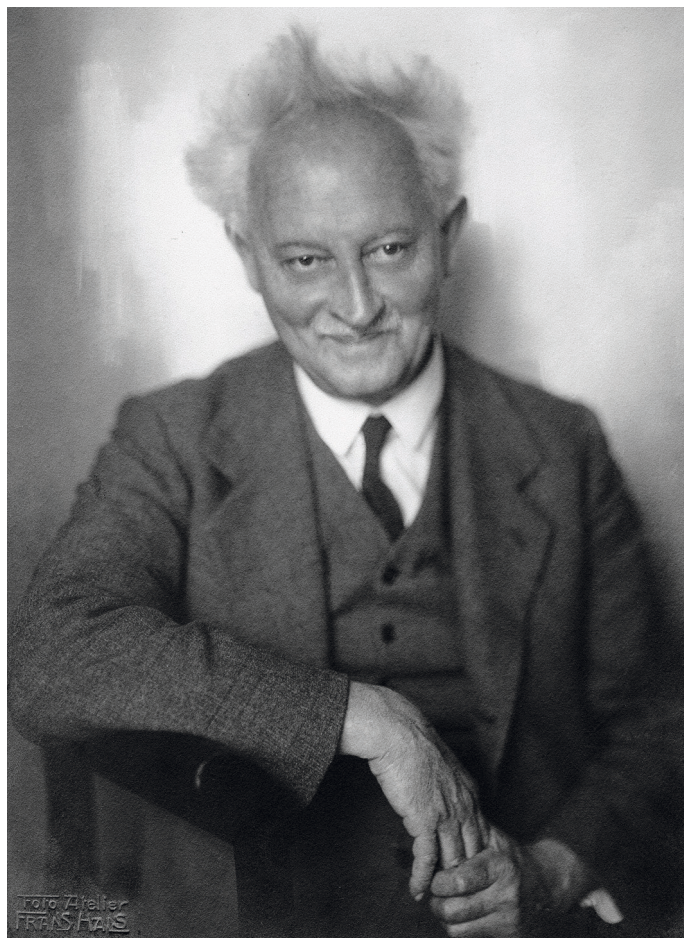

HET FREGATSCHIP
JOHANNA MARIA

Uitgave van Atelier De Ganzenweide Uithoorn

Arthur van Schendel
5 maart 1874 - 11 september 1946

HET FREGATSCHIP JOHANNA MARIA

DOOR

ARTHUR VAN SCHENDEL

MET VERKLARINGEN VAN TERMEN
DOOR DEN SCHRIJVER

OPNIEUW UITGEGEVEN DOOR
ATELIER DE GANZENWEIDE TE
UITHOORN IN HET JAAR MMVIII

Uitgave van Atelier De Ganzenweide Uithoorn

Voor mijn zoon Arthur

Uitgave van Atelier De Ganzenweide Uithoorn

Het driemast volschip Johanna Maria werd op een dag in Februari 1865 van de werf op Oostenburg in Amsterdam te water gelaten. Het was windstil en vochtig weer, maar de zon scheen wit door den nevel, glanzend op het versche rood van de kiel en van de vlag. Toen een meisjeshand hem had bevrijd begon de romp onder het geroep van mannen langzaam te glijden, dan stortte hij zich voorwaarts en hij plonsde onstuimig in het opspattend water dat over den steven sloeg, tot de kabels die hem hielden kraakten en piepten. Nu lag daar een schip dat deinde op de kabbeling met de kleuren van zijn vlag weerspiegeld in het nat.

Een maand later, nadat de masten waren opgesteld, het binnenwerk gedaan en deugdelijk onderzocht, werd het naar het Nieuwediep getrokken voor de voltooiing van het tuig. Daar kwam aan de kade ook een schuit langs zij met werklieden die het schegbeeld brachten, een vergulde vrouwenfiguur, de Hoop voorstellende, met een anker in de linkerhand en de rechter op de borst gedrukt; van den hals kronkelde een band, aan de scheg

zelf geslagen, waarop in zeven letters ter eene en zeven ter andere zijde, de zinspreuk stond: Nildesperandum. Van koper waren band en letters opdat, of het verguldsel ook vergaan mocht, de zinspreuk vast zou blijven aan het vaartuig.

Mannen met ringbaarden stonden morgen en middag op den wal te kijken; soms knipoogde er een voor hij verder ging, soms nam er een de pijp uit den mond om een enkel woord te zeggen; een hoofdknik was voor de bewondering, maar geen die niet bedenkelijk de oogen kneep als hij de hoogte van masten en stengen mat. De Johanna Maria, hoewel kloek gebouwd, rijzig in den boeg, vol in de ribben, droeg inderdaad onder de wimpels een vermete te tuigage. Toen zij voltooid lagen de reeders, de heeren ten Hope, haar kwamen beschouwen met den bouwmeester en den kapitein, meenden zij zelf dat de bovenste stengen gekort moesten worden; de kapitein echter, die een gelukkig man was, vertelde lachend van juist zulk tuig waarmede de Engelschen wonderen van snelheid haalden, en hij gaf zijn hand er op hetzelfde te zullen doen als de heeren maar voor de goede lading zorgden. Na dit woord bezichtigden zij ieder onderdeel voor en achter, in ruimen, kombuis en bak, en teruggekeerd in de kajuit dan, voldaan over de hechtheid en de keurigheid van het werk, beklonken zij met Rijnschen wijn hun vertrouwen op de zinspreuk van hun eigendom. Kapitein Jan Wilkens voerde van

dezen dag bevel.

In de drukte der volgende dagen sleet de nieuwhed van het dek; de vaten olie en smeer maakten er vlekken die de vlammen van het hout deden glimmen, de kettingen en blokken sloegen er bludsen in hun val, de zware kratten, kisten, fusten trokken er breede strepen, de laarzen van de stouwers brachten er modder die ondanks het schrobben allengs kleur gaf rondom de luiken. Het was een rijke lading, maar de verscheidenheid beviel den kapitein niet, zoodat hij zelf afklom in het ruim om toe te zien of de stukken behoorlijk werden verstuwd. Wel was de stuurman nu ook aan boord, wien hij van de eerste ontmoeting vertrouwde, maar zijn bekwaamheid kende hij nog niet en hij had altijd zelf gedaan wat hij aan geen andere hand mocht overlaten.

Het tuig scheen toen het schip gezakt was nog hooger; toch zagen op een nacht in een straffen bries kapitein en stuurman nauwelijks slingering tegen de sterren.

De bemanning had gemonsterd en kwam aan boord. Voor de meesten hunner zou het vaartuig niet meer zijn dan een verblijfplaats, waar zij werk en kost en ligging vonden zoo hun gegeven werd, een tijdelijke berging die zij verlaten zouden voor een betere of een slechtere, een ieder om zijn eigen reden, bijna allen toch door de ongedurigheid die de zeelieden kwelt hetzij

varende hetzij aan wal. Wie naar zee gaat wordt bekoord door de horizonnen, de ruimte en het licht, maar ook ziet hij, beter dan wie op land blijft wonen, dat de einders gestadig wijken, tot eindelijk wanneer het anker valt hun belofte niets geeft dan de vroolijkheid van een dag. Van de deining en de golven zelf krijgt hij de onrust om voort te gaan naar een plaats waar hij bevredigd wordt, hij heeft bij al het werk zooveel uren om uit te kijken. En als dan na een lange reis het handvol zilver is weggegeven blijft er wantrouwigheid tegen wat geweest is en toch verlangen naar nieuw. Dan kijkt hij naar een ander schip en wordt gevangen door een anderen boeg, een anderen naam of wel een andere bootsmansfluit. Dit zijn de matrozen die te vroeg eindigen aan den wal.

Maar er zijn er die de zee behooren, de bewoners van het schip. Wanneer zij voet aan dek zetten voelen zij een zekerheid in zich opstijgen die hen sterk en licht op de beenen maakt, ieder end dat zij aanraken is hun gezond, de korvijnnagel past in hun handen of hij er voor gesmeed was en de reuk van pek is hun genot. Zij kijken naar den wal als naar een vreemd land dat zij niet kennen. Zoolang het anker in den grond is leven zij in afwachting, het werk doende omdat het moet, maar zoodra het schip beweegt schiet de lust in hun armen terug en iedere lijn, ieder takel wordt naar recht behandeld. Zij doen voor hun schip al wat zij kunnen

zoodat er niets ontbreekt. Het is niet plicht alleen die hen drijft, maar verknochtheid aan een bezit, want hoe-wel met een ander recht, hun behoort het schip zoo goed als den eigenaar.

Zij weten dat het hun meer is dan het werktuig waar zij hun brood mee winnen en meer dan de woning, het is hun de beschermer in den nood. Het huis op het land geeft weldaden, beschutting in zomer en winter, gemak en rust en vereeniging van het gezin, maar het zijn geen gevaren waarvoor men daarbinnen hoeft te schuilen. In den storm echter moet er op het water gestreden worden met wind en golven, dan is het schip toevlucht zoowel als wapen en menig man dankt het hout waarop hij staat, den bouwer die het samenstelde, bovenal het schip zelf dat hem nu het beste loon geeft voor zijn trouw. Dit zijn de zeelieden die, wanneer zij eenmaal weer aan land moeten blijven, voelen dat zij het beste van hun leven waar hun hart het meest aan hing, verloren hebben.

Een derde deel van de bemanning die op de Johanna Maria kwam was van dit hout gemaakt, mannen van en voor het schip; zeven van hen zouden er op varen zoolang de Nederlandsche vlag geheschen werd, twee zelfs nog daarna. De kapitein en de stuurman bleven er veertien jaar.

Honderden handen zouden in den loop van zijn lotgevallen het schip bedienen, maar weinige zoo lang

en zoo goed als die van zeilmaker, kok en vijf matrozen, van wie er een op de eerste reis als scheepsjongen kwam. Behalve de kok waren zij allen Amsterdammers, geboren op Oostenburg, waar zij in de wieg al het gehamer op de werven hadden gehoord, waar zij spelend op houtvloten het water hadden leeren kennen en waar de gedachten van hun jeugd vervuld waren geweest van de wonderen die een Oostinjevaarder bracht. Van de rol mogen zij het eerst genoemd worden die er bij waren toen de kiel werd gelegd en toen de Johanna Maria van stapel liep: Jacob Brouwer, zeilmaker, Dirk Janse, Jan de Ruiter, Hendrik Meeuw, Christiaan Polwijk, matrozen, Hendrik Prins, scheepsjongen. En ook de kok, Govert Plum, die, hoewel uit een bakkerswinkel onder Sint Bavo, zee en schip liefhad boven broeders en zusters.

Jonge mannen waren zij allen, evenals de kapitein zelf. De reeders hadden van den bouwmeester de belofte een der snelste vaartuigen van de vloot te zullen bezitten en zij meenden dat het met de voortvarendheid der jeugd beter gediend zou zijn dan met de bedaardheid van ouderen, die op langzaam en zeker zeilen en daarmee vaak veel tijd verliezen. De firma moest nog toonen dat zij kon wedijveren met de nieuwe Vlissingers en Rotterdammers, zoowel om de lading, want het werd moeilijk de Handelmaatschappij te winnen, als om de passagiers, die toch altijd aan een bekend schip, een

bekenden gezagvoerder de voorkeur gaven.

De oudste van de bemanning, de bootzman Arend Bos, was aangenomen deels om zijn bekwaamheid, deels uit medelijden. Hij leed aan pijnen die hem aan land het ergste kwelden, maar als hij voer kon hij er maandenlang vrij van zijn. Toch was hij ook op zee soms ongeschikt en daarom had men hem ieder keer na twee of drie reizen niet weer aangenomen. Waar hij kwam voelden allen aan boord eerbied voor hem en weldra toonden zich zijn goedhartigheid, zijn geduld en zijn rechtvaardigheid. Wanneer hij voor hij slapen ging de handen vouwde en het hoofd boog voor de hangmat zwegen allen tot hij gedaan had. In den vrijen tijd las hij of schreef lange brieven naar huis; want Bos moest ook gedurende zijn afwezigheid de verzorging leiden van zijn kinderen, toevertrouwd aan een verwant. De onzekerheid over de dierbaren ver weg kwelt den zeeman meer dan hij toont. Hoe vindt hij ze terug? Wat is er dan nog te helpen of goed te maken? De zee geeft hem rust voor zijn eigen lot, veel onrust voor dat van de liefsten thuis. Bos toonde niets daarvan dan de lengte van zijn brieven.

De man die van den aanvang de volle maat der boertigheid had te doorstaan was de kok. De Hollanders, de Amsterdammers bovenal, onderscheiden zich door een bijzondere soort grappigheid, waarvoor het volk verschillende namen heeft, die gewoonlijk uit enkele

zotte, soms grove woorden bestaat, gemoedelijk gezegd; een grooten lach verwekken zij niet, integendeel, de gelaten blijven strak en toch voelt degeen tot wien zij gezegd worden dat hij voor dwaas staat, maar er is geen hoon bedoeld en ook heeft hij meestal een leuk woord terug. Het schijnt dat zulke woorden met opzet platter worden uitgesproken dan zij in den mond liggen. Van den dag dat Govert Pluim hier aan boord kwam werden zij alle tot hem gericht en zijn naam klonk anders dan hij ooit gehoord had. En daar hij nooit begreep waarom er juist tegen hem iets mals gezegd werd en hij nooit het antwoord had, liep hij boos weg. Maar de plager kon hem gerust naloopen om in de kombuis een vuurtje voor zijn pijp te vragen want Pluim, die zelf nooit misdaan had, geloofde ook in kwade bedoeling bij anderen niet. Van allen voor den mast werd hem, Bos en Hendrik Meeuw het meest genegenheid toegedragen.

Meeuw omdat hij de vermaker was van het volk, een groote jongen met krullen bijna wit van kleur. Alle liederen die ooit in Amsterdam gezongen waren kende hij van begin tot einde, hij had er ook vele, gedrukt op blaadjes, in zijn kist, die hij soms leende opdat anderen het refrein konden leeren. Hij begeleidde op een harmonica die hij als prijs had gewonnen en met zeemleer poetste. Hij speelde ook de occurine en zelfs op zijn vingers floot hij wijsjes. Voorts kon hij over den kop

springen en op de handen liep hij vlugger dan allen. Wanneer men hem iets vroeg, over een ster of over een zeemonster, verzon hij dadelijk een naam, een plaats, en een verhaal; dit eindigde altijd treurig, want, ondanks het van heldere vroolijkheid blinkende aangezicht, had Meeuw een zwaarmoedig hart, dat hem een lagen dunk van zichzelf gaf en weinig vertrouwen in de toekomst.

Van de varengasten die het schip het langst trouw zouden blijven viel Jacob Brouwer, de zeilmaker, op de eerste reis het minst op. Alleen de kapitein had iets bijzonders aan hem gemerkt toen hij met gebogen hoofd van de loopplank was gekomen, gegroet had en naar voren was gegaan. En daar hij niet wist wat hem getroffen had meende de kapitein dat het het donker voorkomen van den man geweest moest zijn. Er zijn Amsterdammers, van vader op zoon al eeuwen in de stad, bij wie in ieder geslacht een kind geboren wordt zoo donker van huid, haar en oogen, dat men aan een zuiderling zou denken indien de blik, meestal droefgeestig, niet stil was zooals een duistere Decemberdag in Holland. Brouwer deed zelden een vraag, hij antwoordde kort en dat hij niet van woorden hield wisten zij op het voorschip die hem al kenden uit hun buurt. Zijn vak verstond hij onberispelijk; men vertelde dat hij niet minder kon dan een stuurman, hoewel hij het op de school niet had geleerd. Voor zeilmaker had hij gemonsterd, maar hij had het ook voor timmerman

kunnen doen, want hij begreep den bouw van een schip, zijn deugden en gebreken. Behalve zijn bekwaamheid en zijn zwijgen wist men nog van hem dat hij zeer sterk was, maar verder niets.

Toen alles was kant gezet en het schip zeilree gemaakt kwamen op een dag in Mei de passagiers. De verblijven namen een groot deel van het achterschip in en voor de geriefelijkheid was kwistig gezorgd. De kajuit, breed, hoog, met een ruime lantaren verlicht, geleek een heerenzaal van blinkend mahoniehout, met twee tafels, twee lampen en een klavier. De reederij had in de dagbladen de fraaie inrichting met goed gevolg vermeld, want, al voeren er geen hooge personen mee, geen hut bleef onbezet. Het waren passagiers zooals men gewoonlijk naar den Oost zag gaan, enkele verlofgangers, een planter, een administrateur; de meesten echter jonge menschen aan het begin van hun werk, een koopman die daarginds een zaak moest maken, ambtenaren pas benoemd, luitenants nieuw van de academie, een jongeling van kostschool naar rijke ouders terug, juffrouwen die uitkwamen. Op een der dagen die onder de hoede der ijsheiligen staan scheepten zij zich in met hun kisten, pakken, manden vol voorraden van al wat men op een lange reis kan noodig hebben. Dat gaf een drukte op het achterschip van menschen die met elkander kennis maakten, hofmeester riepen hier en daar, den stuurman waar hij bezig was aanspraken

voor een praatje, met warme aangezichten ofschoon er hagel zat in de lucht. Maar zij gingen vroeg naar kooi.

En wie den volgenden morgen vroeg ontwaakte hoorde al het spoelen van het dek, roep en antwoord van bevelen, bootsmansfluiten, het loopen van takels, het klotsen van water tegen het boord.

De kapitein had toen de wind richtig zat, zonder op het vastgestelde uur te wachten, het schip gegeven wat het hebben moest, de zee. Bij vier glazen van de dagwacht stonden bijna alle zeilen vol en de Johanna Maria, gemakkelijk aan lij gelegen, schoot door het helder groene water, spattend en schuimend aan den boeg met het zilt gebruis dat verfrist en dorstig maakt en den lust geeft altijd recht en snel vooruit te gaan.

Kapitein Wilkens op zijn kampanje keek van de wimpels naar beneden met oogen klaar van vreugde. De wolken, waaruit zoo pas nog een stortbui was gevallen die de witheid van de zeilen glanzend had gemaakt, joegen naar de heldere duinenkust, maar van het Noorden waren er nog meer in aantocht boven een donkere zee. Er was om uit te varen geen betere wind te wenschen. Toen hij hoorde dat er twaalf knopen werden gemaakt wreef hij zich in de handen. Op dat oogenblik ontwaarde hij den zeilmaker die voor den grooten mast naar boven keek en er was iets in den blik dat hem tegenstond. In de opwelling van wrevel riep hij hem en vroeg wat er haperde. Brouwer, verbaasd over

den toon, antwoordde eenvoudig dat er niets mis was, maar dat hij nu eerst goed kon zien wat hij aan zijn zeilen had. Ofschoon de kapitein wist dat hij geen reden voor ongenoegen had voelde hij toch dat er iets in den man moest zijn dat hem niet beviel. Zij waren beiden rechtschapen mannen, maar zij verstonden elkander niet en de blik waarmede Brouwer naar de zeilen keek was den kapitein genoeg om weinig van hem te verdragen, hoe hij ook besepte dat hij hem onrecht deed. Het moet een kracht dieper dan uit het hart zijn die twee menschen, van wier beider goedheid velen getuigen, van elkander scheidt met afkeer, soms met haat; geen redelijkheid en geen goede wil kan hen helpen, de een verstaat het woord niet dat de ander spreekt, al is het voor een ieder duidelijk.

Reeds in den aanvang van de eerste uitreis bleek dit misverstand op onaangename wijze. De Noordenwind was afgeflauwd en toen de Johanna Maria in het Kanaal kwam, hing er mist. Ter hoogte van Beachy Head lag zij zelfs bijna stil, zij slingerde ook nauwelijks hoewel er een deining stond. Een ieder was aan dek. In den morgen kwam er beweging en toen de mist optrok ontwaarde men, hoewel aan beide boorden geregeld op den hoorn was geblazen, plotseling een klein schip dwars voor den boeg. Waar hij vandaan kwam wist de kapitein niet, maar hij zag onverwachts Brouwer die een ruk gaf aan het stuurrad. Alleen het

jaaghout raakte het ander vaartuig. Kapitein Wilkens vloekte en schold op den zeilmaker en joeg hem van de kampanje weg. Arend Bos, die er bij stond, meende dat de kapitein zijn maat onredelijk behandelde en ofschoon hij oud genoeg was om te weten hoe het hoorde, kon hij niet nalaten te zeggen dat het toch die eene draai geweest was die erger had voorkomen. Waarop hem, zooals hij verdiende, hard bevolen werd te zwijgen.

Er waren nu twee, en van de beste, zeelieden die dachten dat de gezagvoerder te haastig oordeelde. Weliswaar had Brouwer geen recht het stuurrad aan te raken, maar het is de plicht van iederen zeeman, wie of wat hij ook zij, om toe te springen voor het schip als hij ziet dat in den nood een ander het niet doet; de roer-ganger was een onbedreven jongen, Bos had het gevaar niet gezien, de kapitein evenmin, en deze erkende niet dat Brouwer het voorkomen had.

Toen het schip weer liep met den wind in de zeilen voelde een ieder zich weer tevreê. Maar tusschen kapitein en bootsman waren het korte woorden, niet meer dan de plicht gebood.

Het schip intusschen had zijn taak begonnen. Het gedroeg zich zooals het gebouwd was en ervan verwacht werd, degelijk en rustig, eerzaam en standvastig, naar den aard der schepen die sinds eeuwen de welvaart van Holland maakten, schepen die geen

andere geschiedenis hadden dan de heeren en de varensgezellen, arbeid, zorg, loon, trouw.

II.

Hoewel er vele schepen zeilden onder de Nederlandsche vlag moeten hardvochtige of kwade kapiteins zeldzaam geweest zijn, want hun namen kende iedere matroos. Wie jong gaat varen leert vroeg hulp te geven en te ontvangen, hij heeft met zijn maats dag en nacht de eendere belangen waarin, vrij van naijver, al wat er goed is in zijn aard gedijen kan. En wanneer hij oud genoeg is om de zorgen van het bevel te dragen kent hij het volk, hun moeiten en hun goeden wil, en geeft daarvoor goedheid weerom.

Jan Wilkens echter was een teerhartig man, zoozeer dat hij soms door zwakheid faalde. Bovendien was hij van die menschen wier hart van een enkel gevoel vervuld wil zijn en voor wie, zoo het liefste op het land is, het varen een druk wordt. Toen hij als leerling naar Indië was gegaan en er jaren bleef, hield hij het beste van zijn gedachten voor het huis waar zijn moeder woonde. Wanneer hij op een reede verlof had om aan wal te gaan liet hij het aan een ander en bleef aan boord, dan zat hij te staren in den nacht, zich voorstellende hoe het thuis zou zijn, tot hij, ongezien en zonder schaamte, de tranen

kon laten vallen. Alleen de taak zichzelf opgelegd hield hem daarginds; hij diende als tweede stuurman op een klein schip, dat tusschen de buitenliggende eilanden en Java voer, en hij kon dus een grooter deel van zijn loon aan zijn moeder zenden. En toen hij, zonder verpoozing voor haar werkende, acht jaren naar haar verlangd had, kwam het bericht van haar verscheiden. De slag trof hard, een diepe weemoed beving hem. Hij keerde naar Holland terug, zeggende dat het tijd werd om de examens te doen, maar hij verzweg wat hem in waarheid dreef, de drang om zijn huis weer te zien, de kamers, de meubelen, die in de herinnering een helderen glans hadden gekregen. En toen hij in een eenzaam huis, op een grachtje onder boomen, een langen zomer met boeken had doorgebracht en het laatste examen had gedaan, zocht hij een aanstelling vooral om van de drukkende ledigheid verlost te zijn. Wilkens besefte al dat de zeevaart, die zijn beroep moest zijn, geen vervulling geven kon.

En die kwam onverwacht bij zijn terugkeer van de eerste reis. Het was op een feest bij de reeders dat hij het meisje ontmoette dat een nieuwe en groote liefde in hem wekte. Snel vloten de dagen tusschen lossen en laden en hij kon slechts enkele keeren naar Amsterdam gaan, waar hij echter niet anders te doen wist dan voorbij haar woning te loopen. Wilkens, linksch zooals allen in den eersten toover der liefde, had bovendien

nooit gehoord hoe men om een meisje moet werven. Maar voor het vertrek leidde de ingeving hem tot het beste wat hij kon doen, hij klopte aan de deur, werd binnengelaten en vroeg den vader om haar hand. Het antwoord was een korte weigering, met de reden, het verschil in stand, er bij vermeld. Toen schreef hij een langen brief, en hij spiedde langs de huizen tot hij haar uit zag gaan, zij stond verbaasd met den brief in de hand toen hij weer verdwenen was. En eer het anker gelicht werd kwam er een brief terug, die op zijn borst bewaard bleef al die maanden op den oceaan. In de stilste uren van de wacht zag hij weder boven de masten, tusschen de sterren nu te loevert, dan aan lij, het liefste beeld van zijn gedachten ginds in zijn stad. Twee snelle jaren, waarin hij veel werk vlug en lustig deed zonder ooit vermoeienis te voelen, was het pakje brieven, gestadig zwellend in zijn borstzak, zijn teederst bezit. Toen vond hij het bericht dat hij het wagen mocht het aanzoek te herhalen. Ditmaal ontving de vader hem met gepaste vriendelijkheid en gaf, ofschoon met de wenkbrauwen nog gefronst, toestemming en zegen, en voor de toebereidselen eischte hij niet meer tijd dan een uit en thuisreis duren zou. Wilkens wist niet dat de vader gezwicht was uit vrees voor de gezondheid zijner dochter.

De plicht aan het schip werd voor het eerst zwaar gevoeld toen er niet meer dan een enkele wittebroodsweek gegund was. Zijn vrouw had hem naar het Nieuwe-

diep vergezeld en de zakdoek, waarmede zij wuifde, of de tranen droogde, was het laatste dat hij op het land onderscheiden kon, een witte vlek die verdriet beteckende in de gedachten waarmede die reis kort van dagen werd en lang van geluk. Het werk ging welhaast lustiger van de hand.

Bij zijn eerste thuiskomst echter wachtten de zorgen opgestapeld, zoovele dat Wilkens, bij het vermeederen gelijk zorgen doen in den loop der jaren, ze slechts met de kracht der jeugd weerstond en nooit geheel kon overwinnen. Een zwakke vrouw, een zwak kind; kosten te groot voor het vermogen; hoovaardij en oneerlijkheid bij de nieuwe verwanten, verontwaardiging die misverstand veroorzaakte, velerlei dat onopgehelderd bleef toen het anker weer gelicht moest worden. Zoo voer hij uit gelijk zooveel met onzekerheid over het lot der zijnen, maar hij werd er gedurig door gekweld; zijn gedachten konden afgeleid worden door de behoeften van het schip, datgene echter dat het hart beweegt stond vast gericht naar die kamer waar zijn vrouw zat met zijn kind aan de borst. Indien het verlangen hem niet gestadig had vervuld zouden de kwellingen misschien lichter hebben gewogen, want het beste werd hem gegeven, liefde en wederliefde, een huis waar kinderen werden geboren en voorspoed in het werk.

Jan Wilkens was nog jong toen de reeders hem het

bevel over hun nieuw schip toevertrouwd. Al na de eerste reis konden zij hem hun tevredenheid betuigen door een grooter dan het bedongen aandeel in de vracht. Het journaal vermeldde een uitreis van vijf-en-tachtig dagen, met geen ander ongemak dan het verlies van een paar rondhouten, de thuisreis, die langer had geduurd, met niet meer schade dan aan klein zeil en spieren. De bijzonderheden hiervan hadden te weinig belang om er geschreven te staan.

In den Zuid Atlantischen Oceaan kwam het schip in een windstilte die het dagen lang onder de heete zon gevangen hield. Een ieder keek ongeduldig uit naar wind, de kapitein het meest daar het huis hem trok en hij den eigenaars een vlugge reis beloofd had. Toen de wind kwam werd hij onverwachts zoo hevig, dat er niet snel genoeg gegeid en gereefd kon worden en twee spieren aan den fokkemast onklaar sloegen. Voor Brouwer de zeilen herstellen zou, die zooals hij al eerder had gezegd naar zijn meening te breed waren, vroeg hij den kapitein of hij ze mocht inkorten. De kapitein weigerde, zeggend dat hij zijn vak niet verstond, waarover Meeuw en een ander verwonderd opzagen omdat een ieder aan boord wel beter wist. Brouwer maakte de zeilen zooals zij geweest waren, zijn maats zagen dat het niet beter kon, en den zelfden dag sloegen zij nogmaals stuk. Ofschoon het hem moeite kostte begreep kapitein Wilkens dat het noodig was Brouwer

te zeggen ze in te nemen en hij erkende dat hij zich vergist had, maar de toon waarop hij dit deed klonk wrevelig. Dit geval, hoe nietig ook, verminderde hem voor de echte zeelieden, want een schipper die zijn schip, met al wat daartoe behoort, de menschenlevens inbegrepen, niet boven alles houdt, boven zichzelf, zijn gevoelens, eerzucht, trots of kwade luim, is geen man op wien zij vertrouwen kunnen.

Er zijn menschen die hun beroep vervullen naar hun geweten en toch blijft al hun arbeid aan hun roeping vreemd. Indien een schip had kunnen spreken, het kon tot Wilkens zeggen: zeker, je hebt voor mij gedaan behoorlijk naar je plicht, maar niet meer. En wat dit meer beteekent begrijpen weinigen. Hij kende zelf de tekortkoming, maar het leed hiervan kon hij eerst voelen toen hij voor ander geen kracht meer had. Op die eerste thuisreis stond hij terecht fier op de kampanje toen de Johanna Maria het Nieuwediep naderde en in een sierlijken boog tot de ankerplaats kwam.

III.

Jacob Brouwer werd op Oostenburg geboren in een straat waar de oude verzakte huisjes beneden den waterspiegel stonden. Het was een kelderwoning van één vertrekje dat, zooals de roef van een schuit, het daglicht van boven ontving. De deur was zoo laag en smal dat zijn vader, een heibaas, een groot gebouwde man, er zijdelings met het hoofd diep gebogen door moest gaan, en een slot had zij niet omdat zij altijd met zware laarzen werd open of dicht getrapt.

Jacob was zes jaar toen de ontroering voor het eerst een beeld maakte dat hij zich al zijn leven herinneren zou. Er walmde een lamp met rossig licht aan den wand; zijn moeder stond over een tobbe gebogen, in den eenen arm een pas geboren kind aan de bloote borst houdende, met de voeten wijd uiteen in het water op den grond. Uit de zwarte deuropening kwam een laars die haar in het midden van de lendenen trof zoodat zij voorover op de tobbe viel. Er was een harde kreet, de reuk van jenever en van schimmel werd scherp. Jacob proefde de zouthed van een traan op de lippen.

De grootere ontroering daarna verwekte niet slechts

een beeld in de herinnering, zij bleef en groeide tot den hartstocht van zijn leven, zijn dienst en vereering. Hoeveel kinderen er geweest waren bij zijn ouders wist hij niet, hij kende alleen twee zusters, eene die hem gedragen had toen hij nog niet loopen kon, de andere met wie hij speelde. De oudste boog soms haar bleek gelaat tot hem neder en dan zag hij in haar oogen iets dat hem liever dan zijn moeder was, zoodat hij de handen ophief om haar aan te raken. Wanneer zij uit de deur kwam om op de stoep in de zon de aardappelen te schillen, liep hij van de jongens weg en zat bij haar en keek naar haar handen. Ieder keer dat zij zijn naam noemde voelde hij een zachte helderheid van haar.

Het was winter toen zij begon te hoesten, zijn moeder zond hem om al de boodschappen te doen. Op een Zondag, terugkeerend met een mandje turf, zag hij zijn zuster op een stoel zitten, met bloote beenen omdat zij alleen een hemd aan had, de eene knie bloedde en op den vloer lagen brokken vuile sneeuw die van een laars gevallen waren. Na dien dag liep zij mank.

Toen kwam de groote ontroering die niets dan stilte was.

Van de bureu, die stonden te kijken toen de kist werd weggedragen, hoorde hij dat zij Johanna heette en zoo noemde hij haar voortaan in zijn gedachten. De winter bleef lang donker. Met het andere zusje kon hij niet meer spelen nu hij naar de verte werd getrokken;

hij kwam op onbekende wegen, maar hij zag niets dat hem stil deed staan, hij tuurde altijd naar het einde waar een andere weg moest zijn. Maar eens kwam hij voor het hek van het nieuwe kerkhof en hij wist dadelijk dat men haar hierheen had gebracht. Hij ging binnen zooals anderen en hij volgde menschen die van de zerken namen lazen. Binnen korten tijd had hij zelf lezen geleerd. Maar een zerk met haar naam vond hij niet, daarom keerde hij er niet terug.

Hij bleef ver van huis, zwerfend langs de dokken en het Y, want nu was hij het die de slagen kreeg, zijn moeder zelf gaf hem verlof thuis te komen wanneer zijn vader sliep. Hij ging alleen, daar de jongens in hun buurt bleven spelen, en zijn mond werd gesloten. Aan het water begon hij het wisselend licht van de wolken te kennen. Soms vischte hij een houtje op dat van een schip kwam, hij proefde den zouten smaak die het had van de zee en rook den geur van teer.

In een zeilmakerij, waar hij vaak had staan kijken, mocht hij touw pluizen en toen bracht hij iedere week zijn moeder een schelling thuis. Hij leerde zeil kennen zoo het van den wever, touw zoo het van den lijnslager kwam. Daar hij sterke armen had mocht hij de kleeden open rollen en helpen strekken en het duurde niet lang eer hij zich met de marlpriem mocht oefenen. Binnen het jaar deed hij het werk van een aankomend gezel zonder dat iemand zich er over verwonderde, want hij

was snel gegroeid en toen reeds groot en breed.

Wanneer hij aan het einde van de week thuiskwam zat zijn moeder te wachten, het geld dat hij thans gaf verzekerde tenminste voedsel voor twee dagen. Zijn vader zag hij zelden; soms, in den avond, ontwaakte hij door gestommel en gevloek, en soms, in den vroegsten morgen, wanneer hij zich haastig kleepte en met het stuk brood in de hand de deur uitging, zag hij hem moeilijk de beenen uit de bedstee zetten. Maar het gebeurde wel dat zijn vader hen verraste en vroeger thuiskwam, niet dronken genoeg om dadelijk te slapen, dan viel de harde vuist op de tafel of op het hoofd van een van hen. Jacob kon meestal naar buiten vluchten en hij wachtte in de straat tot hij aan het afnemende gejammer hoorde dat het ergste weer gedaan was.

Eens had hij aan zijn moeder gezegd dat hij het niet verduren kon en zou gaan varen zoodra hij oud genoeg was. Zij had niet geantwoord.

Het was een stille zomeravond toen hij wegging, een Zaterdag. Zijn vader was vroeger thuisgekomen, hij had met zijn groote hand Jacob in den nek gegrepen en tot den grond gebogen, toen was er een doffe slag op het hoofd gevallen. Maar plotseling stond Jacob rechtop en trapte hem in het lijf zoodat hij achterover viel. Toen nam hij zijn pet en opende de deur en ging. Hij hoorde een kikvorsch kwaken, een buurvrouw riep hem in het donker na. In den kraag van zijn buis kleefde bloed.

Hij liep twee dagen tot hij aan het Nieuwediep kwam, zonder honger, zonder vermoeienis. Daar lag een schip zeilklaar. Een man riep hem met den mond in de handen, hij sprong in een jol, kreeg het geld om tabak te gaan koopen en toen hij er mee terugkwam waren zij aan het ankerspil bezig. Eén riep hem toe aan te pakken, hij hielp mee zonder dat iemand wist dat hij er niet hoorde. Eerst den volgenden morgen, toen hij met de anderen aan de kombuis kwam, vroeg de kok wie hij kon zijn. Hij werd voor den kapitein gebracht, een dikke man die beval hem vijf slagen te geven, maar hem terug riep, vroeg hoe oud hij was en of hij honger had.

De bootsman bemerkte dadelijk dat hij met touwwerk wist om te gaan en de zeilmaker, hoorende waar hij gewerkt had, vroeg hem voor maat. Hij zond hem om het hoogste want na te zien naar boven, waar Jacob den eersten morgen van stag tot stag klom en moeilijk werk deed. De kapitein, die had toegekeken, klopte hem op den schouder en beloofde hem loon. Hij was geen kind meer, hij werd op die eerste reis een jong werkmans met het hart voor het werk. Hij sprak niet, hij keek alleen naar zeil en want.

Hij bleef in Indië varen tot den tijd dat de baard hem in de keel schoot. Op een morgen ontwaakte hij uit een droom met een droefheid die hem naar de verte deed staren gelijk hij eens als kind had gedaan.

Het heimwee trok hem naar Amsterdam terug, hoewel hij wist dat hij er niets zou vinden dat hem dierbaar was, niets dan een stoep waar zijn zuster had gezeten, niets dan de herinnering aan een gelaat. Toch werd de hitte ondragelijk, de kleur van hemel, zee en bergen verveelde hem, de palmen hinderden hem; hij moest de grijze lucht en de donkere grachten terugzien en de mensen van zijn stad weer hooren spreken. Zijn droefheid zag en hoorde niets dan Amsterdam.

Hij monsterde aan op een groot schip. Op reis stierf de zeilmaker en Jacob, nog zeer jong, kreeg zijn plaats.

Hij kwam en zag het huis waar hij geboren was terug, een voorover gezakte gevel, verweerde bruine stenen, de versleten stoep naar de woning beneden. Er zat een meisje aan de tafel, zijn jongere zuster, een arme gestalte, een flets gezicht. Zij praatten heel den ochtend en zij schonk koffie. De moeder was gestorven, de vader erger dan voorheen; zij moest zelf verdienen, maar veel borgen omdat het niet genoeg was. Hij luisterde terwijl zij sprak en keek de wanden langs, het was hem of hij iets zocht dat hij niet vinden kon. Hij gaf haar geld en ging.

Voor hij vertrok ontmoette hij Jan de Ruiters, Dirk Janse en Hendrik Meeuw, jongens uit de buurt die, hoorende hoe het hem gegaan was, ook wilden varen. Zij kwamen op hetzelfde schip op Indië.

Jacob voelde zich verlicht. Op het kerkhof stond een steen met een naam er op. Nu zijn moeder niet

meer mishandeld kon worden liet hij alleen die jonge zuster achter, wie hij na iedere reis genoeg voor onderhoud kon geven. Hij wist dat hij geen ander tehuis had dan op zee, maar zijn stad zou hij geregeld weerzien. Er waren aan boord vrienden uit de straat.

Ofschoon hij ernstig en kort van woorden bleef luisterde hij 's avonds naar de liederen en verhalen. Overigens zag men hem, daar hij geen wacht hoefde te loopen, van vroeg tot laat rechtop, nu hier dan daar, met garens en strengen omwonden, met priemen en slegel in de handen. In de gestadige aandacht voor de werktuigen, de wijze waarop zij gebruikt wilden worden, den aard van ieder doek of slag, hoe het een slechts zoo het best kan dienen, het ander zoo, verwierf hij de bekwaamheid die den werkman meer voldoet dan de lof er voor. Toen Brouwer drie-en-twintig was had hij den naam de knapste zeilmaker te zijn dien men vinden kon.

Het gebeurde dat hij, afgemonsterd zijnde, van de werf het schip te water zag gaan dat op den achterstevenden naam Johanna Maria droeg. Meeuw, de Ruiters en Janse zeiden dat zij nooit iets gezien hadden dat mooier was dan de wijze waarop de romp het water opensneed, en zij vonden alle drie dit een schip naar hun zin. Daarom besloten zij samen met Brouwer te wachten tot het afgebouwd was.

Brouwer was de eerste die door de reeders werd aangenomen. Den dag dat hij aan boord kwam tintelde zijn bloed, het was de glans van het geluk wat de kapitein aan hem gezien had toen hij naar voren ging, het zeldzaam geluk van hen die uit eenvoudig geloof de zekerheid hebben. De hand die den mast aanraakte was zacht en sterk niet door de teederheid van het gemoed of door de kracht der spieren, maar door de warmte die er af kwam. De zuivere genegenheid, vrij van baatzucht, wordt waargenomen hoe men ook tracht haar te verbergen; het duurde niet lang of de matrozen zeiden dat Brouwer met het schip kon doen wat hij wilde, want zij hadden opgemerkt dat het niet alleen zijn spierkracht was waardoor hij een werk, waar anderen bij zweetten, zonder moeite deed na even gezien te hebben hoe het gedaan moest worden. Met enkele halen zette hij een reep stijf of hij door zijn handen gleeed, terwijl een even sterke man met alle kracht trekken moest. Al wat tot het schip behoorde zocht hij te kennen, niet omdat hij er voordeel van kon hebben, noch uit belangstelling, maar om te weten wat het beste voor het schip kon zijn. Hij deed het werk met den geest zoowel als met de handen.

De reeders waren de eigenaars, kapitein Wilkens was de meester van het schip, kortstondig zooals meesters en eigenaars zijn; Brouwer kende en begreep het en bezat de duurzaamheid van het begrip.

IV.

Voor de tweede uitreis nam kapitein Wilkens afscheid van een zijner kinderen dat op bed lag en de arts had gezegd dat het misschien een kreupel been zou houden. Hij had van de reeders geld op voorschot moeten nemen. Toen de zeilen losgemaakt werden gaf hij zijn bevelen norsch, met den blik naar den wal gericht. Er woei een scherpe Noord-oosten wind en terwijl de Johanna Maria op koers gelegd werd verscheen onder de donkere lucht de kust wit van sneeuw. Het schip stampte en kreeg zeeën over, het kreeg slagzij onder te veel zeil, maar Wilkens, te loevert heen en weder loopende, sloeg geen acht er op. In den middag liet de eerste stuurman eenige zeilen inhalen, zoodat er passagiers aan dek durfden komen. Toen het laatste van de Hollandsche kust voor zijn kijker verdwenen was beval de kapitein bij te draaien zoodra er een smak gezien werd. Dit gebeurde spoedig en Wilkens gaf een brief mee voor Amsterdam. Daarna had hij een kort gesprek met Evers; hij beval hem gedurende de geheele reis alle mogelijke snelheid te halen, wat een ander kon, zeide hij, moest een schip,

dat tuig voerde zooals de Johanna Maria, even goed kunnen doen. Bij gunstigen wind rekende hij op tachtig dagen.

Den volgenden morgen liet hij den stuurman nogmaals roepen, nu om hem te raadplegen. Hij begon met hem zijn zorgen toe te vertrouwen, hoe hij aan niets anders kon denken dan aan zijn vrouw en haar bedruktheid. Met een Rotterdamsch schip, dat een week later vertrok, zou zij hem een bericht zenden, maar dat zou hij, indien zij te hard zeilden, niet eerder dan in Anjer kunnen hebben; hoewel het eigen belang niet mocht gelden kon er, meende hij, voor niemand schade zijn als zij eerst voorbij de Kaap de grootste snelheid namen. Evers had bedenking. Daar hij echter den kapitein genegen was en met hem begaan, stelde hij voor een flinke vaart te houden tot de linie omdat, zoo zij daar den wind kwijt mochten raken, het verliest te groot zou zijn. De kapitein stemde toe en dit was zijn eerste zwakte. Wel had hij met zijn vertrouwelijheid de vriendschap van een braaf man gewonnen, die hem voortaan bijstond zoo veel hij kon, maar hij kwam er van de eene op de andere reis allengs toe te veel op zijn hulp en raad te steunen en hem beslissingen over te laten welke de gezagvoerder alleen behoort te nemen.

Evers, een bekwaam stuurman, deed zijn best. Ruim van den wind zeilende bereikte de Johanna Maria gemakkelijk een groote vaart. Maar toen ook

voorbij de linie de wind gunstig bleef stonden de bootzman en de zeilmaker, die van de bemanning het langst gevaren hadden, verbaasd te kijken bij een onverwacht bevel over stag te gaan. Een ander keer konden zij alleen de schouders ophalen toen de stuurman zoodanig liet brassen dat een paar zeilen kilden. Het schip intusschen maakte minder voortgang dan het kon. Er werd opgemerkt dat de kapitein niet zoo vaak op de kampanje kwam als hij placht te doen. Eens, toen er weer een bevel was gegeven waarvan niemand de reden begreep, kon Bos niet nalaten te vragen waarom dit gebeuren moest. De stuurman antwoordde dat hij geen uitleg gaf. Maar de kapitein, die juist verscheen, hoorde het. Het kan het besef geweest zijn dat er iets met het schip gedaan werd dat niet recht genoemd kon worden, of wel de prikkelbaarheid veroorzaakt door de gedachten aan zijn huis, die zijn woede ontstak; hij noemde Bos een onbeschoft man, voer tegen hem uit zooals hij nooit gedaan had en joeg hem naar zijn werk. De bootzman gehoorzaamde rustig. Hij kende den kapitein langer dan de anderen omdat hij al vroeger onder hem gevaren had, hij dacht dat hij niet meer dezelfde was. Een onaangenaamheid als deze, die een zeeman aan boord van ieder schip kan ondervinden, zou onopgemerkt gebleven zijn, indien de mannen niet hadden waargenomen dat de kapitein bekommerd was en dat de stuurman op zonderlinge wijze voer. En weldra viel het hun op dat de kapitein

dit niet alleen goedkeurde, maar ook dat hij zich ergerde wanneer een van hen er verwondering over toonde. Vooral de Ruiters, die niet verzwijgen kon wat hij dacht, moest het vaak ontgelden.

De stuurman begreep dat zij gelijk hadden. Hij achtte het ook onbillijk dat hun overbodig werk gegeven werd, dat schip noch reeders diende. En hij sprak er den kapitein over, hem waarschuwend dat de mannen voor den mast geen nieuwelingen waren en dat hun verwondering wel tot ontevredenheid kon groeien. Indien hij het mocht zeggen deed de kapitein beter een paar dagen aan de Kaap te liggen en op het bericht te wachten, maar te varen zoo het hoorde. De raad werd aangenomen.

Kapitein Wilkens, beseffend dat hij zijn belang te veel had laten wegen, nam zich voor dit niet te herhalen; zijn bezorgdheid echter vermeerderde en daarmee zijn prikkelbaarheid.

Slechts twee dagen lag het schip aan de Kaap, genoeg om water en victualie in te nemen en passagiers en bemanning gelegenheid te geven aan wal de beenen te strekken. Hij zelf bleef aan boord. Ook Brouwer, omdat sommig touwwerk geschaveeld had.

De kapitein, heen en weer loopende en soms stilstaande, keek toe hoe hij bezig was op het achterdek; hij zag dat het werk knap gedaan werd, zelfs het opschieten van het herstelde touw gebeurde zoo nauwkeurig dat het

er lag of het niet beschadigd was geweest. Maar de rust en het zwijgen van Brouwer drukten hem, de handen bleven zonder verpoozing bezig en de oogen werden niet opgeslagen. Wilkens sprak hem toe, vragend hoe lang hij gevaren had, waar hij vandaan kwam, of hij verwanten had. Hij kreeg de kortste antwoorden terwijl Brouwer hem recht in de oogen keek. Dit maakte hem ongeduldig en de zeilmaker, die niets misdaan had, begreep zijn ongeduld niet. Maar Wilkens bedwong zich om redelijk te zijn en, dichterbij hem komend, vroeg hij op een anderen toon waarom Brouwer altijd een barsch gezicht zette, of hij grieven had, of het niet beter was ze te zeggen inplaats altijd te zwijgen. Brouwer, wiens mond niet de gewoonte had te spreken, antwoordde niet. Toen bemerkte de kapitein onder de trap de Ruiters die gehoord had en stond te lachen, en plotseling rood van drift joeg hij beiden vooruit met scheldwoorden en bedreigingen.

Wanneer er onder een bemanning kwade geesten zijn die aanzetten tot ontevredenheid en tot streken, of wanneer een kapitein gehaat wordt wegens te groote strengheid of een valschen aard, zijn de menschen die op een schip samen leven in twee kampen verdeeld, waarvan het een, nadat zij elkander verbitterd hebben, gewoonlijk spoedig wordt ten onder gebracht. Op de Johanna Maria was geen enkel op wien viel aan te merken en de kapitein, een goedgehartig man, zou bemind

geweest zijn indien zijn gedachten bij het schip waren gebleven. Na het vertrek van de Kaap waren er voortaan twee partijen duidelijk die, groeiend of verminderend, jaren lang tegenover bleven zonder ooit een anderen strijd te voeren dan voor de rechten van het schip of die van een onrustig hart. Brouwer, Bos en de Ruiter behoorden in den aanvang al tot de eene, waarbij weldra ook de kok kwam; de kapitein en de stuurman tot de andere, af en aan gesteund door den timmerman, den hofmeester of een matroos voor wien onder alle omstandigheden de waarheid aan den kant van het gezag moest zijn. Meeuw was vlug met de namen, hij sprak van het vrouwenhaar en het marszeil, naar het gezegde, hier doelend op den kapitein, dat het eerste sterker dan het laatste trekt; maar hij geloofde het niet en had in Jacob meer vertrouwen. Wanneer er onder den bak gepraat werd over de buien van den kapitein waren het de Ruiter en Meeuw die zich het meest lieten hooren, tot de bootsman hun den raad gaf welvoegelijk over den gezagvoerder te spreken. Brouwer zweeg, men hoorde hem nooit een oordeel zeggen, noch toonde hij door daden dat hij het oneens was met kapitein of stuurman. Toch wist ieder man dat hij de leider was. Als hij zat te luisteren met zijn breede gestalte onbewegelijk en het hoofd rechtop in het schijnsel van de lamp, voelde een ieder dat hij boven de oneenigheden was, de sterkste man omdat hij hoofd en handen enkel voor het schip

hield. Ook achteruit kreeg Brouwer den naam van den belhamel; hoewel hij nooit tegensprak, zijn werk zonder fouten deed en er tegen hem het minst te zeggen viel. Ook hier werd gevoeld dat er niets aan het schip ontbreken kon zonder dat zijn oogen het zagen.

Voorbij de Kaap werd de reis onvoorspoedig. Eerst was het opwerken in een hardnekkigen Noordoosten wind, waarbij men zoo weinig voortkwam, dat de matrozen zeiden dat de stuurman voor zijn plezier vaarde. Daarna staken de gevreesde stormen op; dagenlang slingerde het schip, onder klein zeil en geschoten stengen, in de razernij van wind en water, die de bemanning gedurig aan het noodwerk hield, hier halen en trekken, daar vastsjorren of versterken, dag en nacht onder hagel en stortzeeën. Toen het bedaarde ging er tijd verloren eer tuig en dek weer geklaard waren. Bij aankomst te Anjer had deze uitreis langer dan de vorige geduurd.

Kapitein Wilkens vond een bericht van zijn vrouw; daar het echter kort na zijn vertrek verzonden was, bevatte het weinig dat hem gerust kon stellen. Evers, die gezien had dat hij den brief herhaaldelijk uit zijn zak nam, las en peinsde en dan plotseling ongedurig werd, zeide hem dat hij de zorgen wel begreep en dat hij voor hem doen wilde wat hij kon. Daarna ging hij naar voren, nam den bootsman ter zijde en vroeg hem zooveel mogelijk voort te maken met lossen en laden,

want de kapitein had muizenissen over zijn gezin en de plicht aan den naaste gebod te helpen die te verlichten. Dien morgen waren toen de kapitein verscheen de blikken met meer eerbied opgeslagen dan verschuldigd was. Een ieder haastte. De een liep naar het kantoor om te zeggen dat zekere kisten dien eigen dag aan boord moesten zijn; een ander schreeuwde den koelies toe en zwoegde zelf het hardst; de stuurman of de bootsman stond gedurig aan het ruim; de zeilmaker hing daarboven aan den nok van een ra in de blakerende zon. Binnen twee weken was het schip gereed.

Heldere oogen keken over de verschansing naar de groote vlokken schuim die de Johanna Maria, huiswaarts met strak gebolde zeilen, klaterend naar beide kanten van zich wierp.

Eens kwam een roerganger van de hondenwacht, die zijn arm bezeerd had, vragen of de zeilmaker hem vervangen mocht. Het schip stampte op een hooge zee. Toen Evers bemerkte dat het vaster werd kwam hij kijken of het goed voorlag. Hij zag in het licht van het kompas twee groote handen zwierig, of het zweven was, van de eene op de andere spaak en het scheen of het schip lichter en vlugger werd en niet door het water ging, maar er over gleeed. Hij kon het verschil zien bij den volgenden roerganger. Twee dagen later wilde hij zich overtuigen hoe de zeilmaker het roer in zijn macht hield, hij liet hem roepen en zeide hem aan het rad te

staan. Brouwer antwoordde dat hij het doen zou om hem te believeen. Het gebruik verminderde, er zochten geen masten en de zeilen gaven geen geluid, het schip kreeg een gang of het danste. Er werden veertien knopen gelogd.

De kapitein, die aan dek kwam, stond even verbaasd. Maar de zeilmaker, zeide hij, had zijn eigen werk, hij liet een anderen man komen en zond hem vooruit. Hoewel niet eens alle matrozen van dit geval gehoord hadden bemerkte de bootsman dat de geest van hulpvaardigheid, die hen de eerste dagen dreef, weer af nam. En het schip toonde neiging tot luiheid.

De overwinning van de eene partij, voor de rechten van het gemoed behaald, had weinig dagen geduurd. Er kwam een onrustige kapitein thuis met een trouwen vriend en een bemanning waarvan bij het afmonsteren de besten hem met koelheid groetten.

V.

Toen Wilkens in den schemer van een herfst-avond in zijn huiskamer trad vond hij zijn vrouw met een kind pasgeboren aan de borst. In de onverwachte vreugde kon hij niet anders dan haar naam roepen, die hij vele maanden enkel in zijn gedachten had genoemd, en daar het oudste op een stoel voor de tafel zat bemerkte hij niet hoe gebrekkig het was geworden. Het jongentje antwoordde dat het hem goed ging. Dan zat hij gelukkig aan de tafel, te midden van allen vroolijk met de geschenken die waren uitgepakt, bij de koffie en de spijzen van het huis. Zijn vrouw liet het oudste naar bed brengen terwijl hij in een andere kamer was. Eerst in den ochtend zag Wilkens de ramp die het kind getroffen had, hij liep weg om zijn schrik en verdriet niet te toonen. Al wat zijn vrouw hem vertelde over de wijze waarop het gebrek gekomen was vervulde hem zoodanig dat hij eerst den dag daarna de papieren naar de reeders bracht, en hij schold op het beroep dat hem maanden lang van huis hield, hem belettend over het gezin te waken. De reeders hoorden hem meewarig aan. Maar het schip,

dat een lange reis gehad had en op lading moest wachten, behoefde pas over zes weken zeilree te zijn. Daar hij langer thuis kon blijven, viel het afscheid zwaarder toen het kwam. Met zuchten zette hij voet aan boord en het eerste dat hij deed was in zijn hut de portretten van zijn vrouw en kinderen aan den wand te spijkeren. Lang nadat de wacht, die aan dek niets te doen had, naar beneden was gegaan, stond hij met den kijker op de kust gericht. Zware zeeën sloegen soms midscheeps over zoo hevig dat het schuim, in vage vlokken en slierten, tot de bramzeilen toe werd opgeslingerd.

Vooruit stond de bootsman aan den fokkemast geleund en niemand zag in het donker dat hij de handen gevouwen had en het hoofd ontbloot. Aan den bak hoorden de anderen van Janse, op Kattenburg zijn buurman, dat Bos al die koude weken ziek had gelegen, verzorgd door zieke kinderen, die hij alleen had moeten laten met geen andere hulp dan van de bureu.

Die reis ging vlugger dan de vorige. Wel maakte het schip geen veertien knopen meer, zooals het twee keeren had gedaan, maar stuurlieden en matrozen beijverden zich dat het luisterde naar hetgeen hun handen zo nauwkeurig mogelijk deden. De Johanna Maria, degelijk gemaakt, eerlijk gediend, gehoorzaamde. Alleen Bos en Brouwer waren overtuigd dat zij beter kon en van geen enkel ander lang den achtersteven hoefde te zien.

Wilkens vond weder vreugde en tegenspoed tezamen. Terwijl hij thuis was werd een zesde kind geboren, een ander moest naar den chirurgijn en zijn vrouw was zwaarmoediger dan ooit. Zij smeekte hem niet meer te varen, want zij vreesde dat zij haar lot eenzaam niet zou kunnen dragen. Hij noemde het de onredelijkheid der vrouwen: te willen dat een man zijn beroep zou opgeven, terwijl het hun wel ging en zij niet meer tegenslag dan anderen ondervonden. Maar toen hij vertrok nam hij een groot deel van haar zwaarmoedigheid mee, hetgeen hij zijn vriend Evers meer toonde dan haar.

En spoedig werd hij behalve door de zorgen door veel moeite en ergernis gekweld.

Er waren twee nieuwe mannen aan boord gekomen, die hun haat meebrachten, van Nes de derde stuurman en de matroos Blauw, en op zee tierde die haat zodanig voort dat hij op anderen oversloeg. Zij waren neven, die van jongen aan hadden gevochten, zeemanskinderen beiden, van wie de een naar school had kunnen gaan, de ander niet. Nog voor het monsteren hadden zij gevochten op de kermis. Van Nes was de sluwste, Blauw de sterkste, en indien de een in de verblinding van de drift onmatig werd kwam het omdat hij de valsheid van den ander niet kon bewijzen. De matroos, die niet gedacht had hem hier te ontmoeten, moest nu den derden stuurman onderdanig zijn. De mannen voor den mast geloofden van den eersten dag, door de ingeving

die eerder dan de ervaring ziet, dat het recht op zijn hand was; Blauw hing tegelijkertijd de partij van voor den mast aan zonder te weten waarom.

In het begin kon de bootsman hem raden zich te bedwingen alles te verdragen, omdat hij nu eenmaal een maand of acht aan het schip gebonden was. Maar Bos kreeg zijn kwaal terug en lag met pijnen en verstijving heel de reis tot Java toe. Daar een ander bootsman moest zijn wees de kapitein, hoewel de Ruiter de oudste was, Polwijk aan, een ruwen man, die snel gereed stond in oneenigheid met de vuisten te beslissen. Van Nes, vergetend dat een derde even goed het want in moet en bij het volk niet veel geteld wordt, beval en schold te hoog. Den eersten dag dat Polwijk bootsman was liep hij hem omver, en maakte beleefd verontschuldiging dat hij hem niet gezien had. Van Nes wreekte zich, hij liet terwijl kapitein en stuurman omlaag waren, verkeerd brassen, zoodat er schade aan het grootzeil kwam, en Polwijk, die de schuld kreeg werd vervangen.

Er werd toen dit voorviel een nieuwe haat geboren, want de zeilmaker had het gezien, een haat die groeien zou zoo sterk als niemand kon bevroeden. Toen de groote hals los sloeg zat Brouwer stil te kijken, of hij een kind was en iemand een trap zag geven. Hij stond op, hij tuurde over de zee en voelde zich alleen. En plotseeling hoorde hij in zijn binnenste iemand zeggen: die man gaat overboord.

Toen het zeil was afgeslagen en hij bezig was het te herstellen kwam van Nes langs en keek met een glimlach toe. Meeuw stond er ook, hij merkte op dat het schip nadeel had gehad. Waarop van Nes antwoordde met een vervloeking van het schip. De hand van den zeilmaker, met de priem en het marlijn, stond stil, de andere lag als een klauw op het dek met de knokige vingers uitgespreid. Meeuw, die zelf rood werd, zag zijn lippen beven. Maar Brouwer zeide rustig en kort, dat iemand die zijn zeilen mishandelde met hem te maken kreeg, en ging dan voort met het werk.

Dien middag was er ruzie tusschen den derde en Blauw, waarna deze door den kapitein gestraft werd met eenige dagen verlies van spek en oorlam. Een uur later gebeurde hetzelfde met de Ruiters die, op de groote ra staande, een blok had laten vallen, waardoor de derde aan den voet gewond werd. Voortaan waren er herhaaldelijk zulke voorvallen, de meeste door van Nes aangebracht bij den kapitein, die terwille van de tucht genoodzaakt was er acht op te slaan, ofschoon hij vaak zeide dat nog nooit een derde zooveel last had gegeven. En Evers gaf hem den raad zelf er voor te zorgen dat de matrozen het hem niet moeilijk maakten. Het sluw verstand echter dat, op vergelding zinnend, altijd poogt te overtreffen en geen vergissing beseffen kan, zoekt geen eensgezindheid en indien het haat verwekt zal hij gemakkelijk van kwaad tot erger groeien.

Van Nes werd de verklikker. Hij schreef in een boekje, met dag en uur, wat hij gezien en gehoord had en toonde dit soms den kapitein die zich dan ergerde, maar later Evers vroeg hoe hij zulk een derde kwijt kon raken.

Van den zeilmaker viel niets te verklikken. Toen hij gezien had hoe de derde stuurman door bijna allen dwars werd gezeten, liet hij hem ongemoeid. Wel liep hij wanneer van Nes de wacht had altijd met zijn gereedschap hier en daar en van al hetgeen deze voor zijn boekje bestemde ontging hem niets.

Brouwer verwonderde zich over de grillen van het schip. Op de reis naar Java bemerkte hij verscheiden keeren dat het geen zin in varen had en weinig knopen door de hand liet gaan bij ruimen wind en alle zeilen kant. Hij keek alles na van boven naar beneden. Daar hij, na Bos, de meeste ervaring had zond de kapitein hem in de bovenste steng om te zien of het te veel in den kop lag; hij liet een boot strijken opdat Brouwer kon onderzoeken of de voorsteven in het wier was geloopt. Maar er werd geen belemmering gevonden. Enkele uren later kon het schip dan weer vlug gaan bij den zelfden wind. De kapitein, altijd ongeduldig, berekende dat hij door die traagheid zes dagen ten achter kwam.

En dit verlies vermeerde op de terugreis toen het schip met onwil werd bediend. Blauw en de Ruiters hadden in Banjoewangi ieder een aap gekocht en daar om

een aap gelachen moet worden deden de matrozen zottigheid met de beesten, die toch altijd goedaardig bleef. De derde stuurman tergde ze ieder keer dat hij langs kwam. Nadat de Ruiters hem op beleefde wijze verzocht had er mee op te houden liet hij het eene dier met rust, maar hij ging voort het ander te sarren. Blauw deed hetzelfde verzoek, evenwel in barsche woorden, en zonder dat iemand gezien had hoe het kwam vochten zij, waarbij de derde harde slagen kreeg omdat niemand tusschenbeide kwam. Blauw werd in de boeien gezet op water en brood. Hij had een zachtmoedigen gevangene bewaarder en zoovele handen staken door het luik van het kabelgat meer voedsel dan hij noodig had, dat over zijn lot niet getreurd werd. Maar het schip kwam door dit geval te kort, want op de wacht van den derden stuurman ging het werk met langzaamheid. De kapitein vloekte slechts. En Brouwer, die het niet aan kon zien, schold soms op zijn maats en greep hun de loopers uit de handen. De Johanna Maria werd een maand over tijd van Kijkduin gepraaid.

Toen Wilkens thuis kwam vond hij zijn vrouw op bed, versuft. Zij hadden twee kinderen verloren. Tevergeefs zocht hij een gezagvoerder die met hem ruilen wilde opdat hij eenigen tijd aan wal kon blijven. Het schip moest weer varen en op het gezette uur nam Wilkens afscheid van een vrouw die hem nauwelijks kende.

Het scheen den eersten stuurman, die hem met de pet in de hand begroette toen hij aan boord kwam, of zijn geest afwezig was. En Evers, begrijpende dat hij ongevraagd een groot deel van de verantwoordelijkheid in handen moest nemen, liet Bos roepen en sprak met hem. Toen de zeilen gezet waren en het schip voor den wind voer op zijn nieuwe reis, kwam de bootsman met de geheele bemanning achteruit en deed, terwijl allen de mutsen afnamen, den kapitein beklag.

De eerste weken waren zonder moeilijkheid. Wel voer van Nes weer mee, maar wanneer een van de matrozen zich aan hem ergerde, volgde hij den raad van Bos om aan den rouwband van den kapitein te denken. Allen gedroegen zich zoo gedwee dat van Nes niets te melden had en meende dat hij hen ten onder had gekregen. Een ieder deed naar behooren en het schip liep gemakkelijk ondanks veel tegenwind.

Maar de prikkelbaarheid van de bemanning, veroorzaakt door de streken van den derden stuurman en de onverschilligheid van den kapitein, nam allengs weer toe. Hendrik Prins, voorheen scheepsjongen, thans lichtmatroos, had het ongeluk op een nacht te ontdekken dat van Nes op de wacht sliep en hem wakker te maken bovendien, waarvoor hij zoo werd geranseld dat zijn arm uit het lid stak. Evers kwam eerder dan de kapitein en hij rook, toen deze verscheen, brandewijn aan hem. Het geval werd niet onderzocht.

Het bleef rustig op het voorschip, maar de blikken waarmede de matrozen elkander aanzagen wanneer van Nes nabij kwam, beteekenden kwaad. Wilkens, die 's morgens zeer vroeg of 's avonds zeer laat, wanneer er geen passagiers waren, aan dek verscheen, bemerkte niets van den geest der bemanning, hij sprak ook met niemand dan met Evers. Dan liep hij heen en weer, onrustig en snel, bij wijlen stil staande om over de verschansing of naar den top van den mast te turen. Zoodra de stuurman hem de berekeningen getoond had ging hij naar zijn hut.

Eerst op de terugreis hield hij het hoofd recht op en keek hij het schip weer belangstellend aan. Hij liet den stuurman minder over, men hoorde vaker zijn bevelen. En het zou een voorspoedige reis geworden zijn, want het weer bleef gedurig gunstig, indien de Johanna Maria niet een bui van grilligheid had gekregen en vele dagen een kwade luim hield. Hoe er ook gebrast werd om den wind in de zeilen te geven, het schip wilde soms niet voort. De kapitein riep herhaaldelijk Brouwer om uitleg waarom dit zeil niet zus of zoo gemaakt was, waarom zekere talies niet strakker konden spannen, hij had veel aan te merken en Brouwer kreeg iederen dag werk te doen dat hij nutteloos achtte. Hij had zijn eigen meening dat zeemanschap alleen niet genoeg was om een schip te laten varen. In de gedachten van Wilkens ontstond uit de ergernis over de traagheid de argwaan

dat onwil de schuld moest zijn en den zeilmaker verdacht hij het eerst. Hij liet hem dikwijls iets veranderen, in toenemend ongeduld omdat hij zelf niet wist hoe het gedaan moest worden.

En toen Bos bij hem kwam om te spreken over den derden stuurman brak zijn woede uit. De bootsman zeide dat de matrozen zich over velerlei bij hem beklagden, maar het voornaamste was dat van Nes hen sarde en buiten de manieren behandelde, hetgeen hij ook zelf ondervonden had, en indien dit niet veranderde kon Bos er niet voor instaan dat de mannen hun werk naar behooren deden. Wilkens, meenend zijn vermoeden van kwaadwilligheid bewaarheid te zien, hoorde hem niet verder aan, hij werd redeloos en vroeg vanwaar hij de onbeschoftheid had den kapitein te ordonneeren? hij wist al lang dat er samengespannen werd om den derde te hinderen, maar met van Nes zou hij blijven varen en het gezicht van Bos wilde hij de volgende reis niet zien.

Het scheen of het vermeende verzet den kapitein tot nieuwe geestkracht wekte; hij stond nu het grootste deel van den dag met strenge blikken toe te zien en de geringste slordigheid ontdekte hij.

Het schip met zijn nukken kwam later dan den vorigen keer aan het Nieuwediep.

Wilkens werd nogmaals door het ongeluk getroffen, hij vond zijn derde kind niet meer. Zijn vrouw, wier

krankheid was toegenomen, wilde niet spreken. De schuld bij de reeders verhinderde hem thuis te blijven om over zijn gezin te waken, hij moest weer uit en hij kwam weer met gebogen schouders aan boord.

Bos had niet gemonsterd, er was een nieuwe bootsman die van den eersten dag oneenigheid had met Evers, een ruwe man in wiens handen veel beschadigd werd. De zeilmaker had meer dan gewoonlijk toe te zien. Ditmaal deed het schip zijn plicht beter dan de matrozen, die bij den hatelijken glimlach van den derde den rouwband van den kapitein niet meer zagen; de handen waren langzaam en daarom kon het schip niet beter doen dan zoo de wind woei en gestuurd werd en het kwam niet al te laat weer binnen. De kapitein was een willoos man geweest.

Thans ging Evers met de reeders spreken. Een goeden bootsman, dien hij graag terug zag, had hij verloren, zeide hij, de beste zeelieden wilden met den derden stuurman niet meer varen, hij zelf evenmin, en hij gaf hun de lasten van den kapitein te kennen, zijn huiselijke zorgen, de moeiten van het hart, die hem zoodanig drukten dat het schip er niet wel bij voer zonder den goeden wil van allen. De derde stuurman werd niet weer aangenomen en Bos kwam terug. De kapitein verbaasde een ieder toen het schip vertrok. Hij had den rouwband afgelegd en droeg een nieuwe jas; een vaste wil stond in zijn oogen, hij liep krachtig en vlug over

heel het schip, en voor de ankers gelicht werden had hij zich overtuigd dat er niets ontbrak. De bootsman had hem lang geleden zoo kort en zeker hooren bevelen, terwijl zijn oogen op het een na het ander zeil gevestigd bleven tot het geheel kant stond. Hij vatte zelf het stuur en nam den koers zoo levendig dat het water aan den boeg met een schok hoog opbrak. Het schip beefde, dan schoot het vooruit. Brouwer, met de boegsprietzeilen bezig, richtte zich op en staarde met wijde oogen naar de kompanje.

VI.

De matrozen raakten er aan gewoon den zeilmaker te zien met het gelaat naar het achterschip gewend, de oogleden saamgenepen zoodat de oogen slechts twee vonkjes schenen. Hij bleef rustig als immer, hij deed zijn werk gestadig zonder meer dan noodig was te zeggen, maar weldra begreep een ieder dat hij nu den kapitein gadesloeg met meer opletendheid dan den vorigen derden stuurman. Hij liep ook meer te schiemen, hier een knoop verzettende, daar een heiligendag bijwerkende, en hij enterde vaak met zijn maat of met den timmerman in het want. De kapitein, nu heel den dag aan dek, merkte zijn bedrijvigheid op en prees hem bij den stuurman, hoewel hij voor Brouwer zelf geen enkel woord had. Evers die niet, zooals de mannen vooruit, wist wat den zeilmaker tot zijn grooteren ijver dreef, gaf den kapitein soms te verstaan dat hij hem vroeger onbillijk had beoordeeld.

Met den nieuwen derden stuurman, Wouter Pot, een jongen man wiens hart in den gloed der jeugd de zeevaart was toegedaan, sloot Brouwer vriendschap. Hij toonde hem de bijzonderheden van zijn vak, die

alleen door de ervaring te leeren zijn, zoodat Pot spoedig meer dan iemand wist van al wat zeil en want betreft, en zijnerzijds legde hij Brouwer de navigatie uit. Met niemand had men den zeilmaker ooit zoo vertrouwelijk gezien. Zij zaten veel te zamen, de scheepvaart was het eenig onderwerp van hun gesprek, terwijl Brouwer altijd het gezicht naar het achterschip gekeerd hield.

Kapitein Wilkens haalde uit de zeilen wat hij kon en deed dit bekwaam. Maar wanneer de wind ongunstig zat stampte het schip in zijn handen hevig, het beukte op de zware zeeën zijn boeg zoodat het dreunde tot achter toe, en als de kapitein zag dat hij niet voortkwam liet hij zoo ruw brassen dat de stengen knersten. Iederen dag werd er iets beschadigd, nog voor zij aan de Kaap kwamen moesten er twee keer nieuwe bovenbramstengen opgezet worden. Het schip ging vlug, evenals een paard dat met zweep en sporen gedreven wordt; toch gelukte het den kapitein nooit meer dan negen knopen te halen, terwijl de slijting aan het tuig zoo groot werd dat Evers den raad gaf bij het eiland Nieuw Amsterdam ten anker te gaan om alles terdege na te zien. Wilkens liet timmerman en zeilmaker komen en vroeg of het noodig was; de een noemde alles wat hij onlangs in stormweer verloren had, de ander antwoordde dat de kapitein zelf kon rekenen wat de zeilen te verduren hadden gehad en wat hun scheelde. Hij gaf hun twee dagen om alles zoodanig te herstellen dat het

schip rustig Java kon bereiken, want hij had er zijn zin op gezet de vlugste reis te maken.

Zij werkten beiden met eenige maats bij daglicht en bij lantaarn, maar toen Brouwer de zeilen in onderdeelen beschouwde vond hij zooveel kwaad dat hij ervan vloekte en grimmig naar het achterschip keek, waar de kapitein als gewoonlijk heen en weder liep. Hij verweet zichzelf dat hij achteloos was geweest voor de vliegendezeilen, die meer hadden geleden dan hij denken kon. Zoodra zij weer gezet waren klom hij naar boven en ging iedere ra en spier langs, en heel de verdere reis deed hij dit geregeld voor hij zijn werk begon en nadat hij het had weggeborgen.

De kapitein ging voort met jagen. De matrozen, van wie de meesten schip en zeil maar voor hout en doek hielden, wierpen en trokken onverschillig zoo het werk maar vlug ging naar zijn tevredenheid. Het schip werd slordig. Boomen en sprieten vielen zoo lomp dat zij deuken sloegen, waarbij de bootsman zijn hoofd stond te schudden. Heel den dag werden hamer, zaag en slegel gehoord, dan hier, dan daar, men zag herhaaldelijk een zeil half gegord met Brouwer er onder hangende in een lus.

De Johanna Maria kwam eerder dan gewoonlijk te Anjer aan, armoedig in de verf en het teer. Om den ligtijd te bekorten haastte de kapitein ook hier een ieder voort met lossen, laden, herstellen. Er werd te veel geëischt, de mannen konden het werk niet af, zij

morden omdat dikwijls het gewoon verlof geweigerd werd. Toen op een keer de kapitein den timmerman schold over zeker werk dat niet gereed was, viel deze, die een onbehouwen man kon zijn, bekend met de grofste woorden in Amsterdam, woedend tegen hem uit, zonder zich te onthouden hem te zeggen wat iedere matroos dacht, namelijk, dat hij van schip zoowel als bemanning te veel verlangde en zich om hun welvaren niet bekommerde. Evers en Brouwer sleurden hem weg om erger te voorkomen. De kapitein liet hem in het hok sluiten en beval zijn maat het werk voort te zetten. Hij bemerkte dadelijk de moeilijkheid, de timmerman was niet te missen want de maat kon het werk alleen niet af; maar om zich door de noodzaak niet te laten dwingen riep hij Brouwer en zeide hem het timmerwerk te doen en het zeilwerk af te maken als zij weer voeren. De zeilmaker vroeg verlof om den kapitein te gelieven het een te doen zonder het ander te laten, immers voor het zeil was hij aansprakelijk, ook bij de reeders. Hij werkte met twee maats om beurte dag en nacht en toen de Johanna Maria binnen den gezetten tijd de lading ingenomen had vonden de passagiers een keurig schip, en kapitein noch stuurman had iets aan te merken. Toch sprak ook ditmaal alleen Evers een woord van lof.

Ook de terugreis ging voortvarend zoodat de Johanna Maria uit en thuis vlugger dan ooit had gedaan. Maar het was een gejaagd schip dat in Holland

kwam, vermoeid en gehavend, en ruim drie maanden waren nodig voor het herstel, hetgeen evenmin ooit was voorgekomen. De spoed noch het overwerk had gebaat, het lot beschikt of men vlug of langzaam vaart om het te ontgaan. Wilkens vond het ongeluk weer thuis, zijn vrouw te bed, jammerend of verbijsterd. Het was een natte zomer, het najaar kwam vroeg. Wilkens zat bij zijn kinderen in het stille huis en voor de boomen op de gracht kaal stonden verloor hij er weer een. Na Sint Nicolaas moest hij vertrekken, er viel een dichte sneeuw toen de Johanna Maria onder volzeil voer en de kust was niet te zien.

Reeds in het begin, in het Kanaal, werd voor het eerst waargenomen dat de kapitein waggelde op de kampanje, maar alleen Evers wist nog dat het van den brandewijn kwam, want den roerganger had hij weggezonden. Hoewel te scheep de dronkenschap niet zeldzaam is zal de gezagvoerder, die zich er aan overgeeft, den eerbied, soms ook het vertrouwen der bemanning missen. Op deze reis ging Wilkens zich niet vaak te buiten en wanneer het voorkwam deed de stuurman wat hij kon om het bedekt te houden. Bovendien verscheen hij niet meer dan noodig was. Maar als hij kwam had hij veel aan te merken, beval een schoot beter aan te halen of een val stijf te zetten, dezelfde ongeduldige wijze die hij kortelings gekregen had, alles om te haasten. En altijd wanneer de kapitein er stond, naar het voorschip

kijkende, stond Brouwer daar in zijn werk met het gezicht naar den achtersteven gewend.

Eens, in de vroege uren toen Pot de wacht had, kwam de zeilmaker bij hem; zij spraken over de sterbeelden die nu naar het ander boord waren gedraaid en onder het spreken legde hij zijn hand op het stuurrad. Meeuw, die het hield, voelde de kracht die er in kwam en wetend hoe goed Brouwer kon sturen, liet hij los. Het was alleen de linkerhand die een spaak hield en Brouwer keek niet naar het kompas, toch zag Meeuw, ofschoon de zee ongedurig liep, geen streepje verschil. En terwijl zij voort praatten kwam ook rustig de rechterhand op een spaak.

Toen was het Meeuw of het schip zachte muziek begon te maken. De kleine reepen en lijnen piepten even, de zware schoten gaven in het spannen een gefluit of zij tevreden waren en in alle zeilen suisde het in denzelfden toon als het bruisen van het water aan den boeg. Het schip nam zijn behagen, het stootte of schokte niet meer op de dwarsscheeps aanschietende golven, het slingerde langzaam in geregelde maat zonder wederstand van de zee. Meeuw hoorde den derde wel spreken, maar hij luisterde naar den wind, de golven en het schip en hij keek naar Brouwer, die nu recht stond en grooter was. De sterren vergingen, de hemel klaarde. De log die werd uitgeworpen gaf veertien knopen. Maar Brouwer vroeg den derde er niet van te

spreken, hij gaf het rad weerom en ging naar voren.

En iederen nacht, wanneer Pot op de kampanje stond met een van de oude vrienden aan het roer, Polwijk, de Ruiters of Janse, kwam de zeilmaker en liet het schip varen naar zijn lust. De matrozen, wetend dat het hem verboden zou worden, spraken er niet over. Maar de derde was wel verplicht den kapitein te toonen hoeveel knopen er soms op de dagwacht werden gemaakt. En toen Brouwer hiervan hoorde kwam hij niet weer voor zij van de Kaap vertrokken waren. Dat was bij opkomenden storm, die Pot noodzaakte den stuurman te waarschuwen. Evers zag den zeilmaker juist het rad overgeven. Den volgenden dag sprak hij hem aan, vroeg of het schip onder zijn handen zoo snel gevaren had, en zeide dat de kapitein het verboden had. Brouwer gaf een grof antwoord: als de kapitein nu eenmaal vlug wilde varen om gauw thuis te zijn, wilde hij daarvoor zorgen liever dan aan te zien dat van de Johanna Maria een wreed schip werd gemaakt, zooals op de vorige reis. De stuurman herhaalde slechts wat hij gezegd had; hij wist dat de man gelijk had, maar kon dat niet erkennen.

Gedurig stormweer hield hem zoowel als den kapitein veel aan dek, zoodat Brouwer geen kans had. Met den tegenwind ging menige dag verloren, het werd zelfs de langste uitreis. Maar de thuisreis was twee weken vlugger dan de vorige, de beste die de Johanna

Maria tot dusver had gemaakt. Het is waar dat het schip gedurig voorspoed had, maar dat het menigen nacht gemakkelijk dertien knopen liep en soms wel vijftien, wisten weinigen, hoewel de stuurman de reden van de snelheid wel vermoedde. Eerst toen zij het Kanaal bereikten werd de zeilmaker ontdekt.

Het was Juni, kort nacht. De kapitein, wiens buiigheid van drank een ieder nu kende, verscheen nooit eerder dan de voormiddagwacht. Maar dezen ochtend had het ongeduld naar huis hem vroeg gewekt en hij zag Brouwer op de kampanje. In woeste drift, zooals een man die bedrog ziet, sprong hij op hem toe en smeed hem de trap af naar beneden.

Toen de drift bedaard was en Evers hem vroeg wat de zeilmaker misdaan had gaf hij geen ander antwoord dan een vloek. Eerst onder de Hollandsche kust begon hij zelf over het geval te spreken, hij gaf toe dat Brouwer een bekwaam zeeman was, dien zij niet missen konden, maar hij had hem nooit vertrouwd, zonder te weten waarom, en daar hij hem verboden had het roer aan te raken moest hij gehoorzaamd worden.

Ook Wilkens begreep de snelheid van het schip. Terwijl hij Brouwer, die hem niet was komen groeten bij het van boord gaan, nakeek in de jol, voelde hij spijt over zijn onbillijkheid. Hoewel hij het vaak genoeg had gedaan evenwel meende hij nu dat een gezagvoerder zijn woord niet veranderen mag.

Na deze reis moest Bos weer aan wal blijven wegens zijn kwaal. Brouwer, die zijn zuster getrouwd vond, gaf hem het grootste deel van zijn geld te leen, hij had in dien tijd niet anders noodig dan de kost en zijn werk.

VII.

Er veranderde weinig op de volgende reizen. De Johanna Maria, zoo hecht gebouwd dat zij alleen geringe herstellingen noodig had en weinig verouderde, voer geregeld met passagiers en lading, nu wat sneller, dan wat langzamer. Mannen gingen, anderen kwamen; Wilkens, de stuurman, de zeven zee-lieden die het schip van den aanvang kenden, begroetten elkander weder bij ieder vertrek, de een met zijn kommer of zijn kwaal, de ander met zijn levenslust of zijn ernst, nu wat meer, dan wat minder. Alleen zag men den kapitein, die den brandewijn tot vertrouweling had genomen, hoe langer zoo vaker met wankele beenen.

Eens kwam hij aan boord zoo droefgeestig dat een ieder er stil van werd, loopend als een oud man, met de oogen neergeslagen. Hij droeg weer een rouwband, er was hem weer een kind ontvallen en hij meende dat hij schuld had omdat hij het een kastijding had gegeven. Nadat hij Evers gezegd had wat er gedaan moest worden sloot hij zich in zijn hut en hij kwam pas aan dek toen de ankers gelicht konden worden. Gedurende

heel de reis zat hij meestentijds in zijn hut, om beurte vertroosting zoekend in den Bijbel om te gelooven, in den brandewijn om te vergeten.

Het schip had veel tegenspoed van zwaar weer tot ter hoogte van de Kanarische Eilanden, ongunstigen wind daarna, de bemanning bleef gestadig in touw. En het bevel was onvoldoende, want Evers, die met de ingewanden gekweld werd, moest veel aan den tweeden stuurman overlaten. Deze, die zijn naam, de Goede, eer aandeed, was een gemoedelijk man, met een gezond aangezicht dat altijd lachte. Behalve dat hij nieuw was aan boord en dus het schip niet kende, had hij een zekere gemakzucht die soms tot nalatigheid voerde. Hij stond lang met een passagier te praten terwijl de bootsman wachtte om te hooren wat er gedaan moest worden, hij gaf een bevel pas op het uiterste. Voorbij de Kaap verergerde Evers, zoodat hij geen wacht kon loopen en maar kort aan dek kwam.

Govert Pluim maakte een praatje met hem toen hij hem zijn gort bracht. Janse was op de gedachte gekomen die zaak door hem te laten bewerken, want van den kok verdraagt men meer dan van een ander, vooral als hij bijzondere pot verschaft, en Pluim deed het zoo listig hij kon. Zij kwamen weinig voort, zeide hij, en niet alleen de kapitein, maar een ieder wilde toch niet langer uitblijven dan God en wind beschikten. De kapitein kon niet zien van de zorg; de stuurman moest liggen;

de tweede was een brave man, maar met hem bleef het toch spelevaren. De gasten op den bak vroegen zich af of er niet een ander aan boord was die het schip kon geven wat het hebben moest. Evers begreep hem en hij wist dat zij gelijk hadden, maar hij antwoordde niet.

Toen de Goede langs de kombuis kwam bood de kok hem een stuk van den koek voor de passagiers gebakken. Na wat peilen en hoogte nemen vroeg hij of hij wel wist dat het schip veel harder kon gaan als Brouwer stuurde. Waarop de Goede antwoordde dat hij den man dadelijk aan het stuur zou zetten. Maar de kok hield den vinger op den mond en het gesprek werd fluisterend voortgezet en geëindigd met een gebaar van de Goede dat beteekende: laat mij maar begaan.

Jacob Brouwer had zijn zin, alleen door zijn blik. Hij had geen woord gezegd, maar de verschillende wijzen waarop hij keek wanneer de tweede zijn bevelen gaf, toonden wat hij ervan dacht en hoe hij zich bedwong. Zijn oogen waren nog sterker dan zijn handen, wanneer hij naar een punt keek zag ook een ander het die het eerst niet had onderscheiden, zonder dat hij er naar wees. Zijn vrienden, die in hem meer vertrouwen stelden dan in een stuurman die misschien een of twee reizen bleef, keken toen het bevel op de kampanje onvoldoende was meer dan ooit naar hem om te weten hoe iets gedaan moest worden. Als de tweede riep de botteloef uit te houden letten zij op hem om te zien naar de

juiste richting. Toen nu het schip weinig vorderde hadden zij naar het rad gekeken, omdat zijn oogen daarop gevestigd waren. Er werd dadelijk gezegd waarom hij niet zou sturen nu de kapitein zoo zwak was dat hij het niet merken zou.

En op een rustigen nacht, toen er niets te doen was dan den koers te houden, kwam Brouwer boven met de nieuwe wacht en nam het roer in bezit. De tweede bemerkte het niet. Bos en een paar anderen, die vooruit stonden, letten op. Het gebruis aan den voorstevan werd fijner, de droppels spatten sneller, de slingering werd dadelijk regelmatig onder een vast oog en een vaste hand. Nadat den middag daarna de stuurman bestek had gemaakt zeide hij den tweede op de volgende hondenwacht vaker te loggen, omdat hij wilde weten met welke vaart het schip in den nacht liep. Toen hij hoorde: tien, een enkele maal veertien, knikte hij en zeide niets.

Het is waar dat de wind nu tot het eind toe willig bleef en het schip ook bij dag lustig kon varen. Maar er werd onder de matrozen gezegd dat het met een schip gaat zooals met een mensch: behandel hem goed en hij zal het goed maken. En met de gunst van de elementen was het eender: de een wordt er toe verkoren, de ander niet. Brouwer had de gave.

Terwijl zij op de reede lagen vroeg Brouwer den kapitein hem Hendrik Prins voor hulp te geven, want

de zeilen hadden veel noodig en Prins had als jongen al bij hem geleerd.

Op de terugreis kon de zeilmaker nu een deel van het werk, dat hij niet zelf hoefde te doen, overlaten. En zes uren van den nacht stond hij gewoonlijk aan het rad. Hij werd mager en zijn oogen fonkelden. Niemand sprak er van, niemand wees er op, maar een ieder zag de frischheid van het schip in de vele kleinigheden die aan iets dat oud schijnt een jong voorkomen kunnen geven: hier een lus die recht zat, daar een tros met zorg geteerd of een ketting van roest gezuiverd. Het waren kleinigheden die altijd gedaan werden, maar nu opvielen omdat er iets keurigs en lustigs aan was. Nog voor de Hollandsche kust in zicht kwam had het schip binnen twee dagen nieuwe verf en een gepuimd dek.

Toen de Johanna Maria het Nieuwediep naderde kwam Evers waar de zeilmaker bezig was met de kabels en vroeg hem hoelang hij dacht dat de reis geduurd had. Brouwer noemde het juiste aantal dagen. Het was de kortste reis die zij gemaakt hadden, zonder eenige schade, zeide de stuurman, en ging verder.

Anderhalf jaar voer de Johanna Maria met Brouwer des nachts aan het roer zonder dat het hem verboden werd. Kapitein Wilkens had het gemerkt, maar het verlangen naar huis was nog altijd sterker dan de vrees wat hem daar wachtte, en wanneer de stuurman hem het aantal mijlen van het etmaal noemde knikte hij

tevreden. En alleen bij kwaad weer kwam hij des nachts aan dek. Het was de gelukkigste tijd van het schip.

Toen werd Wilkens nogmaals en het hardst geslagen. Het gebrekkig kind, het eenig overgebleven, moest op bed liggen met een kwaal waaraan het, volgens den besten dokter van de stad, niet veel maanden kon lijden. Bij het vertrek zat hij wanhopig in zijn hut, hij liet Evers komen en vroeg hem raad wat hij doen moest. De stuurman had geen beteren troost dan te zeggen dat de Johanna Maria veel sneller moest zeilen zoodat hij vroeg thuis kon zijn en dat de kapitein wel wist hoe dit mogelijk was. Wilkens sprong op en riep den hofmeester toe Brouwer te halen.

De zeilmaker, in de lage hut met gebogen hoofd staande, verwachtte aanmerkingen. Evers vroeg hem of hij wel gehoord had van een schip dat de reis van Holland naar Java in zeventig dagen gedaan had, en of hij dacht dat de Johanna Maria het ook zou kunnen. Toen hij geantwoord had dat het zeker kon, weder en navigatie dienende, zeide de kapitein hem gedurende heel de reis het zeilwerk zooveel mogelijk aan Prins te laten en zelf onder den stuurman te zorgen voor een mooie vaart. Brouwer keek wantrouwig nu hem aangeboden werd wat hij verlangde. Maar Evers, die hem medenam, stelde hem gerust, het was om den kapitein te helpen die gemarteld werd door de zorg.

Het was dadelijk bekend als een goede tijding.

Vroolijk legden de mannen uit op de ra's om de zeilen los te maken, het geroep aan het ankerspil klonk vol en sterk. De kapitein en de stuurman stonden op de kampanje met Brouwer tusschen hen. Er woei een Hollandsche lentebries die de vlag gestrekt hield zonder te wapperen. Het was of het schip zijn eerste reis begon en zoodra het in koers lag schudde ieder zeil de rimpels uit. De huisjes van Zandvoort, nauwelijks zichtbaar in den voorjaarsnevel, hielden den kijker van den kapitein vast tot zij uit de kenning verdwenen, toen zag hij beurtelings van Brouwer naar Evers en zijn mond opende met een glimlach van droefheid en verbazing bij den roep van den logger: twaalf knopen.

En tusschen de tien en veertien bleef de vaart, tot op een morgen de uitkijk riep en zij de Ariel onderscheidde, een Engelsch schip dat hen zoo vaak voorbij was gevaren. Alle matrozen kwamen aan dek om te zien of Brouwer het ditmaal voorkomen kon. Hij vroeg den kapitein eenige zeilen te laten geien zoodat de Engelschman vlugger kon inloopen. Toen dit schip, veel grooter dan de Johanna Maria, onder al wat het dragen kon dwars was, groette het, de mannen in het want en de passagiers wuifden. Nu noemde Brouwer de zeilen die zij in voorraad hadden en terwijl zij gezet werden legde hij langzaam, bijna onmerkbaar, den voorsteven naar stuurboord in de richting van het ander schip of hij het voorover wilde loopen. De Engelschman begreep hem

en zwenkte eveneens om hem gelijke kans te geven. Toen zij nagenoeg in dezelfde lijn lagen hernamen zij tegelijkertijd den koers. Brouwer deed dit zoodanig dat terstond ieder zeil den vollen wind kreeg, de Johanna Maria brak zich door de golven en schoot vooruit. Zij hadden gauw den voorsprong en kort na den middag lag het Engelsch schip een mijl achter.

Maar Brouwer meende dat er ander werk te doen was dan een wedstrijd. Hoewel het een heldere dag was hoorde hij een storm in aantocht, de zee bromde onder den boeg en er ging een scherp huilend gesuis langs de touwen. Pot, nu tweede, had geloof in den zeilmaker en liet den stuurman vragen of de lichte zeilen ingehaald konden worden. Binnen het uur begonnen er zware zeeën over het voorschip te storten en de groote zeilen rukten zoo kwaad dat de kapitein ze liet bergen. Weldra bleek dit niet genoeg. Toen de zon onderging werd de hemel rood als koolvuur en de zee, die hoog woelde, grauwig zwart met purperen weerglansen en flitsen op de koppen. De kapitein liet een anderen man komen om Brouwer af te lossen, die nu bijkans twee wachten aan het rad had gestaan, maar hij verzocht te mogen terugkomen wanneer de storm het hevigst werd om te ondervinden hoe het roer in zulk weer luisterde.

Hij was nauwelijks naar beneden gegaan toen de buitenkluiver los sloeg en met geluid van knallen het jaaghout scheef wrong. Drie man waren tot donker bezig

om hem te bergen, met bezorgdheid door Bos gadege-slagen, want zij dompelden soms tot over het hoofd in het water.

De nacht was helder met een menigte van sterren. Behalve het dichtgereefd grootmarszeil en de stagfok waren alle zeilen met beide beslaglijnen vastgemaakt, maar de kapitein hield voortdurend de stengen in het oog die zwiepten of het rietjes waren. Voor middernacht, toen de zee begon te loeien, werkte het bakboord-anker los en beukte tegen het schip. Terwijl de andere wacht geroepen werd om te helpen reet het marszeil door midden; zes mannen moesten naar boven om de flarden binnen te halen, de rest had de handen vol met stormzeil zetten opdat het schip niet hulpeloos zou worden. Het was zoo licht dat men den Engelschman kon zien, in dezelfde moeilijkheden, misschien erger, want hij had zijn stengen neergeschoten.

Met de hondenwacht nam Brouwer het roer weer over en dadelijk werden de stormzeilen, de eenige die gevoerd konden worden, rustig en vast, het schip lensde voor den wind weg, gemakkelijk slingerend op de breede zeeën, met den voorsteven nu in de diepte van de eene, dan steil omhoog naar den top van de andere. De storm bedaarde niet, hij raasde twee dagen lang met gelijke kracht zonder een oogenblik te verminderen. En al dien tijd nam Brouwer slechts korte rustpoozen om te eten, maar slapen deed hij niet. Ook de anderen waren

gedurig aan dek, loopend, klimmend, trekkend, sjorrend, maar Brouwer stond stil, in oliejas en laarzen, en zijn enig werk was het rad vast te houden en iets meer of minder te draaien naar de zee die hij bestijgen moest. De Johanna Maria was, met weinig schade, in die twee etmalen vijfhonderd mijl gevorderd.

Bij aankomst in Java bleek dat de uitreis even snel was geweest als de snelste ooit door een Hollandsch schip gedaan. De thuisreis werd nog beter. Brouwer zag er gezond en sterk uit, hij werkte voor twee man, want niet alleen stuurde hij, maar hij verzorgde ook het zeil. De kapitein, die naar de verte staarde, sloeg geen acht op hem.

Wilkens vond zijn kind nog, maar niet verbeterd, en toen hij weder moest uitvaren nam hij denzelfden angst mee.

Voor Bos was het de laatste reis geweest, hij moest wegens zijn kwaal afscheid nemen van de Johanna Maria en van zijn scheepsgenooten. Maar Brouwer bleef zijn vriend en hulp zoolang hij leefde.

VIII.

De zeelieden, die van den aanvang met hem gevaren hadden, waren gewoon kapitein Wilkens met een bedrukt gelaat te zien en bemerkten niets bijzonders aan hem. Maar Brandt, de nieuwe bootsman, sprak de eerste weken onophoudelijk en zoo bewogen van den droevigen indruk dien hij op hem maakte, dat de anderen hem met oplettendheid gadesloegen. Brandt zag den dood op zijn aangezicht; hij kende een dergelijk geval van een gezagvoerder dien men van lieverlede had zien sterven omdat hij innerlijk geknaagd werd. Ook de getrouwen van de Johanna Maria meenden te onderscheiden wat hij bedoelde. Zij herinnerden zich hoe kapitein Wilkens op de eerste reis verscheen, ouder in jaren dan zij, maar even krachtig, een man wiens bevel willig gehoorzaamd werd, en hoewel zij al vroeg gewoon waren geraakt hem bezorgd te zien, onrustig, buiig, vaak bedroefd en neerslachtig, zag toch een ieder wanneer hij bij storm aan dek stond dat hij de macht hield over het schip. Zij wisten dat de beproevingen, waarvan hij meer dan een ander te dragen had gekregen, hem verzwakt hadden, maar eerst op

deze reis wekte zijn voorkomen het medelijden dat den eerbied wil.

Toch werd hij moeilijker dan hij ooit geweest was. Wanneer Pot het bestek had afgezet had hij er meestal op aan te merken; dan liet hij den stuurman komen, die veel sukkelde en in zijn kooi moest liggen, en eerst als deze het opnieuw had afgepast werd het goedgekeurd. Soms stond hij een poos lang onbewegelijk over zee te turen en liep dan plotseling haastig naar zijn hut. Men hoorde hem de deur grendelen. Maar even onverwacht kwam hij weer buiten, nu met ergernis, dan met verdriet op het gezicht, hij ging het schip langs, beschouwde dit of dat, nam een end of een blok in de handen en liet het weer vallen. Bootsman, zeilmaker, timmerman, een ieder moest uitleg geven waarom eenig werk zoo en niet anders was gedaan en vaak liet hij iets veranderen dat later weer overgedaan moest worden. Vooral Brouwer had veel bedilling te hooren, maar alleen op het zeilmakerswerk. Wanneer hij het roer had stond de kapitein achter hem, met den blik strak op hem gevestigd, en zeide niets. Dan liet hij loggen, ook als het kort te voren gedaan was, en bij het hooren van het aantal knopen, hoeveel ook, werd hij ongeduldig. Hij wilde de snelheid en hij kon niet verdragen dat het Brouwer was die haar maakte. Ook de hofmeester had veel moeite van zijn wispelturigheid. Soms vloekte hij op hem omdat de brandewijn uit zijn eigen voorraad hem niet smaakte;

nauwelijks was hem een andere kruik gebracht of hij riep weer dat hij den drank niet in zijn hut wilde hebben; een kwartier later bestelde hij jenever aangelengd. Tevergeefs streed hij tegen de onmatigheid en ieder keer dat hij faalde had de hofmeester zijn barschheid te verduren. Elken avond liet de kapitein den drank uit zijn hut weg nemen, maar na korter of langer tijd hoorde men hem weer den hofmeester roepen. Omtrent het midden van de hondenwacht gewoonlijk kwam hij op de kampanje en niemand vermoedde dat hij het deed om den drank te ontvluchten.

Door de zorg van Evers, Pot en den zeilmaker had de Johanna Maria weder een goede reis en keerde met een gunstig journaal terug.

Toen de matrozen het schip verlaten hadden bemerkten de stuurlieden dat kapitein Wilkens niet zooals gewoonlijk haastte om orde te stellen en naar huis te gaan. Daar Evers aan boord moest blijven noodigde hij den tweede uit samen met hem naar Amsterdam te reizen. De spanning, die hem bijna twee jaar lang had, werd hem te veel, hij durfde niet naar huis. Hij nam Pot mee en aan de deur verzocht hij hem binnen te treden. Hij zag de verlatenheid van de woonkamer, de dienstbode hield haar schort voor de oogen. En Wilkens begreep dat de laatste slag, die treffen kon, gevallen was. Zijn vrouw lag op bed, hij kon haar niets zeggen, want zij kende hem niet. Nadat hij de zaken met de reeders

besproken had keerde hij naar het Nieuwediep terug en ditmaal was het de kapitein die op lossen en laden toezicht hield. Govert Pluim, die van de reeders vernomen had wat gebeurd was, groette terstond zijn verwanten en kwam aan boord om voor hem te koken, weinig vermoedend hoe groote weldaad hij deed met dit blijk van zijn genegenheid. Kapitein Wilkens hield hem des avonds laat in de kajuit om den angst voor de eenzaamheid te verdrijven en liet Pluim, breedsprakig van nature, naar hartelust vertellen.

Een oogenblik, dat was toen de Johanna Maria verscheen, scheen het of Wilkens de kracht gevonden had om zijn ongeluk te dragen. In het drukst van de toebeidselen stond hij hoffelijk iederen passagier te woord, hij liet geen enkel bevel aan Evers over, en wel was het een bedroefd man dien zij er zagen staan, maar het schip kreeg al van hem waar het recht op had. Zoodra het voer echter richtte hij weder den kijker op de kust en vergat het uur in de menigte van zijn gedachten. En dien eigen middag riep hij uit zijn hut weer den hofmeester om een kruik.

Overdag kwam hij weinig aan dek, dan liep hij onrustig hier en daar, met neergeslagen oogen, zwijgend, maar de matrozen die aan dek niets te doen hadden gingen de een na den ander naar den bak, wetend dat het in hem broeide. En altijd vond hij iets waarover hij in woede uitbarstte. Een ieder kreeg zijn beurt, ook

Evers, die rustig zijn vloeken aanhoorde, wetend dat hij te beklagen was.

Des nachts kwam Wilkens geregeld op de kampanje, daar hij niet slapen kon en in zijn hut de eenzaamheid hem benauwde. Nu en dan klom hij af om een teug te nemen en zich in zijn kooi uit te strekken, maar het duurde niet lang of hij kwam weer boven en staarde, leunend aan de verschansing, naar Brouwer. Tegen hem had hij tot dusver niet uitgevaren.

Eens echter, in een zeer stillen nacht nadat hij lang onbewegelijk achter hem had gestaan, greep hij hem plotseling bij den schouder en rukte hem weg van het rad. Brouwer stond verbluft en hij schrok toen hij de bleekheid zag van zijn gelaat naar het licht van het kompas gebogen. De kapitein raasde niet, hij sprak schijnbaar kalm; er hoefde niet meer snel gevaren te worden, zeide hij, Brouwer moest niet denken dat het schip hem toebehoorde, en het zou beter zijn dat het op den bodem van de zee lag dan dat hij nog eenmaal het rad aanraakte. Brouwer kruiste de armen en naderde hem. Maar hij zag een gebaar van Evers, hij beheerschte zich en ging heen.

Met tegenwind, stormweder, aanhoudende windstilte, werd het de slechtste reis van de Johanna Maria, die meer dan tien maanden duurde. Hoewel Evers de bekwaamste mannen aan het roer zette bleef het schip onwillig, stampend bij gemakkelijke zee en bij zware

deining zoo hevig schokkend dat zijn houten kraakten of het ze af wilde schudden.

Bij de linie lag het twaalf smoorheete dagen onwrikbaar stil met slap hangende zeilen en in dien tijd werden de matrozen gewaar hoezeer de kapitein van zijn gedachten leed. Iederen nacht zagen de mannen, die waakten onder den strakken sterrenhemel, hem half gekleed langzaam de trap opklimmen en op de kampanje onzeker heen en weer gaan, nu op het kompas kijkend, dan zich het voorhoofd vasthoudend, soms met gebaren of hij met zichzelf sprak en berustte in iets dat niet te verhelpen was. De vrees, die hem zooveel jaren gekweld had, hield zijn geest gevangen, en in de verzwakking door den drank en de slapeloosheid, begon hij schrikbeelden te zien.

In een storm in den Indischen Oceaan toonde hij zich weer een kloek zeeman, hoewel ruw en onverschillig. Twee nachten en een dag stond hij pal, zich vastklemmend waar hij kon onder de stortende zeeën, met forse stem bevelend; maar hij jaagde de mannen, hij liet stengen schieten eer zij de zeilen goed hadden geborgen en de voorbarigheid veroorzaakte veel schade.

Ook op de thuisreis had het schip herhaaldelijk slecht weer, waarbij het door kapitein Wilkens hard behandeld werd. Het was lang uitgebleven en kwam zoo gehavend terug, dat de reeders besloten het grondig te laten herstellen en het nieuw te geven wat het noodig had.

Gedurende twee maanden zat Wilkens alleen in zijn woonkamer. Wel ging hij iederen ochtend naar zijn vrouw zien, maar hij bleef slechts een oogenblik, want hij kon haar verbijsterd aangezicht niet verdragen.

Kort voor hij weer vertrekken zou, op een mistigen November-middag, had hij een ontmoeting die verschrikkelijke waanbeelden verwekken zou. Hij stond op het kerkhof, waar hij naar zijn graven was komen kijken, en terwijl hij bukte om met zijn stok de gele bladeren van den steen te verwijderen ontwaarde hij aan het einde der laan de gestalte van Brouwer, eveneens gebogen. Verschrikt richtte hij zich op. Toen zag hij dat Brouwer het hoofd ophief, het gelaat naar hem toe wendde en langzaam de pet afnam. Het schenen hem bewegingen van een spook, hij stond koud van angst. Zoodra Brouwer verdwenen was verwarde hij zich in gissingen waarom hij hem hier had gezien en de afkeer verwekte de achterdocht dat het was om hem te bespieden in zijn geheimen. Hij wist niet dat ook Brouwer een steen had op het kerkhof, dien hij na iedere reis bezocht.

Toen twee dagen later de Johanna Maria vertrok staarde kapitein Wilkens terwijl hij de bevelen gaf voortdurend naar het voorschip waar de zeilmaker stond. En dit was zijn houding gedurende heel die reis; het eerste dat hij deed wanneer hij aan dek kwam was rond te kijken en zoodra hij Brouwer ontwaard had,

bleven zijn oogen wijd en star op hem gericht. Aan den kok, die zijn vertrouwde werd en hem veel des avonds in zijn hut gezelschap hield, zeide hij eens, het was in dronkenschap en zoodanig gezegd vatte Pluim het op, dat zijn leven anders geweest zou zijn als hij zijn ongeluk niet in Brouwer had ontmoet, want die man droeg in zijn ziel den wil zich het schip toe te eigenen, en hij had het hem van het begin door zijn blik onmogelijk gemaakt een goed schipper te zijn. Hij kwam nimmer meer op het voorschip en wanneer Brouwer aan de zeilen van den bezaansmast te doen had liet hij hem door een der stuurlieden zeggen het werk aan Prins te geven. De zeilmaker hief dan het hoofd op en stond een oogenblik naar den kapitein te kijken.

Demannen zagen hoezeer zijn geest begon te dwalen. Even voorbij de Kaap, toen er voor zonsondergang rukwinden opstaken, liet de derde den kapitein waarschuwen. De barometer was in korten tijd veel gedaald en Wilkens beval terstond zeil te bergen, waarvoor alle hens aan dek geroepen werd. Hij had Brouwer in den grooten mast zien gaan, maar hem in den plooi van een zeil uit het oog verloren. Toen hij weder opkeek zag hij alleen de anderen bezig. Brouwer was naar beneden gekomen omdat hij bemerkte had dat een paar jonge matrozen moeilijkheid hadden op de bagijnera, en toen hij daarheen was geënterd en geholpen had gleed hij langs een pardoen op de kampanje neer. Hij droeg een rood

baaien hemd en juist toen hij, met de linkerhand nog aan de pardoen hangend, het dek bereikte, keerde kapitein Wilkens zich om en ontwaarde hem in den vurigen gloed der zon rondom zijn hoofd. Wilkens gaf een kreet en deinsde met afgrijzen achteruit; een paar mannen snelden toe, maar hij weerde hen af en riep om een glas brandewijn. De stuurman zond Brouwer weg.

Op de terugreis scheen de kapitein de kalmte terug te krijgen, wel bleef hij veel in zijn hut en zag men hem zelden nuchter, maar hij vitte en schold minder, integendeel, bij iets dat goed gedaan was knikte hij tevreden en bij verkeerd werk toonde hij zich schikkelijk. Brouwer bleef hij mijden. Toch wilde hij toen Evers ervan sprak voor de volgende reis een anderen zeilmaker te nemen, daar niet van hooren, omdat er voor het schip geen bekwamer man te krijgen was.

Ditmaal vond Wilkens zijn huis geheel verlaten. Men had zijn vrouw, die het verstand verloren had, naar een gesticht gebracht. Hij zeide tot de reeders dat hij in het varen geen zin meer had en dat hij zijn laatste reis wilde maken. Spoedig na het vertrek was het onder de bemanning bekend dat de kapitein afscheid van de zee ging nemen.

Hij dronk nu zelden, hij was weer de oude, ofschoon een zeer stil man. Men zag hem soms droevig naar de masten kijken en soms met een glimlach staren over de zee.

Het schip gedroeg zich rustig. Het ging niet snel, maar deed wat er van verwacht werd in de handen van zeelieden die niet anders dan behoorlijk varen wenschten. Het voer niet lustig, maar het gaf ook geen moeite door grilligheid. Op die laatste reis van kapitein Wilkens deed zijn schip wat het verlangen van zijn leven was geweest, het ging den gang van een eerzaam beurtschip, zooveel mijlen per etmaal, zooveel dagen, volgens regel en gewoonte, matig en standvastig in den voorspoed, met een weinig schade, een weinig herstel.

Toen zij, terugkeerend, in het Kanaal waren zag Wilkens op een nacht bij halve maan Brouwer op het voorschip over de verschansing geleund. Hij zond den roerganger om hem te laten komen en toen Brouwer voor hem stond beval hij hem het rad te nemen. Zij waren alleen, het schip ging bij een lichten zomerwind. Nadat Wilkens wat heen en weer had geloopt bleef hij voor Brouwer staan. Veertien jaren lang, zeide hij, had hij hem onrecht gedaan en niet begrepen dat hij zijn plicht aan het schip beter vervulde dan hij zelf; meer woorden waren nutteloos en als Brouwer hem de hand wilde geven kon hij zich gerust voelen.

Brouwer antwoordde: de kapitein had nooit iets op hem te zeggen gehad, op zijn gedrag of op zijn werk, daarvoor kenden zij elkaar te goed; maar, en dit wist hij bij ondervinding, als het geluk tegen is zoekt men de schuld bij een ander, en dat was de reden waarom hij

nooit een goed woord van den kapitein gehoord had; hoewel hij daarover wel eens opstandig geweest was had hij altijd geweten dat geen van beiden schuld had aan het misverstand; als de kapitein hem de hand wilde geven was elk woord te veel.

Zij stonden verder zwijgend tot den dageraad en toen de nieuwe wacht op kwam wenschten zij elkander goeden morgen.

Dien dag moest Evers de zeilen laten strijken omdat de kapitein nergens op het schip te vinden was.

De Johanna Maria werd op Kijkduin gezien met de vlag halfstok.

IX.

Alleen de zeven zeelieden die het van den aanvang kenden bleven op het schip onder andere kapiteins. De reeders hadden het bevel aan Evers aangeboden, die reeds lang de bevoegdheid bezat, maar hij had geweigerd omdat hij geen schipper wilde zijn op de plaats waar zooveel jaren Wilkens had gestaan.

De Johanna Maria werd vermoeid, zooals ieder schip in de geregelde vaart overkomen kan. De vier reizen, die zij onder drie opvolgende kapiteins maakte, waren de slechtste en de traagste. De eerste gezagvoerder, een bejaard man die naar rust verlangde, had te lang gevaren om opnieuw belang te stellen in een schip dat hij niet kende, en toen hij na een langdurige een-tonige reis terugkeerde nam hij ontslag. De tweede, gestreng, veeleischend, slaagde er niet in het schip een vluggeren gang te geven, hoewel hij scherp toezag en onderzocht waar het gebrek kon zijn. Toen hij van den eersten stuurman vernam welke snelheid het dikwijls bereikt had met den zeilmaker aan het roer, keek hij ongeloofig, maar hij liet hem roepen om te toonen wat

hij kon. Twee dagen, bij verraderlijk weer, luisterde het schip naar de veilige hand van Brouwer en liep vlug, maar zoodra de wind regelmatig en gunstig zat kreeg het zijn gril, of misschien zijn vermoeienis, het kreeg licht slagzij en als het recht gezet werd vorderde het weinig en maakte geen verschil voor Brouwer. De kapitein liet hem weer gaan, en hij was geen man bij wien men iets kon doen zonder dat hij het bevolen had. Na zijn tweede reis zeide hij tot de reeders dat hij met een schip, dat hij suf en oud noemde, niet varen wilde.

Het was heldere zomer toen de Johanna Maria vertrok onder den nieuwen kapitein, wien de reeders zelf verzocht hadden gebruik te maken van Brouwers bekwaamheid. De zeilmaker stond weer op de kampanje, het rad liep gemakkelijk en de boeg speelde met het schuim. Nadat het op koers gelegd was liep het schip tien mijlen heel dien dag, er was vroolijkheid aan boord en na het avondeten zong Meeuw zijn nieuwe liederen. Den tweeden dag, voor Brouwer het roer zou overnemen, meldde Prins hem dat er iets aan het onderlijk van het grootzeil haperde; hij klom er bij en, begeerig om te sturen, meende hij het geringe werk te kunnen doen zonder te geien. Het zeil sloeg hem, hij verloor het evenwicht, hij viel en verstuikte zijn voet.

Onder de Engelsche kust kwam er een dikke mist opzetten, zoodat allen aan dek bleven om uit te kijken. Zij konden niet ver van land zijn, want het licht

van Dungeness drong door den nevel. Aan lij klonk een misthoorn, steeds duidelijker, en dan een ander te loevert nabij. De Johanna Maria kon niets doen dan antwoorden en wachten.

Toen werd ook nog de sirene van een boot gehoord die naderde voor den boeg, en kort daarop gekraak, geschreeuw en het gebruis van een schroef die met een schok werd omgezet. Op de Johanna Maria loeiden de hoorns onophoudelijk en plotseling werd ook hier geschreeuwd toen de achterstevan van de boot opdoemde en lomp op het schip viel bij de ankerkluis. Brouwer, die bij de nadering met gebalde vuist daarheen was gehinkt, terstond ziende dat er met pompen niet te helpen was, riep den kapitein toe de boot om een tros te vragen en hen dichter aan de kust te trekken. Dit gebeurde en het bleek nodig, want binnen korten tijd lag de Johanna Maria diep in den kop. De kapitein kon door nog tijdig het bruikbaar anker te laten vallen een tweede aanvaring voorkomen toen zij onder verward geroep in den mist de boot over den grond hoorden knarsen.

Bij het aanbreken van den dag kwam er wind en de mist trok op. Het schip zat vast op minder dan een derde kabellengte van de kust, iets achter de stoomboot die op haar kant lag. Daar de boeg al onder water was vroeg de kapitein hulp van den wal om den achterstevan te verhalen. De passagiers werden aan land gebracht.

Nadat het schip zoo veilig mogelijk gelegd was

trachtte de kapitein twee dagen lang vergeefs den scheur met zijn eigen mannen te herstellen. Brouwer zaagde in zittende houding, zwijgend, onafgebroken, en raakte het eten, hem door Pluim gebracht, niet aan. Toen kwam een der heeren uit Amsterdam, vergezeld van twee deskundigen, die het schip onderzochten. Zij zaten langen tijd met den kapitein in de kajuit. Eindelijk verscheen deze op de kampanje en liet alle mannen naar het achterschip roepen; hij deelde hun mede dat de Johanna Maria naar Noorwegen was verkocht en dat de bemanning den volgenden dag naar huis kon gaan, behalve de stuurman, de zeilmaker en vier anderen, die zouden blijven tot het schip werd overgenomen.

De matrozen, die in het achterraum moesten slapen, hoorden Brouwer verscheiden keeren zuchten en zijn oude vrienden wisten wel dat het niet was van de pijn aan zijn voet. Den volgenden morgen, toen de anderen vertrokken waren, liep hij weer, en terwijl de stouwers bezig waren de lading op twee kotters over te brengen, klom hij met Meeuw en de Ruiters op de ra's om de zeilen te beslaan. Geen van drieën sprak een woord, en Brouwer hield soms op en staarde over de zee. Het lek werd gedicht, het schip leeggepompt, de nieuwe eigenaar kwam, met een sleepboot en eenige Noorsche zee-lieden. Toen hij den Hollanders hun geld had gegeven en zij gereed stonden met hun scheepskisten de valreep af te gaan, berekende hij op het laatste oogenblik dat

hij een man te kort kwam en hij vroeg den stuurman of een van hen bereid was mee te varen. Brouwer, hoewel geen Engelsch kennende, verstond hem, trad op hem toe en legde zijn vuist op de borst, daarna gaf hij zijn vrienden de hand, bracht zijn kist naar voren en trok zijn zeeplunje weer aan.

Toen de ankers gelicht waren en de Johanna Maria de sleepboot begon te volgen, zag Brouwer dat een man aanstalte maakte de Hollandsche vlag aan den bezaansmast te strijken. Hij sprong toe, zette hem rustig terzijde en vierde zelf de lijn. De vlag vouwde hij zorgvuldig op en stak haar in zijn buis. De man lachte terwijl hij de andere vlag heesch, maar Brouwer bemerkte het niet, hij keek naar den horizon, van een zonderlinge gedachte bevangen.

X.

Van het oogenblik dat hij de vlag had neergehaald groeide in Brouwer de begeerte die hij nu eerst kende en die hij voortaan met al de kracht van zijn wil te vervullen zocht. Hij had altijd aan twee mogelijkheden gedacht: het lot van een schip is dat het vergaat of dat het in zijn ouderdom bij den slooper komt. Hij had zich nooit voorgesteld dat het ook koopwaar kon zijn en gekocht kon worden door een ieder die er het geld voor had. Indien een Noorsche kapitein, die toch niet al zijn leven rijk was geweest, een schip kon koopen, waarom zou hij het dan niet evengoed kunnen doen? Hij begon te rekenen: zooveel bedroeg zijn loon, zooveel meer dan hij nodig had uit te geven. Sedert hij in Amsterdam niemand meer had die zijn hulp behoefde, had hij het overschot van zijn gage in zijn kist bewaard zonder het ooit te tellen. Hij kende nu dit bedrag zoowel als den prijs van een schip met averij, die ruim zeventig maal grooter was, zoodat hij zeventig maal langer zou moeten sparen. Hoewel hij het daarmee alleen nooit kon bereiken zou hij geen cent meer mogen uitgeven dan voor het noodige, nauw

beperkt. Er moest nog een andere wijze verzonnen worden om geld te verzamelen, want dat hij eenmaal een schip zou koopen wist hij zeker. Zooals een ander zich bij zijn taak in verbeeldingen verlustigt, aan vrouw en kinderen denkt of zich genoegens voorstelt, zoo stond Brouwer op een slingerende ra met wantslag en garens, terwijl zijn handen het werk deden, met getallen in zijn hoofd, met meer en minder, met vermenigvuldiging, met twijfel en hoop.

Hij werd hebzuchtig en gierig. Wel voelde hij zich ontmoedigd ieder keer dat hij gage ontving en de geringheid van het bedrag vergeleek bij wat noodig zou zijn, maar de begeerte was sterker dan het verstand, hij vergat hetgeen hij had en zag alleen hetgeen hij hebben wilde. De hebzucht maakte hem slim. Hij vond goedkoopere winkels dan in de zeemansbuurten en hij berekende wat sommige voorwerpen in een andere stad waard konden zijn; zoo kocht hij in Gotheborg messen die hij in Cardiff met winst verkocht, in Cardiff pijpen die in Bergen zes stuiver meer opbrachten. De grootste winst kwam toen van den smokkelhandel, die ook de meeste slimheid eischte.

Dat hij het deed wist een ieder, maar hoe hij tabak en drank van boord bracht werd nooit gezien en zelfs in havens waar hij dikwijls kwam en vaste koopers had werd hij nooit verdacht. Hij rookte zoo weinig dat zijn maats hem niet om een pijp tabak hoefden te vragen en

daar hij eenzelvig was nam niemand er aanstoot aan dat hij niet meeging naar de tapperij wanneer zij elkander rondjes gaven.

Toen de Johanna Maria, na in Gravesend tijdelijk hersteld te zijn, naar Noorwegen voer bemerkte de kapitein, tevens eigenaar, hoe nuttig Brouwer was, en hij bood hem aan bij hem te blijven als timmerman en zeilmaker tegelijk, op een loon hooger dan voor zeilmaker alleen. Het schip moest echter verbouwd worden, hetgeen drie maanden zou vorderen en in dien tijd monsterde Brouwer voor korte reizen in de Oostzee.

In den winter in Drammen teruggekeerd vond hij het schip, dat nu Ingrid heette en daar thuis hoorde, weinig veranderd, alleen het achterruim was verlengd, waarvoor een deel der passagiersverblijven was genomen. Maar verschil zag hij wel. De Johanna Maria, keurig verzorgd, voorzien met tuig van degelijke hoedanigheid, was iemand van den gegoeden stand; de Ingrid, met oude zeilen en touwwerk, opgeknapte of nieuwe die weinig gekost konden hebben, met stukken van een andere houtsoort in het dek gezet, met een arm laagje verf, was daarbij vergeleken een geringe burgervrouw die het schraal heeft. Brouwer zag alles weemoedig aan, en toen de kapitein hem geantwoord had dat hij nieuw lijn voor de fokzeilen niet noodig vond, aarzelde hij en rekende of hij het van zijn eigen geld zou koopen. Hij deed het niet, hij verkoos meer werk met het oud.

Toen de lading kwam en hij zag hoe zij werd ingenomen, begreep hij ook dat hij het schip niet langer kon beschouwen zooals het geweest was. De vaten traan vielen den mannen van de schouders omdat zij te groot waren, zij druipten en al wat men aanraakte kleefde van vet. Ook aan de bemanning was verschil te zien; zij bestond deels uit licht volk, dat van de zeevaart nog niet wist, deels uit grijze mannen, langzaam en rustlievend, hoewel zij in den nood stoere handen bleken te hebben. De kapitein, eveneens een oud man, had uit zuinigheid matrozen gemonsterd aan wie hij weinig hoefde te betalen, de meesten Noren, maar er waren er ook van anderen landaard, allen zeelieden die namen wat zij kregen, fatsoenlijke mannen wier lot het was op arme schepen te varen.

Kapitein Nilsen voerde eigenlijk in naam bevel, het voornaamste dat hij deed was de papieren beheeren en al het overige liet hij aan den stuurman. Des ochtends zat hij aan dek, zijn pijp rookende, en zag toe; des middags sloep hij; na het avondbrood liep hij een paar honderd schreden voor hij zijn grog dronk en naar kooi ging. Soms liet hij een der mannen bij hem komen en sprak met hem op goedmoedige wijze, hem naar zijn belangen vragende, hem raad gevende en dikwijls hulp.

Gedurende drie jaren had Brouwer een goeden tijd bij hem. Kapitein Nilsen had zijn waarde opgemerkt: een ijverig man die zijn vak kende en het met toewij-

ding deed, tevreden zoo hij het belang van het schip naar zijn inzicht ongestoord mocht dienen. Zulk een man kon hij meer betalen, want zijn werk bespaarde veel kosten. Hij had hem zien sturen en ook daarvan het voordeel begrepen. Van hem zelf noch van den stuurman ontving Brouwer nauwelijks een bevel. En Nilsen, die de moeilijkheden met de ambtenaren vreesde en den stuurman gezegd had vooral er op te letten dat er niet gesmokkeld werd, hief wanneer hij dit bij den aanvang van iedere reis herhaalde den vinger op, hetgeen voor den stuurman beduidde dat hij één uitzondering mocht maken.

Op den eersten tocht al, drie maanden vracht zoekende in verschillende havens, bemerkte Brouwer dat het schip veel van zijn stijfheid had verloren en dat het iets begon te werken. Zelfs bij een bries helde het te sterk onder bovenbramzeilen. Aan den boeg, onder de kettingkluis, waar het na de aanvaring hersteld was, werd een ronding zichtbaar; het verschijnsel had geen gevolgen, maar Brouwer maakte zich bezorgd of het een teeken van verwaarloozing, door gebruik van zwak hout, of wel van ouderdom kon zijn. In Liverpool drong hij er bij den kapitein op aan hem eenige eiken delen te laten koopen opdat hij vast hout in voorraad zou hebben, en tusschen lossen en laden beitelde hij stukjes uit de huid, paste er nieuwe in en sloeg de ronding vlak. Het leek een gering werk, maar het moest nauwkeurig

gedaan worden, binnen en buiten, en toen het gereed was en hij op de kade ging staan, blonk de boeg hem toe met een jong aangezicht.

In de golf van Biscaye, op weg naar Lissabon met stukgoed, vonden zij op een ochtend het schip in den kop gezakt, zoodat er leelijke zeeën begonnen in te loopen. Hoewel er goed gestuwd was bleek dat eenige zware kratten zich hadden losgewerkt en stommelden; er ging een dag verloren met het verzetten en vastsjorren in het voorruim. Hetzelfde gebeurde op den terugweg, van Lissabon naar Bordeaux, en nogmaals van Bordeaux naar Londen. Het schip liet zich nu moeilijk stuwen en Brouwer zocht vergeefs naar de oorzaak. Hij wist dat het altijd buien van grilligheid had gehad, maar het was nooit kwaad geweest, en hij verdacht er de werf in Drammen van iets gedaan te hebben waaronder het in het verborgen leed.

Op een volgende reis gaf het een andere verrassing. Hoewel het met een gestorte lading erts gevuld was begon het onverwachts bij een lichte koelte in den achtersteven te zakken, tegelijkertijd aan het eene boord overhalende. Gelukkig bleef het weer gunstig, zoodat zij zonder ongeval de bestemming bereikten, maar de kapitein, vrezend het schip te verliezen, besloot met weinig ballast naar Drammen terug te keeren. De bouwmeester, die het onderzocht, vond geen gebrek, hij ried alleen de bovenkruissteng tot de helft in te korten, en inderdaad

voer de Ingrid hierna gemakkelijk, zelfs in zwaar weer.

Het ging ook Brouwer voor den wind. In vele havens van Europa, van Riga tot Palermo, in sommige van Amerika, New Orleans en Galveston, waar zij graan of katoen haalden, vond hij voordeel in den sluikhandel. De winst droeg hij in een lederen zakje in zijn buis genaaid, maar wijl het vaak nat werd en bovendien gedurig zwol, zon hij op een veiliger bewaarplaats. Het bevatte gouden munten en bankpapier van bijna alle landen van Europa. Toen hij, na drie jaren onder Noorsche vlag gevaren te hebben, een lading hout in Amsterdam bracht en zijn stad terug zag, had hij het gevoel dat alleen hier zijn bezit goed geborgen kon zijn. Hij bezocht de vroegere reeders van de Johanna Maria en vertelde hun zijn moeilijkheid; zij boden hem aan het geld voor hem te plaatsens, waarop hij terstond het zakje te voorschijn bracht, maar toen zij den inhoud hadden berekend keken zij hem achterdochtig aan. Brouwer vertelde hun eerlijk hoe hij het bedrag, loon en winst tezamen, bijeen had gekregen, er bij voegende dat het tegen zijn geweten ging in Amsterdam te smokkelen.

Van zijn voormalige scheepsgenooten vond hij alleen Hendrik Prins, die een gezin had en een winkel hield. Hij nam hem mee met zijn oudsten jongen, die later wilde varen, om het schip te zien. In de kleine Houthaven verhief de Ingrid zich hoog boven de schoeners, barken en zolderschuiten, met de zonnige

kabbeling weerspiegeld op het boord, en Brouwer, verheugd weer met een vriend Hollandsch te spreken, toonde hem al wat er veranderd was en hoe weinig het in die jaren geleden had, hoewel het nu geen schip voor rijke heeren meer was en ruw werk te doen kreeg. Hij prees de Johanna Maria, zooals hij het weer noemde, zeggend dat er geen beter varen dan op een vrachtschip was, want dan eerst, wanneer men het knap houdt ook als het voor vertoon niet vereischt wordt, blijkt of men een zeeman is en er om geeft.

Prins had hem nooit zoo vurig hooren spreken. Nadat zij afscheid van elkander hadden genomen bleef Brouwer op den wal in gedachten staan; onder het spreken was het hem plotseling klaar geworden dat hij dit schip en geen ander verlangde te bezitten. Hij beseftte de vermetelheid van de eerezucht, dat hij, in een kelder geboren, die niet op school geleerd had, de eigenaar van een groot schip wilde zijn, waar hij als gewoon zeeman nu twintig jaar voor den mast had gevaren. Het zou veel geld kosten, veel meer dan hij in nog eens twintig jaar bijeen kon krijgen, en zelfs al zou het hem dan gelukken, wat zou hij er mee kunnen doen wanneer hij zoowel als het schip te oud was om te werken? Maar hoe hij ook over allerlei mogelijkheden dacht, hoe hij ook van alle zijden het voor en tegen en de kansen woog, hij hoorde gedurig een stem in zijn binnenste die zeide dat niets hem tegen kon houden, dat hij het bezitten zou,

zooals hij van het begin had kunnen weten.

Dien middag poetste hij de koperen banden van de zinspreuk aan het schegbeeld en daarna wandelde hij door de stad met een licht gemoed.

Na een reis naar Savannah en terug naar Kristiania had de Ingrid door aanhoudende stormen zooveel geleden, dat er eenige maanden noodig waren voor herstel. Brouwer hoefde geen ander schip te zoeken, want de kapitein hield hem aan om oude zeilen op te knappen en nieuwe te maken. Hij kon nu toezien wat er gedaan werd en verscheiden keeren moest hij den kapitein gaan waarschuwen dat sommig werk nadeelig zou zijn indien het niet veranderd werd. In het begin vond de bouwmeester hem lastig, maar toen hij gezien had dat Brouwer den timmerlieden de juiste aanwijzingen gaf en even hard werkte als zij, liet hij hem begaan. Wegens het een en het ander meende zoowel de eigenaar als de bouwmeester dat zijn toewijding hun geld bespaarde. In waarheid hadden het schip en Brouwer er het meeste voordeel van.

Toen de Ingrid gereed lag om te varen gaf de kapitein het bevel aan Rasmussen, die tot dusver stuurman was geweest. Deze had achting voor Brouwer, hij wist hoezeer hij op zijn bekwaamheid en ijver kon vertrouwen, en niet alleen liet hij hem geheel vrij in zijn werk, maar hij raadpleegde hem omtrent de belangen van het schip, dat er wel bij voer. Een jaar lang deed het

regelmatig houtvaart van Scandinavië op Engelsche en Hollandsche havens, een bescheiden winst opbrengende, maar rustig en zeker. Brouwer was nu bootsman en had maats voor het timmerwerk en de zeilmakerij. De kapitein had de gewoonte aangenomen hem de hondenvacht te geven, omdat de stuurman een gebrek aan de oogen had dat allengs verergerde, en eigenlijk was het Brouwer die dan bevel voerde. De stuurman stond er wel, maar hij moest een bril opzetten om op het kompas te kijken en zelfs op een mijl afstand kon hij nauwelijks een licht onderscheiden. Maar het schip kon in geen veiliger handen zijn dan in die uren van den nacht, iedere matroos wist het en legde zich gerust te slapen, want op de kampanje stond de groote gestalte van den Hollander die ook in duister alles zag.

Maar eens, toen alles veilig scheen en Brouwer al was afgelost, werd het schip weer aangevaren, ook ditmaal onder de Engelsche kust. Het was voor den mond van de Theems en had den loods overgenomen toen het in een mistbank liep. Bij het geluid van den hoorn kwam iedereen terstond aan dek, maar het ongeluk gebeurde zoo snel en onverhoeds dat nog niet eens allen boven waren. Een kleine kustboot, door niemand opgemerkt, dook uit den nevel op en liep met volle kracht in den bakboord boeg, die openreet. De pompen hielden het schip met moeite op tot in den morgen een sleepboot hulp bracht en het naar Gravesend trok.

De schade was zoo groot dat de bemanning naar huis kon gaan. Brouwer bleef, op kosten van den kapitein die hem behouden wilde, en hij nam intrek in een logement waar hij schuin onder zijn venster uitzicht had op de werf. Daar zat hij bijna heel den dag. Aan het kloppen van de hamers kon hij hooren welk soort spijkers er in geslagen werden en hoeveel, en andere bezigheid had hij niet. Wanneer hij dan tezamen met den kapitein, die in Londen de herstelling afwachtte en soms overkwam, naar het werk ging kijken, vertrouwelijk als vrienden, wist hij al wat er gedaan was. Tezamen monsterden zij ook de nieuwe mannen aan, zoo weinig mogelijk gelijk de eigenaar had geschreven, juist genoeg om het schip naar Drammen terug te brengen; zij vonden maar één stuurman, die naar Noorwegen moest, een jongen man, zoodat de kapitein Brouwer het werk van een tweeden opdroeg en hem een hut gaf. Tot zijn verbazing bemerkte hij dat Brouwer met de instrumenten kon omgaan; daar hij met de kaarten moeite had toonde hij hem het meten en afzetten op vluchtige wijze, omdat hij dacht dat een zeeman zonder school dit niet begrijpen kon.

In Drammen kwam nog voor de ankers geworpen waren de eigenaar met twee heeren aan boord. Hij noodigde kapitein Rasmussen en Brouwer dien avond bij hem aan tafel.

Na den maaltijd, terwijl zij rondom de kachel

zaten, vertelde hij hun dat hij de Ingrid verkocht had. Brouwer sprong op met een vloek en hij kon slechts stamelen om naar den prijs te vragen. Maar ander antwoord dan schouderophalen kreeg hij niet.

Hij keerde met kapitein Rasmussen naar boord terug en voor zij gingen slapen gaven zij elkander zwijgend de hand.

XI.

Met dezelfde bemanning werd het schip naar Libau gebracht, waar de nieuwe eigenaars, een Russische firma, het overnamen en naar de werf lieten sleepen. Kapitein Rasmussen trachtte tevergeefs Brouwer over te halen te zamen met hem een ander Noorsch schip te zoeken. Hij bleef in Libau tot hij door navragen, nu bij werklieden, dan bij bewakers, zich overtuigd had wat er met de Johanna Maria gebeuren zou. Toen zij op de helling gezet was ging hij naar de eigenaars en vroeg of hij, wanneer zij gereed was, monsteren kon, daar hij het schip beter dan een ander kende. Zij antwoordden hem over drie maanden terug te komen. Hij vond een kleinen schoener die op Riga voer, zoodat hij, telkens terugkeerend, kon zien hoe het werk gevorderd was.

In den zomer lag het schip, met den naam Feodora, achter de ankers; het zag er lomp uit, met den achtersteven verbreed, de boorden eenigszins uitgerond, aan voormast, groote mast en kruistop voer het nu ook een ra minder en het tuig was ingekort. Toch kon Brouwer het met behagen aanzien, want het was duidelijk met

zorg behandeld; in een vlet er om heen wrikkende bekeek en betastte hij het breeuwwerk, de nieuwe koperen dubbeling en de nagels waar de verf vast ophield. Ook het schegbeeld was opnieuw verguld. Brouwer werd aangenomen als zeilmaker, weliswaar op een zeer laag loon, maar wat hij met werk verdiende was sedert lang niet meer het voornaamste van zijn geld. De meeste zeelieden waren Koerlanders of Finnen, flink ter zee, ofschoon zij van het schip en zijn behoeften weinig verstand hadden, zelfs de bootsman schoot het touwwerk op onverschillig wat het was. De kapitein, welwillend, gemakkelijk, liet een ieder begaan zolang het hem niet hinderde, voor het schip had hij geen oog en alleen wanneer zij in een haven kwamen werd hij fel om te ankeren, waar hij veiliger voor de ambtenaren lag dan aan de kade gemeerd.

De eerste maanden ging de vaart ongeregeld op verschillende havens, maar toen men omtrent dien tijd in Engeland en in Holland veel begon te bouwen, verdiende de Feodora een goede winst met de houtvaart om beurten op Londen of Hull en Delfzijl of Zaandam. Het schip liep vaster dan het onder Noorsche vlag gedaan had, en tevens luier, meer dan acht of negen mijlen deed het niet. Het had van de lading veel te lijden, want, ofschoon het hout niet verontreinigde, lag het meestal zoo hoog opgestapeld dat het onderhoud van dek en verschansing niet gedaan kon worden en zelfs

het tuig er last van had; ook kreeg het gedurig schade van het lossen, daar het kwaad dat planken en balken deden niet ernstig genoeg was om er acht op te slaan, een scheurtje hier waar ongemerkt bederf in kwam, daar een verwrongen schroef die varende verborgen bleef en op den duur het hout deed barsten. Zoo gemakkelijk de kapitein was, zoo lastig was de bootsman, die schreeuwend en scheldend van morgen tot avond liep toe te zien of eenig man niets om handen had; maar hij zou beter geweest zijn als opzichter over slaven dan als bootsman, want het eenvoudigste werk kende hij niet, hetgeen soms bleek wanneer een matroos iets goed deed en het onder vloeken en tieren anders moest doen. Menig deel van de tuigage werd op deze wijze verkeerd behandeld, met het gevolg van allerlei kleine beschadiging, die in den loop van eenige maanden het schip een verwaarloosd voorkomen gaf.

Het was een moeilijke tijd voor Brouwer. In het begin klom hij naar boven als hij iets verkeerd had gezien, maar telkens werd hij door den bootsman uitgescholden en bedreigd. Hij had getracht eerst den stuurman, dan den kapitein te vragen of hij, die het schip kende, niet mocht recht zetten wat op last van den bootsman scheef was gedaan, maar hij kende hun taal niet, en de kapitein, die geen Noorsch of Hollandsch kende en Engelsch even gebrekkig als Brouwer verstond, lachte, antwoordde niet en wees hem weg te gaan. Daarna

lette hij alleen op wat hij zonder hulp verbeteren kon en deed dit sluiks, wanneer de bootsman zich niet aan dek bevond of elders bezig was. In Libau ging hij eens met de eigenaars spreken, uitvoerig vertellend hoe door de onbekwaamheid van den bootsman het schip bedorven werd; zij antwoordden dat de kapitein integendeel den bootsman hoog prees en rieden hem te gehoorzamen of niet te monstereen. En zoo moest Brouwer de verwaarloozing aanzien zonder dat hij er iets aan doen kon. Van lieverleê ergerde hij zich niet meer, omdat hij te veel zag van touwwerk gebrekkig in het teer, roestig ijzer, geverfd hout met pek gebreeuwd, onzindelijkheid overal. Alleen wanneer hij in een haven naast een goed onderhouden schip kwam te liggen en aan de Johanna Maria van vroeger dacht, schaamde hij zich, en als dan op dat ander schip matrozen, met zwabber of smeerpot bezig, hoonende grappen riepen, keerde hij hun woevend den rug toe.

De schuld van alles droeg de slordige kapitein en toen deze het schip verlaten moest verheugde Brouwer zich. Kapitein Polewoj, gelijk zoovelen in de ongeregelde zeilvaart, verdiende niet genoeg om boven de kosten voor een gezin nog ruimschoots drank en spijs te betalen, en deed dus sluikhandel, gelijk trouwens ieder man aan boord, alleen op grovere wijze. Daar het hem altijd gelukte de waakzaamheid der ambtenaren te verschalken werd hij hoe langer zoo driester. Nu gebeurde het in

Hull dat hij een groote partij kisten met likeur aan wal wilde zetten en aangezien het te lang zou duren, ze één voor één te vervoeren, bestelde hij een schuit langs zij kort voor de lossers het werk zouden stoppen, meenend dat de ambtenaren in de loods haar achter de hooge deklading niet zouden bemerken. Het was de onnoozelheid der onbeschaamden. De ambtenaren, die hem al lang in het oog hielden, wachtten tot de laatste kist was overgereikt, toen kwamen zij te voorschijn gevolgd door twee politiekonstabels. Bij het onderzoek maakte de kapitein bovendien zijn zaak slechter door hun ieder een kist aan te bieden. Hij werd in hechtenis gesteld en meegevoerd. De ambtenaren onderzochten heel het schip, ook de zeekisten der bemanning, die alle smokkelwaar bevatten, behalve die van Brouwer, voor wien het schip een veiliger bewaarplaats had. Alleen de boete door den kapitein te betalen bedroeg meer dan hij in een jaar verdiende, er kwamen drie man van de politie aan boord omdat het geld er niet was en niemand dan Brouwer mocht aan wal. Hij was het die den bijstand van den consul moest gaan vragen. Toen deze de boeten betaald had werd het schip vrij gegeven, maar de kapitein bleef gevangen.

De Engelsche kapitein, die de Feodora naar Rusland terug zou, brengen, liet voor het vertrek ter degeschoonmaak houden, daarbij scherp oplettende hoe een ieder zijn werk deed, en nadat hij nog een dag had

toegekeken riep hij den bootsman, zeide hem dat schreeuwen en knoeien geen nut hadden en dat hij als gewoon zeeman mee mocht varen. Dan zette hij zonder uitleg Brouwer in zijn plaats. Toen hij in Libau kwam en met de eigenaars ging spreken, gaf hij hun den raad, zoo zij voordeel van hun schip wilden hebben, den bootsman, dien hij had aangesteld, te behouden en hem een loon naar zijn verdienste te geven. Brouwer bleef bootsman onder den nieuwen kapitein Reljeff. Wel kon hij zich, ofschoon hij twee jaar onder Russen had verkeerd, in hun taal voor het volk niet verstaanbaar maken, maar het begreep ook wat hij in het Hollandsch of in het Noorsch zeide, want zijn blik en zijn hand toonden de wijze waarop hij een werk gedaan wilde hebben. Vroolijk of gemoedelijk was hij nooit, maar de mannen hadden achting voor hem omdat zij wisten dat zij op hem vertrouwen konden, en zij deden hun best voor hem. Het schip werd onderhouden zoo goed het mogelijk was met de gebrekkige benodigdheden. Deze kapitein, niet minder onverschillig dan de vorige, moest, daar zij op dezelfde havens bleven varen, zeer voorzichtig met den smokkel zijn, zoodat hij daar geringe winst uit won, maar hij nam zijn voordeel tot schade van de eigenaars. Al wat er noodig was, touw, zeil, spijkers, verf, teer, kocht hij zelf; de bootsman werd niet geraadpleegd, maar hij moest de inkoop in ontvangst nemen wanneer zij gebracht werden, waarbij

de kapitein altijd ongewone belangstelling toonde. Toen Brouwer eens vroeg eenige pakken nagels, waarop een veel grooter gewicht geschreven stond dan hij op de hand schatte, te mogen wegen en de kapitein hem dit verbood, begreep hij den toelag. Het schip werd bedrogen zonder dat hij het bewijzen kon. Het verarmde en zag er spoedig sjofel uit in de deelen die soms vernieuwing eischen. Maar de romp en de groote houten bleven toonen dat het van een degelijken maker kwam. Brouwer echter verrijkte zich gestadig. Sedert de aanhouding in Hull, toen er bij hem alleen niets gevonden was, verdacht niemand hem, geen man aan boord en geen ambtenaar aan wal. Hij had afkeer van het smokkelen en achtte het oneerlijkheid; maar er was verschil, meende hij, tusschen de smokkelarij van anderen, die enkel voordeel joegen, en die van hem, want hij deed het om eenmaal wanneer het oud was het schip te kunnen behoeden. Hij was overtuigd geen kwaad te doen daar hij niet door baatzucht werd gedreven en hij schaamde zich alleen dat hij voor een beter doel dezelfde middelen als anderen moest gebruiken.

En toen hij, na er twee jaar niet geweest te zijn, weer in zijn stad kwam en de vroegere reeders bezocht, schrok hij van de rekening die zij hem toonden, met een bedrag veel grooter dan hij zelf had opgeschreven; er waren wel schepen verkocht voor nauwelijks het dubbele daarvan, kleiner, maar niet ouder. Hij had nu

houvast, hij besefte dat er een tijdstip was voor de vervulling van zijn begeerte.

Er werd dien dag feest gevierd in de stad, de vlaggen en wimpels hingen van de huizen, de straten waren vol rumoer van hossende menschen, dwaas van vroolijkheid. Brouwer stond soms lachend toe te kijken met de borst breed en warm van vreugde. Een orgelman kreeg een kwartje van hem, aan de Prins Hendrikkade hield hij eenige Engelsche stokers vrij, hij kocht geschenken voor zijn zuster en haar kinderen. Dien dag gaf hij vijftig gulden uit als een verademing van de gierigheid die hij zich had opgelegd. En toen hij laat in den nacht terugkeerde aan boord en de verschansing vasthield voelde hij dat het hout aan zijn hand hem inniger toebehoorde. De Russen, snorkend in hun kooien, waren gasten van een dag, hij alleen bleef.

Brouwer had het gemakkelijk gehad onder de beide Russische kapiteins met wie hij tot nu toe had gevaren, maar dit veranderde toen Reljeff vervangen werd. Kapitein Braun bracht hem ongeluk.

Hij kwam in Riga, waar in den barren winter het schip lag ingevroren en al voor hij verscheen wisten de zeelieden wat hun te wachten stond. Hij was een felle man, een twistzoeker van nature. De deelen van het tuig noemde hij met Duitsche namen zoodat maar enkelen hem begrepen en hij gemakkelijk aanleiding tot schelden vond. Vooral de grooten van gestalte hadden

veel van hem te verduren, want, hoewel zeer gespierd, was hij zelf klein, waarover hij zich naar het scheen op hen wilde wreken. In een diepen zak droeg hij een kort eind touw, met een lus om het aan den pols te houden, en wanneer razen en tieren hem niet genoeg was, trok hij het met een ruk te voorschijn en sloeg er mee waar hij kon. In de strengste vorst hield hij de mannen tot laat aan dek met pluizen of bikken van kettingen, terwijl hij in de kajuit stond te loeren.

Gedurende de twee maanden dat de Feodora in het ijs vastgezet had en hij iederen dag bezigheid had bedacht die, daar zij onnut was, lusteloos werd gedaan, had ieder man zijn beurt van het touw gekregen. Tegen Brouwer, die terstond begreep wat hem bevolen werd en het naar zijn aard snel en stipt uitvoerde, had de kapitein niets gedaan; toch volgden zijn blikken hem het meest, het was of hij voelde dat er gevaar school in dien donkeren norschen man. Wanneer er geraasd werd en de mannen keken naar de plaats waar iemand de slagen kreeg, hief Brouwer, rustig voortgaande met zijn werk, het hoofd op, eenigszins naar achter, terwijl hij voelde dat er een harde kracht in zijn handen zwol. Hij begreep dat de kapitein wachtte om ook hem zijn beurt te geven. Maar hij, die nu zooveel jaren op zijn schip had geleefd, zou het immers niet kunnen verlaten omdat toevallig een slechte kapitein er meester was, die morgen weer weg zou gaan. Hij nam zich voor zich te

beheerschen bij het onrecht anderen aangedaan en als het hem zelf overkwam het zooals de anderen te verdragen, hoewel dit hard was voor een man van zijn leeftijd. Het eerste echter viel hem soms moeilijk, want er was een Fin, een lange jongen, dien hij altijd spaarde uit medelijden omdat hij te zwak was voor het werk, en dien hij nu dagelijks zag mishandelen. Hij kon er niets aan doen, maar hij hield den jongen gewoonlijk bij zich en wanneer hij bemerkte dat hij moeite had met een zware karwei, hielp hij hem.

Toen in April ten leste, nadat een ijsbreker was gekomen die een geul had gemaakt, de Feodora kon vertrekken, bleek de kapitein ook wreed voor het schip te zijn. Nauwelijks buiten liet hij het in een harden Oostenwind, waarbij het met onderzeilen volgebrast levendig had kunnen varen, herhaaldelijk ruw een korten slag gaan met bovenzeilen op, zoodat de stengen kraakten. Binnen twee dagen vertoonden verscheiden houten leelijke scheuren. Brouwer voorzag dat er met zulk een schipper spoedig averij moest zijn.

Kort voor de Feodora de bestemming Koningsbergen bereikte, stond hij met den jongen Fin kabels te lapzalven toen de kapitein kwam en uitvoer dat dit luieren en geen werken was. Hij trok dadelijk het touw en sloeg den jongen dat het bloed hem uit den neus sprong. Brouwer strekte de armen uit in den natuurlijken aandrang een ongeluk te voorkomen, waarop de kapitein

woedend voortging met slaan en ook Brouwer raakte. Plotseling stonden zij tegenover elkander, roerloos, met de oogen strak. Tegelijkertijd grepen zij elkander aan. Het was voor het eerst dat Brouwer vocht, hij deed het zonder de verblinding van de woede, maar met den wil goed en raak te slaan. Eerst toen hij zag dat de kapitein in zijn greep op het luik ineenzakte met gesloten oogen, liet hij los. Terzelfdertijd kwamen eenige mannen aanloopen, zij deden hem niets, zij stonden over den kapitein gebogen, tot deze zich oprichtte en den stuurman liet roepen, wien hij beval een revolver te halen. Toen het wapen hem gebracht werd had hij zich bezonnen, hij riep nu om de boeien en liet Brouwer opsluiten.

In Koningsbergen werd Brouwer naar de gevangenis gebracht, waar hij twee maanden zat eer hij voor het gerecht kwam wegens het vergrijp tegen de tucht ter zee. Hij dacht aan zijn schip dat voor het eerst zonder hem was vertrokken, het was de grootste droefheid van zijn leven te beseffen dat de Johanna Maria zonder hem moest varen, zonder eenig man die er eerlijk over waakte.

Hij werd veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf. In de lange dagen staarde hij naar de wolken die langs de tralies voor den hemel gingen, in de lange nachten naar de sterren; hij zag alleen het schip, gescheurde zeilen, gebroken houten; de wilde lucht, de zwarte zee. En niemand die het helpen kon. Hij telde

op zijn vingers al de havens waar het misschien ge-
ankerd lag. Hij rekende en zon hoe hij het weer zou
vinden. Soms vreesde hij dat hij ging malen, want één
gedachte kwam gedurig terug: dat het zeilde met zijn
naam, Jacob Brouwer, aan den spiegel, ver weg waar hij
het nooit zou zien.

Het schip voer voor het eerst, of het enkel hout was,
met onverschilligen die er van namen zonder het iets te
geven.

XII.

Toen Brouwer uit de gevangenis kwam voelde
hij zich zwaar van zorg, maar zijn blik stond
strak vooruit gericht over de menschen heen,
hard van den wil. Het was hem of hij altijd honger had,
ofschoon hij wel wist dat geen voedsel hem verzadigen
kon. Lang en moeilijk zou het zoeken zijn, want ter-
wijl men in de eene haven uitkijkt en navraagt, kan
een vrachtschip in een andere liggen waar men niet aan
gedacht had, en als men er komt is het misschien juist
vertrokken. Het beste dat hij doen kon was naar Libau
te gaan, daar zou het toch terug moeten keeren. Bij den
consul vond hij zijn zeekist met het geld er in. En nadat
hij zeven natte dagen langs steigers en loodsen heen en
weer had geloopt hoorde hij van een Zweedsch bootje
dat naar Rusland vertrok, hij klom aan boord en vroeg
tegen betaling van den kost mee te mogen varen.

Het deed hem goed in Libau weer voet aan wal
te zetten, hij had een gevoel van vertrouwen zooals
alleen Amsterdam hem kon geven. In de kortste dagen
van November tot Februari ging hij des morgens uit
van het zeemanshuis achter de winterhaven wanneer de

lantaarns nog brandden en liep langs de kade waar men het best uitkijk heeft op zee en de pieren, hij zag den grauwen dag aan den hemel komen, de lichten dooven, maar geen zeil dat hij kende. Niemand wist iets van de Feodora te zeggen. Het was een ledige stille tijd voor hem, hij had niets te doen dan door de besneeuwde stad te loopen tot lang nadat de lantaarns weer opgestoken waren, met het schip voor zijn oogen; gedachten had hij niet, hij berekende gedurig: zooveel geld, zooveel te kort, zooveel jaren nog. Hij moest een tijd vaststellen dien hij nog wachten zou; wanneer het schip kwam immers zou hij er toch niet voor kunnen monstereen onder dezen kapitein, hij moest dus op een ander varen voor zijn kost, maar nabij blijven om zijn kans af te wachten.

Die tijd verstreken zonder dat hij de Feodora had gezien, vond hij spoedig plaats als timmerman op een Russische bark met hout voor Hull. Hoewel hij zijn werk zoo nauwkeurig deed dat de kapitein er soms met genoegen naar stond te kijken, was hij er zelf ontevreden over; hij wist wel dat het werk van zijn handen was, meer niet, zijn hoofd was er niet bij. Vroeger op de Johanna Maria gingen de werktuigen van zelf of zij er behagen aan hadden, nu moest hij ze dwingen met zijn wil om zoo goed mogelijk te dienen, terwijl hij er zelf lusteloos bij bleef, gedrukt door een gevoel van zwaarte in het gemoed. Hij kreeg de gewoonte nu en dan even op te houden om uit te kijken aan het een en het ander

boord, even maar, want als er een zeil in zicht kwam, wist hij terstond dat het niet het eene was dat hij zocht. In Hull ontmoette hij een man die eens op de Feodora had gevaren, maar die had geen nieuws ervan.

Na deze reis monsterte Brouwer op een Zweedsch schip omdat het naar Zaandam zou gaan. Toen hij ook ditmaal geen spoor gevonden had en hij op de werf in Libau werk als timmerman kon krijgen, besloot hij weer daar te blijven om af te wachten.

Het was het lange seizoen van veertien uren arbeid, Brouwer had alleen des morgens vroeg en des avonds laat, soms ook in het schaftuur gelegenheid om de waterkanten langs te gaan. Meer dan een jaar had hij niets van de Feodora vernomen, zelfs hier waar het thuis behoorde kreeg hij slechts onzekere berichten, en naar de eigenaars durfde hij niet om inlichting te gaan. Brouwer voelde het leed allengs zwaarder op zijn borst. Wanneer hij des Zaterdag bij den barbier voor den spiegel zat en de grijze haren van zijn hoofd en van zijn ringbaard vermeerderd zag, kreeg hij donkere gedachten: een jaar telde op zijn leeftijd wanneer er niet vele meer te wachten zijn; anderen hadden reeds lang een huis, een gezin, een rustig en genoegelijk bestaan, hij zat hier in een vreemd land met een begeerte die misschien onvervuld zou blijven en wat zou zijn leven dan anders geweest zijn dan nutteloos? Dikwijls had hij gedacht dat werk, dat niet met het hart wordt gedaan,

niet kan baten, hoeveel moeite en zorg het ook kost, en nu zag hij dat al wat hij gedurende het grootste deel van zijn leven voor de Johanna Maria had gedaan niet meer had voortgebracht dan brood voor hem en zijn maats en de eigenaars. Brood en kleederen voor vrouw en kinderen, tabak, brandewijn, een vroolijke dag aan wal, dat was het loon voor wie werkt voor niet anders dan dat. Maar wat kreeg de man die het deed met het beste dat hij in zijn hart bewaart? Hij, Jacob Brouwer, een zak vol geld in Amsterdam en treurigheid hier in het vreemde land.

Men kan soms zonderlinge droomen hebben. Brouwer werd eens verwonderd wakker en dacht lang over hetgeen hij in een droom gezien had: de Johanna Maria met twee blauwe oogen in den boeg, op een witte gladde zee, op het dek stonden mannen met de borst naakt, en hij was kapitein. Die witte zee, die blauwe oogen maakten hem zoo week dat hij aan zijn kindertijd moest denken, de eenige keer dat hij van iemand had gehouden.

Toen hij ruim een half jaar op de werf was geweest ontmoette hij kapitein Rasmussen, die verheugd was hem weer te zien en er op aandrong dat hij met hem zou varen. Hij antwoordde dat hij maar één schip kende waarop hij geheel naar zijn genoegen kon zijn en hij vertelde hem zijn wederwaardigheden; hij kon het aanbod alleen aannemen met de voorwaarde dat hij

hem verlaten moest wanneer hij zijn schip tegenkwam, waar zij zich ook bevonden. Zij gaven elkander de hand en na zijn werk kwam Brouwer aan boord van de brik Morgensterne, Kristiania, waar hij met den kapitein en den stuurman aan het avondbrood zat.

Vele reizen deed hij met kapitein Rasmussen van de Oostzee op Engeland en Holland, als bootsman, hoewel hij het werk van een stuurman deed en er het loon voor kreeg. Een lustige maat was hij niet, maar niemand had zich over hem te beklagen en de brik werd bediend of zij een passagiersschip was, bekend om haar netheid in de havens waar zij geregeld kwam. Twee jaren, bij dag en bij nacht, keek Brouwer uit, op zee of voor anker. Een ieder wist wat hij zocht en wanneer er een schip in zicht kwam letten de matrozen op zijn gelaat waar een bruine gloed over schoot van de felle spanning, maar het werd dadelijk weer afgewend. Rasmussen stond soms des nachts met hem te praten over hetgeen hij doen wilde wanneer hij zijn schip terugzag; in het begin had Brouwer zijn heimelijke bedoeling verzwegen, maar de begeerte wilde uitgesproken worden en hij had gezegd dat hij het in het oog wilde houden tot hij het kon koopen. Rasmussen, zelf door het kluisgat naar de kajuit opgewerkt, begreep hem, zij werden vrienden die elkander hielpen hoewel zij weinig zeiden.

Eindelijk, na bijna vijf jaar, hoorde Brouwer een bericht. Het was vaag en onverwacht en het scheen hem

geringe kans te geven. Maar niemand verstaat beter dan de zeeman dat in een wereld, waar zelfs duizende mijlen een bereikbaar doelpunt hebben, niet alles toeval is dat men zoo noemt. Zoolang een schip niet vergaan is kan het gevonden worden. Brouwer wist in zijn hart dat hij het vinden zou, waar het ook zijn mocht.

In Zaandam kwam de Morgenstjern bij een Zweed te liggen, waar iemand stond die Brouwer bij den naam riep. Het was Jan de Ruiter, sedert de aanvaring bij Dungeness uit het oog verloren. Op het bootje naar Amsterdam spraken zij over hun vroeger schip en de Ruiter vertelde dat hij het verscheiden keeren gezien had in Zuid Amerika, den naam had hij niet onthouden, maar het zeilde onder Italiaansche vlag, dit wist hij omdat hij er de matrozen had hooren zingen; hij kon zich niet vergissen, want het beeld van de Hoop had alleen het linkeroog en hij was het zelf geweest die bij stormweer het rechter beschadigd had. Indien een ander het hem had gezegd zou Brouwer misschien getwijfeld hebben, maar hij had de Ruiter lang genoeg gekend. Dien eigen dag beschikte hij hoe hem zijn geld gestuurd zou worden wanneer hij er om vroeg. Hij vertelde zijn kapitein wat hij gehoord had en Rasmussen zeide dat hij niet beter kon doen dan te monsteren op een bark van zijn neef, die geregeld in Chili salpeter haalde.

De begeerte, die het gezicht verscherpt, verblindt evenzeer. Brouwer had zich altijd het schip voorgesteld

zooals hij het kende en niet bedacht dat de jaren er iets aan veranderen konden, dat het niet meer met Russen voer en niet meer in de Oostzee. Hij verweet zich zijn domheid, want als hij er eerder aan gedacht had zou hij niet in dit kleine deel van de wereld gebleven zijn.

In den tijd dat hij in de gevangenis zat lag de Feodora nabij Spezia op het strand en het werd verkocht omdat het afbrengen te veel zou kosten. De nieuwe eigenaar, een kapitein in Livorno, liet het herstellen en schilderen en gaf het den naam Raffaella. Het zag er welverzorgd uit, hoewel het voor den smaak van een zeeman uit Oostenburg te veel snuisterijen had: wit geverfde banden om de stengen, kleurige smuk hier en daar, die het een vroolijk maar ijdel voorkomen gaf. De Feodora was een verwaarloosde sloof, de Raffaella een opgeschikte juffer.

Kapitein Recca was de grootste smokkelaar van de Middellandsche Zee, maar hij hield van zijn schip en hij besteedde een deel van zijn winst om het te verbeteren en te verfraaien. Hij voer eenige reizen op Galveston met graan, waarvan behalve de in ruimen gestorte hoeveelheid ook altijd een hoeveelheid in zakken aan boord kwam, die bij het lossen met bijzondere omzichtigheid behandeld werden. Na iedere reis kreeg de Raffaella nieuw koperwerk ter vervanging van de oude ijzeren ringen, knoppen, nagels, en daar alles zorgvuldig gepoetst werd, kon zij op een zomerdag in de

Middellandsche Zee met een spel van verblindende fonkeling gaan.

Maar het gebeurde dat de kapitein in Napels ongenoegen kreeg met een ambtenaar, die spoedig smokkelwaar ontdekte in zulke hoeveelheid, dat met de boete de winst van een jaar verloren ging. Het was voorzichtiger voorloopig eerlijk te varen en de Raffaella maakte eenige reizen naar Chili om salpeter naar Hamburg te brengen.

Daarginds, op de reede van Antofagasta, had de Ruiters het schip twee keer gezien, met het beeld wit geschilderd, waar hij zelf eens toen hij bijna van het loopstag viel een oog van had beschadigd. Hij had den opschik en het koperwerk raar gevonden, maar gedacht dat het zoo hoorde bij een vroolijk schip waar het volk den helen dag moest zingen bij het werk.

XIII.

In de zeeën van Europa had de ijzeren boot het houten zeilschip geheel verdrongen, men zag er nauwelijks meer in de havens dan oude en kleine die nog dienden. Voor de weinige groote, die met hun hechten bouw hun tijd overleefden, was geen ander werk dan de goedkoope vaart op verre landen; hun zeelieden waren oude robben, aan het zeiltuig vastgegroeid, matrozen die van machine-olie zeeziek zouden worden; eilanders, voor het water en het varen geboren; of uitgestooten, soms naamlooze mannen van allerlei slag, zonder vrienden of verwanten, zonder kennis van een vak, maar met den goeden wil hun kost te verdienen. Schepen, eenmaal de trots van Londen, Liverpool, Saint Nazaire of Nieuwediep, werden afgedankt; Noorwegen en Italië gebruikten ze nog een poos, en die er dan nog over bleven gingen naar zeeën waar het moeilijk was eerlijk werk te vinden. De kapitein van een zeilschip in Singapore of in Shanghai, in San Francisco of in Honolulu was niet altijd in de eerste plaats een zeeman en daarna een bedriegelijke warenverkooper of een ronselaar van inboorlingen, en van het schip zelf, of het ook nog sporen vertoonde van een fatsoenlijk bestaan, kon men gewoonlijk zeggen dat

het aan lager wal was gekomen. Het vaartuig dat op zijn ouden dag verdwaalde tusschen de honderd-dertig graden Oost en West, kwam gemakkelijk van kwaad tot erger en zijn opvarende verschilde veel van den zee-man die er voorheen op voer. Van de groote schepen echter, in het laatst der eeuw gebouwd, moesten er vele vergaan zijn, want ook in dit toevluchtsoord der afgedankten zag men ze zelden.

De Raffaella, onder Italiaansche vlag, lag ter reede Antofagasta toen een minister langs kwam en geboeid werd door de heldere kleuren en het blinkend koperwerk. De regeering van Chili wenschte het schip te koopen; de kapitein, het bod vernemende, aarzelde niet, maar schreef terstond zijn naam.

Het schip werd naar de kade verhaald, er kwamen weer timmerlieden die een paar maanden lang bezig waren; maar toen eindelijk de Chileensche vlag woei, lag het er als een ouderwetsch fregat met een witte gang, blinde geschutpoorten en nieuwe witte zeilen. Bij de muziek van pijpen, trommen en trompetten traden er een paar honderd jongens aan boord met den naam van het opleidingsvaartuig op de mutsen: Asuncion. Er werd een menigte vlaggen en wimpels geheschen, het kanon op den voorsteven loste schoten, de muziek klonk heel den dag, des avonds was er vuurwerk op de reede. Daarna vertrok de Asuncion, met een bemanning waarvan alleen de officieren, de kwartiermeesters

en de koks volwassenen waren.

De kleine haven Arica behoorde destijds tot het gebied dat Chili en Peru elkander betwistten. Soms zond Peru er een oorlogsschip, dat na eenigen tijd teruggeroepen werd, soms deed Chili hetzelfde, maar de bodems van de eene zoowel als de andere republiek hadden bevel een ontmoeting in die haven te vermijden.

Toen voor een vurigen Westerhemel de Asuncion daar met volle zeilen aan den einder verscheen naderde uit het Noorden een kleine kanonneerboot dicht onder de kust en het ander schip ziende stopte zij voor een inham. Het opleidingsschip, dat het fort op den Morro wilde begroeten, loste onder het draaien op de reede een schot; de kanonneerboot, meenende dat er kwaad bedoeld werd, antwoordde met granaten. Er werden vele jongens gewond en het schip kreeg een gat in den boeg. Van het fort viel een zwaar schot, maar de Peruaan wendde snel en liet de zwarte rooksluier uit zijn schoorsteen over de stad drijven terwijl hij in het duister onder de bergen verdween. Een barkas was de Asuncion te hulp gesnel, die nu langzaam voorover zinkend naar den wal werd getrokken.

Daar lag het schip onder het fort, met de zeilen slordig gebonden en het water over het voordek spoelend, in den twist der regeeringen vergeten bij de overheid. De schade aan den boeg, nabij de plek waar de huid reeds twee keer werd gewond, was niet groot,

maar de verwaarloozing verergerde haar, hoewel na iederen vloed de kop iets hooger uit het water stak.

Drie avonturiers, behoorend tot het slag dat wraken zoekt, ze koopt, oplapt en later als deugdelijke schepen verkoopt, hoorden dat er in Arica iets van hun gading lag, zij kwamen er naar kijken en werden voor een gering bedrag gemeenschappelijk eigenaars. Zij waren Amerikanen, Rodrigues, Wynn en Evans, de eerste een zakenman, de andere kapiteins die altijd de Stille Zuidzee bevaren hadden en den handel op de eilanden kenden. Met het schip, dat zij nu gekocht hadden, achtten zij zich bijzonder fortuinlijk: het zou met weinig middelen weer in goeden staat te brengen zijn en het was zoo groot dat het in de vaart tusschen de eilanden en San Francisco zeker voordeel zou geven. Zij besloten het in deelgenootschap te bevaren; Rodrigues, die weinig dronk, de waarde van goederen en de markt in Frisco kende, zou de zaken doen, Wynn en Evans zouden om beurten kapitein of passagier zijn.

Zij lieten de Asuncion dicht spijkeren, leegpompen en door een kustbootje naar Iquique sleepen, waar aan een timmermansbaas de herstelling werd opgedragen. Het werk duurde twee maanden en in dien tijd gingen Wynn en Evans, hoewel zij in verschillende huizen verblijf hielden, elkander eenige keeren te lijf, terwijl Rodrigues hun herhaaldelijk kon voorrekenen dat hun aandeel minder moest zijn dan zij eerst hadden gedacht.

Eindelijk lag het schip zeilklaar achter zijn anker, Lilian Bird genaamd, ter eere van de herbergierster die de beste rum in Iquique schonk. Een lading alpaca-vlies lag gereed, maar er waren niet genoeg matrozen te vinden.

Er stak op een ochtend een hevige bries uit het Westen op, waarvoor alle schepen, bevreesd op de kust geworpen te worden, de ankers lieten slippen, haastig zeil zetten en zee kozen. Kapitein Wynn, die niet weg kon, maakte gebruik van twee dier aan boeien verzekerde ankers om de Lilian Bird steviger vast te leggen. Het schip, hoog op het water, wendde den kop zeewaarts, heftig slingerend en aan de kabels rukkend.

En zoo, het eenige vaartuig op de reede dat wilde uitvaren en niet kon, werd het waargenomen op een bark die in vliegende snelheid uit het Westen naderde en, daar zij voor het eerst met dien wind voor die reede kwam, het gevaar niet kende. Maar de kapitein begreep het nog bijtijds toen hij zooveel zeilen uit zag gaan, en op een halve mijl afstand van de Lilian Bird wist hij door scherp te brassen den wind nog in den richtigen hoek te vangen en het ruime sop te kiezen. In den middag, toen de storm scheen te bedaren, keerde hij terug, maar de wind hernieuwde zijn kracht en hij zwenkte nogmaals, koers nemende naar het Zuiden. Op die bark, de Olaf Sigurdson van Bergen, voer Jacob Brouwer als timmerman. Toen de bergkust van Iquique in zicht kwam stond hij aan lij. Hij wist niet of hij het zich

verbeeldde of werkelijk met zijn oogen zag: drie stippen die iets bekends hadden, masttoppen die hij meer had gezien. Zijn oogen begonnen te tranen van het kijken en in zijn hoofd werd het koud. Na eenige minuten zag hij de ra's en hij wist dat de Johanna Maria daar lag te wachten. Onbewegelijk stond hij, tot er bevolen werd te brassen, maar terwijl hij bezig was hield hij het hoofd naar de kust gewend; de boeg daarginds werd hoog op een golf geheven en toen de achtersteven omhoog kwam zag hij den vorm van het dek voor zich, hij hoorde zijn stem zuchten: Johanna Maria. Al dien tijd dat zij uit de kust voeren stond hij ver overboord geleund te turen en toen zij in den middag gekeerd waren en weer naderden, stond hij voorop, zich vasthoudend aan het fokkestag. En nogmaals zag hij onder het voorbij varen den boeg in de verte stijgen en dalen of hij groote buigingen maakte. Brouwer stond met wijd uitgestrekte armen tusschen de touwen, starend tot de kust weer uit zicht verdween. Hij had behoefte te spreken, maar hij kon alleen den kapitein kortaf zeggen dat hij in Iquique van boord moest gaan, zooals hij zich voor de reis had voorbehouden.

Den volgenden dag bedaarde de storm, van allen kant keerden de schoeners terug en ook de Olaf Sigurdson kon naderen. Brouwer zag zijn schip hoe langer zoo duidelijker op het water dansen, nu naar de eene zijde, dan naar de andere neigend, of het hem aanzag uit de

kluisgaten. De maats dachten dat hij aan wal een vriend had opgemerkt, want hij zwaaide met zijn pet. Zoodra de Sigurdson ten anker lag kwam Brouwer, met zijn zeekist op den schouder, den kapitein groeten.

Aan wal liep hij eerst een poos heen en weer om het schip goed op te nemen. Alle deelen van het tuig had het eender zooals hij ze het laatst had gezien, maar hij zag zelfs van dien afstand dat vele rondhouten niet dezelfde waren, sommige moesten zelfs ongebruikt zijn, van witten green, andere van een soort hout die hij niet kende. Ook in het touwwerk vond hij verscheidenheid, het oude, veelgeteerde van hennepgaren, splinternieuw manilla, een zeker helder wit slag dat hij nooit gezien had. Hij wilde er meer van weten en daar een man hem al lang stond te wenken naar zijn boot, sprong hij er in en liet zich naar het schip brengen. Bij het roer greep hij de ketting vast, knikkend en lachend tegen den roeier. Over de heele lengte streek hij met zijn hand over het boord, terwijl een neger in een lichtblauw hemd, naar het scheen de eenige man aan dek, over de verschansing gebogen en op hem neerziende, hem zwijgend volgde. Onder de scheg gekomen spelde hij de letters van de zinspreuk één voor één, hij lachte tegen den roeier en zeide dat het schip en hij oudbekenden waren. En aan den bakboord boeg wees hij den man, die teruglachte hoewel hij hem niet verstond, waar het schip twee keer was aangevaren. Toen zag hij dat het op diezelfde plek

weer een ongeluk gehad moest hebben, want er waren planken in de huid die hij niet kende, en hij schold op den knoeier die den gang had gevoegd met een duimbreed pek tusschen de stuiken. Maar dat zou weer anders worden, zei hij. Een eind verder greep hij de valreep, keek op en zag den neger. Brouwer klom naar boven, hij zette zijn voeten op het dek en met een zachten glimlach schudde hij den man langdurig de hand. Toen keek hij rond en daar hij zich duizelig voelde worden ging hij naar den grooten mast en sloeg zijn arm er om. Zoo stond hij een poos, met den glimlach op zijn mond en de oogen neergeslagen, terwijl de neger hem aanstaarde. Het schip trok regelmatig aan de kabels. Dan richtte Brouwer zich op en keek den mast dien hij vasthield aan, hij drukte zijn vinger op de plek waar onder de verf een kwast in het hout moest zijn, mompelend in zichzelf. Hij snoof met diepe teugen. Iedere lading die het schip in zijn lange jaren had vervoerd, had er iets van den reuk van Oost en West achtergelaten, de koffieboonen en de rottankratten, de notemuskaat en de stokvisch, het versche graan en het harstig hout, en al die reuken maakten den eigen geur van het schip, sterk doortrokken met dien van teer, gezond voor den zeeman. Brouwer voelde zich warm van genot.

En plotseling ontwaarde hij naast zich een jongen man met krullend haar, die de hand uitstreekte en zijn naam noemde. Brouwer herkende hem niet, maar toen

hij zijn naam hoorde, Hendrik Prins, zoon van Hendrik Prins dien hij als scheepsjongen aan boord had gehad en later als maat, sloeg hij hem hard op den schouder en vroeg hoe hij hier op de oude Johanna Maria verzeild was geraakt. Hendrik, die op een salpeterschip voer, had in Iquique zijn arm gebroken en in een gasthuis moeten liggen, en daarna op de Lilian Bird gemonsterd. Hoorende dat Brouwer op dit en geen ander schip varen moest, zeide hij dat het niet beter treffen kon, want er waren geen mannen genoeg. Hij trok terstond jas en schoenen aan om hem naar den kapitein in het logement te brengen en zij gingen samen aan wal.

De kapiteins en Rodrigues zaten voor de deur te kaarten onder een afdak van palmbladeren. Prins zeide dat zij geen beteren bootsman konden vinden en kapitein Wynn sloeg dadelijk toe, Brouwer opdragend zoo gauw mogelijk nog twee man te brengen, zoodat zij vertrekken konden.

Brouwer en Prins stapten dien middag en avond alle tapperijen binnen; zij liepen heen en weer van de stad naar den zeekant, omdat de jonge matroos meende dat zij in de stad meer kans zouden hebben, terwijl Brouwer, die nog nooit zooveel whisky gedronken had, hardnekkig naar de kade terug wilde om naar het schip te zien. Ten leste bleven zij daar in een vroolijk danshuis waar gezongen werd en op de gitaar gespeeld. Prins, vrijgevig met rum, sprak om beurten iederen man aan

en bracht hem bij Brouwer, die met een glas in de hand naar een licht op het water stond te kijken. Eindelijk had hij er twee bereid gevonden mee te varen, een mulat en een Schot, zij kwamen met zijn drieën gearmd rondom den bootsman zingen en springen. Brouwer lachte, hij had nooit geweten dat hij in Iquique zoo licht van gemoed kon zijn, hij riep den waard om de grootste flesch en muziek van de gitaar, en hij neuriede met de anderen mee. Hij waggelde, hij zeide dat hij in Amsterdam was geboren. Hij wist dat hij dronken was en hij wist ook dat hij zijn schip terug had gekregen. Toen hij daaraan dacht greep hij zijn drie mannen te zamen en drong ze naar buiten, want het was tijd aan boord te gaan, en terwijl hij ze voor zich uit dreef langs het klotsende water onder de sterren zong hij: Oranje-boven! zooals thuis op een feestdag.

XIV.

Hij had de zeilmakers- en timmermansgereedschappen in dezelfde kist gevonden waar zij altijd geweest waren en hij was dadelijk gaan onderzoeken wat er gedaan moest worden. Jack Every, de neger, de eenige die aan boord was gebleven, liep hem overal na om toe te kijken, eerst met spanning wat die bedrijvigheid beduidde, dan met verbazing over zulke handigheid. Voor den middag ging hij in de kombuis om soep te koken en toen zij samen gegeten hadden en hij Brouwer dadelijk zag opstaan om het werk voort te zetten, lachte hij en sloeg in zijn handen. Hij hielp hem aan den boeg een zitting te bevestigen, waarop Brouwer de verkeerd gevoegde planken ging verbeteren, hij bleef toeschouwen en reikte gereedschappen en stukken hout aan. Maar het werk duurde langer dan zijn verbazing en toen hij thee en brood had klaar gezet roeide hij naar den wal.

Brouwer was alleen met het schip. Hij zat buiten boord, schommelend op de deining, uren lang met hamer en beitel, bij het regelmatig piepen van het touwwerk. Toen de stukjes gevoegd waren moest hij

nog breeuwen, maar hij had geen werk en harpuit bij de hand, hij rustte even voor hij het zou gaan halen. Naar den fokkenmast kijkend rekende hij hoeveel jaren hij het schip al kende; zij werden beiden oud, nog een tien of vijftien jaar en zij zouden moeten rusten. Wat hadden zij dan gedaan met het werk van hun leven wanneer zij beiden versleten waren en naar den slooper konden gaan? Zij hadden geld verdiend al dien tijd, het schip voor de eigenaars en de bemanning, die met dat geld vrouw en kinderen hadden onderhouden, — en hij? om eigenaar te worden. Het was nu eenmaal zoo dat men een schip bezat om er zijn brood mee te verdienen, zooals de molenaar een molen heeft en de vrachtrijder een kar, maar hij verlangde er naar het schip te hebben nergens anders om dan het te hebben, van hem alleen. Eerst had hij gewerkt om het schip te onderhouden, in goeden staat, zonder gebreken, en daarmee had hij zijn plicht gedaan, want het gaf hem brood en woning. Werk voor brood, dat had voor een eerlijk man genoeg moeten zijn. Waarom dan was hij toen meer gaan verlangen? toch niet om rijk te worden, want hij wist nu wel dat het schip versleten zou zijn tegen den tijd dat hij het kreeg. Waarom dan? Was het niet onwaardig meer te verlangen dan hem toekwam? had hij zooveel bedrog met den smokkel gedaan, alleen om eigenaar te zijn? Hij wist het niet, maar in zijn borst voelde hij de zekerheid dat hij niet zijn eigen baat zocht. Hij dacht dat een

ieder in het leven een taak heeft, de een vervult die op verschillende wijzen, de andere op één enkele waar hij van begin tot einde aan vasthoudt; de zijne was voor het schip, dat hij van stapel had zien loopen, te werken, ook als het geen waarde meer had en voor wrakhout werd aangezien. Hij wist dat het hem eenmaal moest toebehooren, met den brief er bij, de Johanna Maria, van Amsterdam, eigenaar Jacob Brouwer; maar ook als het anders beschikt werd, zou het van hem zijn, want hij en niemand anders had haar zoo lang gediend. De laatste jaren had hij dikwijls tegen zichzelf gezegd dat hij zwaarmoedig werd: in zijn jeugd was hij nooit door gedachten geplaagd, maar in den tijd dat hij overal naar de Johanna Maria uitkeek waren er vele in zijn hoofd gekomen en de ergste was dat hij zich verweet zijn leven nutteloos doorgebracht te hebben, werkend niet voor vrouw en kinderen, die weer voor anderen konden werken, maar voor een schip, dat eens vermolmd zou zijn, hoeveel hij er ook voor gedaan had. En hij kon zichzelf niet veranderen, hij moest voortgaan er voor te werken. Met een zucht klom hij naar boven en haalde het noodige gereedschap.

En toen hij wegens de duisternis moest ophouden en het ankerlicht geheschen had, zat hij op den voorsteven, starend naar den nevel en de sterren. Hij voelde zich tevreden nu hij de beweging van het schip herkende, regelmatig en vast op de deining.

Den volgenden dag werden de luiken opengemaakt en drie booten voeren heen en weer met de pakken wol. Brouwer vroeg verbaasd of zij met zoo weinig volk uit moesten varen: kok en jongen meegerekend telde hij achttien koppen, zoodat, daar er maar één stuurman was en hijzelf bevel over stuurboordskwartier kreeg, de eene wacht zeven man had en de andere zeven met den jongen. Toen zij vertrekken konden lag het schip te hoog wegens de onvoldoende lading, hetgeen spoedig bleek toen er bij een harden bries gezeild moest worden; zij kwamen gedurig in moeilijkheden omdat kapitein en stuurman geen volgetuigd schip verstonden, dikwijls niet tijdig lieten reven en er voor het zware werk slechts vijf mannen bekwaam genoeg waren, Brouwer, Every, de twee Kanaken en de Franschman, die herhaaldelijk moesten komen helpen. Voor zij San Francisco bereikten moesten zij drie keer een haven opzoeken, waar zij meer lading konden vinden, in Acapulco bovendien het tuig herstellen. Brouwer had de vier beste zeelieden op zijn wacht, den neger Every, den Franschman John en de twee Kanaken, en de stuurman kende zijn vak zoo weinig dat hij dit zelfs niet wist.

Er viel hard te werken voor de matrozen en hoewel zij, op een paar na, eerlijke mannen waren die deden wat zij konden, kreeg het schip niet wat het noodig had. Brouwer zorgde voor de zeilen en redderde heel den dag, bijgestaan door Hendrik en vooral door Every,

die hem bewonderde als een meester, en het schip zag er ordelijk uit, maar hij begreep dat hij het niet geven kon wat hij wilde, want er waren geen handen genoeg.

De Lilian Bird lag een langen tijd in San Francisco waar de eigenaars een groote verscheidenheid moesten verzamelen voor den handel op de eilanden. Hoewel zij dagelijks twistten gingen de twee kapiteins altijd samen aan wal en keerden laat des nachts samen dronken terug. Zij sliepen lang en wisten niet dat Perrin, de stuurman, dikwijls eerst tegen het eind van de dagwacht terugkwam. Gedurende twaalf uur had dan ook Brouwer het bevel. Twee mannen bleven gewoonlijk bij hem, Every en John, die hem aanhingen en meer eerbiedigden dan de kapiteins. In den tijd dat het schip in de baai van Frisco lag, werden zij drieën goede vrienden. De neger en de Franschman, beiden de grootste, sterkste mannen aan boord, zaten des avonds ter wederzijde van den bootsman op het luik, om beurte vertellend waar zij geweest waren en wat zij ondervonden hadden, terwijl Brouwer luisterde en knikte. Hij sprak weinig, maar soms vertelde hij hun iets van het schip toen het nog jong was en hij er mee voer op andere zeeën, over het zeil, het tuig, of over de snelheid die het halen kon. Het waren eenvoudige dingen, maar Every en John luisterden in spanning, want zij voelden dat er meer wijsheid in moest zijn dan zij begrijpen konden, zij zagen het zeil en het tuig zooals het vroeger geweest was duidelijk voor

zich, nieuw en sterk, en den bootsman in zijn jeugd, die het roer bediende of het speelgoed was. Soms sprak hij ook van de geheimen van het schip, hoe hij aan een licht gekraak onder den voorstevan kon hooren dat er zware zee te wachten was, omdat de scherpe kant aan het zaathout, waar het met de kiel verscherfd lag, begon te werken wanneer er woeling kwam in de onderzee; hoe het kreunen van den grooten ondermast vermoeienis beteekende en voorspelde dat het schip een bui van traagheid zou krijgen. Brouwer sprak een mengeling van talen, maar zij verstonden hem, want hetgeen waarvan hij sprak leefde voor zijn oogen. Vele uren zaten zij rustig tezamen, terwijl de toppen van de masten heen en weer gingen en de wind nu en dan het geluid van zang en banjo bracht. Toen de Lilian Bird de haven verliet had Brouwer twee vrienden op wie hij rekenen kon bij het werk, Every, dankbaar omdat nooit iemand hem van de rechte zeemanschap had geleerd, John omdat wegens zijn onnoozelheid geen maat ooit ernstig met hem sprak, ofschoon hij sterk genoeg was om er drie tegelijk op het dek te leggen. De twee Kanaken die, door de behoefte aan geld en drank nog niet bedorven, natuurlijkerwijze vaartuig, zee en wind begrepen, hielpen hem zoo goed hij wenschte, stipt uitvoerende wat hij aanwees. Voorts had hij een jongen als hulp gekregen, wien hij de lichte bezigheden opdroeg. De wacht van Brouwer kon het schip bedienen, maar met zeer hard

werk, daar zij bij eenigszins ruw weer de andere moest helpen, die minder sterke mannen had. Overdag was Brouwer gedurig bezig; verwaarloosd en hersteld door menschen die het niet kenden had het schip aan ieder deel kleine gebreken die verholpen moesten worden. Maar in zijn rusttijd zat hij bezorgd te peinzen — het werd oud, de gebreken die hij zag waren te verbeteren, maar hij vreesde dat er ook andere zouden zijn, verborgen voor zijn oog; het was hecht gemaakt, maar het werd zwak, het kon niet meer dan zeven of acht mijl halen.

In Honolulu werd een deel der lading gelost en andere ingenomen, kisten rhum en whisky, wapens, dynamiet. Brouwer, die recht op eenige meters in het ruim bedongen had voor zijn eigen handel, kocht gereedschappen.

Hier begon het schip zijn tochten door den Stillen Oceaan, die zooveel van zijn krachten vorderen zou dat het niet den onbekwamen schippers, maar den bouwmeester en den bootsman te danken had dat het zijn moeiten kon doorstaan. Wanneer kapitein Wynn laat des morgens in zijn reuk van rhum aan dek kwam en met den stuurman over den koers sprak, kwam weldra ook kapitein Evans boven, die hem bespote en zei dat hij er niets van wist; dan klommen zij weer af in de kajuit, waar heel den dag af en aan hun schelden te hooren was. Het schip werd bestuurd door Perrin en

Brouwer om beurte en het had op heel die eerste reis fortuin. Van Honolulu naar Christmas voer het voor een vliegende Noordoost passaat en aan den anderen kant van de linie kon het op de breede deiningen gemakkelijk tot Papeete van den wind gaan.

Hier deden de eigenaars slechte zaken. Toen de sloep met vaatjes rum aan de pier kwam stonden er gewapenden inboorlingen die voor het landen van de koopwaar een vergunning van den resident eischten. Rodrigues vloekte dat hij nergens op de eilanden van zulk een maatregel gehoord had, en twee zendelingen ziende, die met andere inboorlingen stonden toe te kijken, begon hij hen uit te schelden. De politie beval hem naar het schip terug te keeren. In den namiddag kwam Brouwer aan wal en kreeg vergunning een kist timmergereedschap te verkoopen.

Op weg van Papeete naar Tonga werd de Lilian Bird door een orkaan overvallen. De kapiteins, die van zulk hoog tuig geen ondervinding hadden, stonden hulpeloos en twistten met elkander. Brouwer bewerkte met zijn mannen de onderzeilen en toen hij dit gedaan had en zag dat Evans, die het roer hield, er door Wynn van weggerukt werd, liep hij haastig toe en greep het vast. Hij was het toen die beval en zelfs de stuurman deed wat hij schreeuwde. Groote zeeën liepen achter in, tot de mannen er in slaagden stormzeil te zetten en Brouwer weg kon lenzen, terwijl hij den lichtmatroos

midscheeps zond om zijn bevelen uit te schreeuwen daar zijn stem in den wind niet te verstaan was. Aan zijn voeten worstelden Wynn en Evans, opstaande en weer vallende, doornat in het water dat van het een naar het ander boord spoelde, tot Rodrigues een eind aan het gevecht maakte en ze meevoerde naar de kajuit. Toen den dag daarna de zon weer scheen en de Lilian Bird onder klein zeil ging, riepen de kapiteins Brouwer bij zich, zij sloegen hem op den schouder met gemoedelijke woorden van lof en gaven hem ieder tien dollar.

Voor Nukualofa lag het schip eenige weken, er was veel te redderen en Brouwer had weinig mannen die hem helpen konden, maar ook toen hij gereed was vertrok het niet, want de kapiteins hadden een oord naar hun zin gevonden. Hoewel er maar weinig blanken woonden waren er drie bars, van morgen tot avond vol drinkers, gestrande gelukzoekers, werkelooze ondergeschikten van factorijen, gedroste zeelui, mannen die wachtten op hetgeen oneerlijkheid of toeval geven zou. Daar zaten zij te dobbelen of luid van hun avonturen en teleurstellingen te zwetsen terwijl de drank kwistig vloeide.

Brouwer, heel den dag meester op het schip, had bijna alle mannen aan boord en hield hen bezig; de masten werden geharpuisd, de zeilen en touwen gelucht en opgeknapt, al het ijzer gebikt, geschuurd, geverfd. Toen er eindelijk niets meer te doen was lag de

Lilian Bird helder en stil zooals vroeger soms op een Zondag; de mannen zaten onder tentdoek hun kleeven te verstellen, inboorlingen kwamen met hun koopwaar, vruchten, schelpen, mandjes met snuisterij, de valreep op en zetten zich bij hen neer, en zij rookten hun pijp, de eilanders en de mannen uit alle deelen van de wereld; ver weg was het dronkemansgeraas vaag te hooren en nu en dan knapte een revolvershot door het gebruis van de branding.

En evenzoo lag de Lilian Bird vaak op andere reeden werkeloos; het schip, vroeger altijd ordelijk bezig, moest nu luieren zooals de eigenaars, die van de hand in den tand leefden, opdrinkend wat zij verdienden. Toen Rodrigues al de lading verkocht had, wachtte hij af tot hem koopwaar of vracht werd aangeboden. Eerst toen de kapiteins hun geld verteerd hadden werd er een goedkoope lading gekocht, op Tonga een weinig paarlmoer en tripang, in Apia een weinig koffie en suiker, waarmede zij naar Honolulu terug keerden. Zij hadden hun verdienste met rhum en kaartspel verloren en Rodrigues was ontevreden over zijn winst. Het schip zag er welverzorgd uit, maar alleen Brouwer wist hoeveel zwakke plekken er onder verf en teer verborgen waren.

Op den volgenden tocht, die tien maanden duurde met Evans als kapitein, had de Lilian Bird gestadig tegenspoed. Al dadelijk na het vertrek kwam zij in een

hardnekkigen storm, die zooveel schade deed dat de kapitein gedwongen was binnen het rif van het eiland Jarvis te ankeren. Er waren gaffels weggeslagen en Brouwer had geen voorraad om ze te vervangen, dus moesten zij zonder doen. Terwijl hij met een paar man bezig was op de grootbramra bemerkte hij tot zijn verbazing dat Every, altijd vlug wanneer hij geroepen werd, deed of hij doof was en wegging. Een oogenblik later, toen hij alleen zat, kwam de neger ongeroepen naar boven enteren; hij zeide dat hij wel gehoord had, maar hij had een gedachte gekregen dat hij niet moest komen zolang Fowler, een nieuwe man aan boord, op de ra zat. Meer wilde hij niet zeggen.

Maar Brouwer had hem begrepen. Het gebeurt wel dat de bevaren zeeman 's nachts een lichtje over het schip ziet dwalen, soms blauw, soms rossig, meestal waait het met den wind weer heen, maar het hangt ook wel een poos aan den nok van een ra. Dit is een teeken, naar mate van de kleur. Een ander is dit, dat zij wier oogen zelden bedriegen, een boterland zoo duidelijk zien dat er boomen en huizen te onderscheiden zijn en enkele minuten later blijkt dat het wolkbanken waren. Zoo kent hij ook teekenen die voorspoed beduiden, maar daarin heeft hij minder vertrouwen dan in het aangezicht van hemel en zee. Every had den vervloekten geest gezien die op zeelieden loert, alleen te bespeuren als er veel tegenspoed is. Niemand geloofde hem en toch keek

een ieder Fowler achterdochtig aan.

Maandenlang had het schip herhaaldelijk slecht weer, het scheen of het op dien wijden oceaan altijd varen moest waar het stormde. Ofschoon geen enkel over het bijgeloof van den neger sprak was het Fowler die van de kwade luimen der overwerkte mannen te lijden had en toen hij zich eens bij den bootsman beklaagde kreeg hij een duw met den raad aan te pakken zonder praatjes te maken.

Toen de Lilian Bird, ditmaal gehavend met veel schade die op den langdurigen tocht gebrekkig hersteld kon worden, voor Honolulu geankerd lag en er eenige matrozen aan wal zouden gaan, ontstond er plotseling een vechtpartij. Fowler stortte zich of hij dol was geworden met een lang mes op een ieder die naderde. Brouwer, op het rumoer toeloopende, zag Every en den lichtmatroos bloedend op het dek liggen en voor hij begreep wat er gebeurd was viel hij neer. Hij voelde dat hij tusschen vinger en duim drie naden van het dek omspande, toen voer het schip weg zonder hem.

XV.

Zij lagen in bedden, eerst verwonderd dat er ieder oogenblik iemand naar hen kwam kijken, dan beschaamd over zooveel zorgen voor zeelieden die gewoon waren alles zelf te doen; Every antwoordde niet wanneer een verpleegster hem iets vroeg, Brouwer knikte nauwelijks. Every kon het eerst het gasthuis verlaten en ofschoon hem gezegd was dat hij zich niet vermoeien mocht, vond hij dadelijk werk aan de haven. Iederen middag kwam hij bij het bed van Brouwer zitten om te vertellen waar, hoe en bij wien hij had naggevraagd omtrent de Lilian Bird, en zij rekenden tezamen uit dat het schip binnen zes maanden niet terug kon keeren. Brouwer was terwijl hij lag met cijfers bezig; hij had genoeg van prijzen in deze zeeën gehoord, van oude schoeners en hun kans op winst, en hij besloot dat hij gerust zijn geld uit Amsterdam kon laten komen om, wanneer het geval zich voordeed, terstond te kunnen betalen. Voor de Lilian Bird was er misschien nog te kort, maar hij zag hoe hij dit spoedig verdienen kon; de eilanders wilden betere waar dan drank, schiettuig en prullerij, hij had ondervonden dat zij meer belang

stelden in goed gereedschap waarmee zij werken konden zooals anderen. Eerst toen hij van het bed mocht opstaan werd hij ongerust over het schip; zeker moest het vroeg of laat in Honolulu terugkeeren als het met bekwame zeelieden voer, maar het had schipper en stuurman die met het volle tuig niet konden omgaan en een krappe bemanning van onkundigen. Iederen dag weer droeg hij Every op na te vragen wat voor bootman in zijn plaats gekomen was, tot de neger den lichtmatroos gevonden had die ook gewond was geweest; deze had den bootman gezien toen de Lilian Bird vertrok, een groote stoere man met grijze krullen, een Hollander. Brouwer voelde zich verlicht: een Hollander op jaren zou wel iemand zijn die het werk verstond.

Toen hij uit mocht gaan liep hij heel den dag aan den waterkant en de reuk van zee en schepen gaf hem weldra zijn kracht weerom; hij had het vast vertrouwen dat hij niet vergeefs zou wachten. Het speuren naar den einder viel hem gemakkelijk, want een groote driesmaster verscheen daar zelden. Eindelijk in een lichten dageraad zag hij er een die geen ander was dan zijn oud schip. Terwijl hij toekeek hoe het naderde en een ankerplaats koos, overwoog hij hoeveel hij den anderen bootman zou aanbieden om hem zijn plaats af te staan, zijn geld had hij ontvangen, het lag op de bank. Hij knikte tevreden toen hij zag hoe knap de twee bramzeilen gestreken werden gelijk met het vallen van het anker.

Every kwam aangelopen en riep dat het lange John de Franschman moest zijn die op de groote ra liep, hij zag het aan den vilten hoed dien zij in Guyaquil hadden gekocht. Brouwer wees hem dat er een andere kapitein stond, breeder van gestalte dan Evans of Wynn. Zij liepen naar het uiterste einde van den pier toen zij de boot zagen komen, de kapitein die er in zat was inderdaad een ander; van Prins hoorende dat zij oude maats van de Lilian Bird waren zeide hij bij het aan wal stappen dat zij weer mee konden varen, want hij had drie man verloren.

Toen zij aan boord kwamen zagen Brouwer en de bootman elkander aan en gaven elkander de hand alsof het niet twintig jaar geleden was dat zij op de Johanna Maria voor Dungeness goeden dag hadden gezegd. Behalve de kleur van hun baarden en hun rimpels waren Brouwer en Meeuw niet veranderd. Nadat het schip opgeredderd was gingen zij samen aan wal omdat Meeuw land wilde voelen, en nog voor Brouwer iets gevraagd had begon hij zelf. Zij waren vrienden uit Oostenburg van dat zij geboren waren en Jacob was altijd de knapste geweest, dus als zij samen voeren moest volgens recht Jacob bootman zijn en hij matroos; zij kenden elkander lang genoeg om te weten dat het hem niet om het geld te doen was, dat toch weer uitgegeven wordt, maar om het varen, en trouwens had hij meer plezier van de harmonica dan van het bazen. Zij waren het eens en

beklonken het met een kroes bier, elkander in het kort hun wederwaardigheden vertellende sedert Dungeness. De beurtschipperij had Meeuw verveeld en hij had voor de Zuidzee gemonsterd omdat men er ongeregeld kon varen zonder telkens dezelfde havens te zien, maar hij merkte dat hij oud werd want hij kende nu bijna alle eilanden, en hij wist wel dat het niet zoo lang duren kon of hij zou voorgoed in Amsterdam moeten rusten, tenminste hij hoopte dat het daar mocht zijn; in ieder geval troostte hij zich dat hij een zeeman was geweest zooals de jongens van vroeger die gingen varen wijd van hier, zooals in dat lied dat hij zong.

Brouwer liep en klom over het schip om alles na te zien; het zat fatsoenlijk in het teer, er haperde weinig aan het touwwerk. Maar op den voorsteven werd hij koud. Aan den bakboord boeg, of het kwade lot daar op het schip loerde, had hij een klein verveloos plekje gezien en het hout had een onheilspellende kleur, het was zacht onder zijn nagel. Wie kon berekenen hoe diep de vermolming al gegaan was? Er was ook een eigenaardige reuk of het vuil van schelpen, wier en ander ontuig dik aan de kiel zat, die toch in Libau een goede koperen dubbeling had gekregen. Hij liet de Kanaken duiken, maar zij vonden weinig aangroeiing. En op de kiel lag ook geen brak water. Dus moest die reuk van slecht hout komen in de binnenste deelen. Hij sprak er kapitein Gerald over en hij kreeg verlof te herstellen wat

hij noodig achtte.

Brouwer en Meeuw werkten zoo gestadig dat zij niet merkten hoe lang het duurde zonder dat er iets voor laden en uitvaren te doen viel. Van den stuurman hoorden zij dat de kapitein in moeilijkheid verkeerde en nergens geld kon krijgen om waren te koopen.

Dien eigen avond, zoodra de kapitein aan boord was, klopte Brouwer aan de kajuit om hem te spreken; al na zijn eerste woorden mocht hij gaan zitten en werd er een flesch opengetrokken. Zij kwamen overeen dat Brouwer voor vijfduizend dollar in de lading zou deelnemen, met een schuldbrief en recht op gelijke winst; bovendien zou hij als tweede stuurman varen en Meeuw als bootsman.

Kapitein Gerald, meer zakenman dan zeeman, vond toen hij geld had voor het overig deel van zijn koopwaar crediet. De lading kwam. De Lilian Bird, verfrischt en vroolijk met wat het versch had gekregen, voornamelijk nieuw hout op de verweerde plekken, grondig gebreeuwd, geverfd en geteerd door handen die hetzelfde werk al zooveel jaren geleden hadden gedaan, danste over de branding heen of het luisterde naar de stem die het kende. Brouwer stond op de kampanje met kapitein en stuurman. In San Francisco werd de lading rijst en koffie zoo voordeelig verkocht dat er een lading van grootere waarde gekocht kon worden voor den handel op de eilanden.

De kapitein was voor de matrozen een onbegrijpelijk man. Hij kwam zelden uit de kajuit, waar zij hem onder de lantaarn zagen zitten met groote vellen papier voor zich, maar niemand begreep wat hij deed. Na het avondeten bedronk hij zich in korten tijd en hij ging vroeg naar kooi. Het schip werd bestuurd door Perrin en Brouwer, en toen de stuurman bemerkte dat Brouwer aan dek bleef ook als hij geen wacht had, liet hij hem begaan, hoe langer zoo meer, tot hij hem ten leste alles overliet wanneer er zwaar werk te doen viel. En dit gebeurde vaak op dien tocht, eerst westwaarts naar de Gilberts, naar de Ellice eilanden en naar de Tokelau. In zicht van het eiland Sophia kwam het schip in een orkaan waarin het zwaar overhaalde, de groote steng werd weggeslagen en twee man vielen overboord. Het waren toen de twee oudsten, Brouwer en Meeuw, die het schip door de moeilijkheid hielpen, terwijl de kapitein toekeek en Perrin als gewoon zeeman werkte.

Kruisende tusschen Ellice, Tokelau, Apia, Hervey en Tahiti werd het grootste deel van de lading verkocht en nieuwe gevonden. Voor de terugreis nam de kapitein den koers Noord-Oost naar de Paumotu, ofschoon dit een omweg was en men daar toch niet anders dan tripang en paarlmoer kon krijgen, en hij beval in die groep zelfs voor de kleinste eilanden te ankeren.

Toen zij van Takaroa zouden vertrekken, een laag eiland met eenige palmboomen in het midden, toen

de mannen al aan het ankerspil bezig waren en er zeil losgemaakt werd, beval hij Brouwer in de jol een kist gereedschap, die hij nog aan de inboorlingen moest leveren, aan wal te brengen. De avond viel, Brouwer roeide haastig. Aan land vond hij geen enkelen inboorling, en omkijkende zag hij dat het schip zee koos en al over de branding was gekomen. Hij staarde en begreep niet wat de kapitein in den zin had. Het stuurboord licht verflauwde in den nevel, maar hij kon nog onderscheiden, dat zij bezig waren aan het groot bramzeil. Hij verstijfde, hij begreep. Hij schreeuwde en trapte op den grond, hij schreeuwde dat de keel hem zeer deed, hij hief de vuisten hoog op naar den hemel. En zoo stond hij tot schip en einder verdwenen en de duisternis voor zijn oogen kwam.

Nadat hij de kist had afgeladen trok hij de jol over een smal rif, het water was stil, en hij zat in de boot met het hoofd in de handen heel dien nacht.

Er woonden op het eiland tien inboorlingen, donkere, sterke mannen, die een kleine loods van zink hadden, paarlduikers van de Eastern Pacific Company. Zij waren van de Union eilanden hierheen gevoerd voor een jaar arbeid, maar hoe lang dat jaar moest duren wisten zij niet, er was maar één keer een schip van de Company geweest en zij hadden weinig voedsel gekregen omdat zij weinig hadden opgebracht.

Vier van hen kwamen toen de dag was aange-

broken in een kano over den gladden waterspiegel, zij zagen een kist op het rif en daarachter een eenzaam gebogen man. Brouwer, starend op den bodem van de jol, bemerkte hen niet. De kano naderde en drie mannen kwamen over het rif naar hem toe. Eerst toen zij voor hem stonden hief hij zijn hoofd. Toen zij hem vroegen antwoordde hij dat hij van het schip was, maar er kwam geen geluid uit zijn mond. Hij stond op in de jol, hij spande zijn kracht om te schreeuwen en eindelijk, nadat hij zich hard op de borst had geslagen en diep adem gehaald, kreeg hij stem terug, maar heesch en diep, en hij kon zeggen dat hij stuurman was van de Lilian Bird en dat hij water moest hebben voor zijn dorst. Zij hielpen de jol in zee te brengen en de kist er in te laden en tezamen roeiden zij naar de kust waar hun woning stond. En toen zij hem eten en drinken gegeven hadden gingen zij hun werk doen en lieten hem alleen voor de loods, waar paarschelpen in hoopen lagen.

XVI.

Hij had niets te doen dan eieren zoeken of visschen met een net in de lagune, waar hij onbewegelijk stond voor de weerspiegeling van zijn gestalte in het roodbaaien hemd op het water, en wanneer hij genoeg voor den dag bijeen had hingen zijn handen ledig, want hij had geen hout om te timmeren en geen garen of streng om te knopen. Dan liep hij naar de plaats waar de mannen doken en hielp de zakken op het droge te storten en de schelpen uit te zoeken, terwijl hij nu en dan zong of riep zoo luid hij kon. De vrees zijn stem nogmaals te verliezen kwelde hem gedurig, omdat hij zonder geluid geen stuurman meer kon zijn. Alle liederen die hij zooveel jaren van Meeuw gehoord had zong hij, domme malle liederen, maar hij oefende zijn keel er mee en soms dacht hij dat hij al minder heesch werd. Treurig, eentonig klonk zijn zang en de duikers, die vaak moesten rusten, zaten dan rondom te luisteren, starend naar den blauwen nevel voorbij de branding.

Maar soms ging hij waar hij eenzaam kon zijn wanneer het zwaar in hem was van onrust en gedachten.

Takaroa, was een koraaleilandje, vlak en dor, niet groter dan Marken, met een steenige hoogte in het midden waar de palmboomen stonden. Daar zat hij en dacht. Het was hem niet helder, hij begreep weinig van de wereld, van wat de mensen er deden en hij er ondervonden had. Soms noemde hij het een beestenboel, soms een armzalig geknoei waar maar weinigen deden wat zij behoorden te doen. Maar dat was hun zaak; wat had hij gedaan? Het was maar een oogenblik tusschen toen hij daarginds op Oostenburg op de wereld kwam en straks wanneer hij, wie weet waar, weer zou gaan. Hij wist dat Arend Bos, die lang op de Johanna Maria had gevaren en altijd het bekende woord van den naaste sprak, gelijk had en had hij, Jacob, daarnaar gehandeld? Niets, vrouw en kind en vriend, om geen mensch had hij gegeven. Van zijn jongenstijd af was hij verblind geweest door een schip. Wat is een schip? Een samenstel van hout, zeil en want, zegt de een, misschien was het waar in het algemeen. Maar het schip van hem was iets anders, dat had iets in zich dat dringt naar de verte waar ook het hart naar toe moet gaan, of het wil of niet. Wat het was en waar, kon hij niet zeggen; iets zooals de geesten in de zee verborgen, waarvan verteld wordt, die zeggen dat het water beter is dan het land, grooter, ruimer, het verandert, het is er en het is er niet, vandaag een golf over het dek en morgen een regenboog waar niemand doorheen kan varen. Daar hoefde hij niet aan

te denken, de een kent het water, de ander niet, en wie het kent weet wat het beste is dat hij verlangen kan. En dat had hij van zijn schip geleerd.

Maar behalve dat was er iets in het schip zelf dat hem bijna heel zijn leven had vastgehouden. Al waar hij ooit om gegeven had: Amsterdam in zijn kinderjaren, de schemering over het water op Oostenburg, het kloppen van de hamers op de werf, de zeilende tjalken op het Y, de stilte van de Rietlanden, de regen en de natte straten, alles van Amsterdam. Al wat hem ooit tranen had gemaakt, een zachte hand, een klaar oog van haar die in de wereld zijn zuster was geweest. Al die zwaar-moedige vreugde, zijn leven lang verborgen omdat hij er niet aan denken wilde, niet kon en niet durfde dat was alles in het schip, hij zag het duidelijk aan het beeld van de Hoop met de eene hand over de borst en de andere het anker houdende. En zou een gezin meer geweest kunnen zijn? een vrouw die naast hem stond en kinderen met de hoofden onder zijn hand? Misschien, wie weet. Maar het schip dat hij bijna veertig jaren had mogen dienen en dat zijn treurige gedachten kende, was hem genoeg. En met den wil die hem dreef zijn stem te behouden, stond hij op en schreeuwde: Johanna Maria, met de handen naar zee.

Langzamerhand begon Brouwer ook mee te doen bij het wasschen, afschrappen en zeven der schelpen. Er waren er weinig die paarden bevatten, behalve een

menigte zeer kleine korrels, die weggeworpen werden. Wanneer zij goede vonden deed de man, die baas was over de ploeg, ze in een zakje aan zijn gordel. Brouwer merkte op dat zij hem wantrouwig aankeken en in gebrekkig Kanake Engelsch trachtte hij hen gerust te stellen, aan zijn kleederen toonende dat hij geen wapens droeg, waarop zij lachten. Maar toen zij op een versche bank werkten en vele groote paarlen vonden, begon de baas met hem te spreken, terwijl de anderen rondom gehurkt zaten. Met woorden die de een noch de ander kende, met teekenende gebaren en uitdrukkingen van het gelaat, met de namen Tokelau en Hawaii naar het Westen en het Noorden wijzende, verstonden zij elkander.

Die eilanders, door een schip dat zij Company noemden hier gebracht om te werken, wisten hoe het anderen vergaan was; zoolang er paarlen geleverd werden kwam het schip met voedsel, maar wanneer de banken uitgeput waren en zij alleen waardelooze, zooals de kleine korrels, konden geven, bleef het weg en zij verhongerden. Daarom leverden de mannen een deel van de goede paarlen en behielden de beste om wanneer zij er genoeg hadden en een ander schip kwam, hun overtocht naar een bewoond eiland te kunnen betalen. Zij lieten Brouwer zien wat zij verzameld hadden, een zakje vol over den grond uitgestort, roodachtige en grijze, blanke en donkere. Hij had er geen verstand van, hij vond het domme menschen die ze kochten om voor

sieraad te houden, maar hij had wel eens gehoord wat in Honolulu voor paarlen van zekere grootte werd betaald. Er lag in hun midden genoeg om drie of vier groote schepen te koopen. Brouwer dacht na. Als zij een kapitein paarlen aanboden voor hun overtocht, zouden zij zeker bedrogen worden. Als zij hem een deel gaven van hetgeen op de nieuwe bank gevonden werd, zou hij voor overtocht en eerlijke behandeling zorgen. Maar hij moest hun niet laten zien dat hij zeshonderd dollar in zijn zak had. Toen begon hij te spreken en aan het eind van den middag hadden zij elkander begrepen en waren zij het eens.

Brouwer deed mee bij het werk en kreeg zijn deel, dat hij zelf bewaarde. Na een paar maanden telde en rekende hij en hij liet den baas zijn zak weer uit storten. Zijn groote hand was verscheiden keeren vol. Hij zeide dat zij het ongezonde werk niet verder hoefden te doen.

Plotseling zagen de mannen die toehoorden hem veranderen. Zijn gezicht werd glanzend donker, zijn oogen schitterden of de zon er in scheen en zijn armen gingen wijd open. Zij sprongen op en turend met de hand boven de oogen zagen ook zij ten leste een stip op het purper streepje in den horizon. Brouwer legde zijn handen teeder samen, glimlachend naar de verte waar de Johanna Maria kwam om hem te halen. Hij keek. Eindelijk zag hij het bakboord anker, iets te scheef

zoals het altijd buiten boord kwam. De sloep werd gestreken en die roeiden waren Every, John, de Kanaken, zijn eigen mannen, met Meeuw aan het stuur.

Het schip was aan andere eigenaars overgegaan. Van kapitein Gerald had niemand meer iets gezien nadat hij in Honolulu aan wal was gestapt, behalve de neger en de Franschman, maar die wilden niets zeggen en Meeuw begreep er het zijne van. Toen de Lilian Bird in de Society groep kruiste had hij den nieuwen kapitein gezegd dat de vorige tweede stuurman, die op een van de Nacht-eilanden vergeten zat, ruimschoots voor zijn overtocht betalen kon.

Brouwer zorgde dat de Tokelauers mee konden varen.

In Honolulu, de zaken gedaan zijnde, sprak hij de eigenaars aan, Merrick en kapitein Straus, en vroeg of zij het schip wilden verkopen. Zij weigerden, zeggend dat zij een voordeeligen handel op het oog hadden, en toen Brouwer aandrong omdat hij al zooveel jaren gewacht had en nu zijn doel kon bereiken als zij toestemden, kwamen zij overeen dat hij als tweede kon varen en dat zij het volgend jaar het schip aan niemand anders dan aan hem zouden overdoen, bij handslag verbonden.

Hij ging naar boven en geleund aan het hek keek hij het schip over de heele lengte aan. Het doel was dichtbij, nog enkele maanden; en het zou niet door zijn werk zijn, want een deel van het verdiende geld was gestolen, maar door het geluk dat nu den een dan den

ander kiest. Hij wilde bedenken wat zij nog samen konden doen nu het laat werd voor beiden, maar een gekraak en een gepiep bij de schommeling om beurte klonk aan zijn ooren of het te vroeg was voor de zorg.

Zij voeren westwaarts tot de Gilberts toe, vele maanden. Het schip was gebruikt geweest voor de eerbare vaart, geregeld zoowel als ongeregeld, voor kostbare en geringe vracht, voor handel en smokkel, voor bedrog en diefstal; nu vervoerde het inboorlingen, met list of met geweld aan boord gebracht, van het een naar het ander eiland niet anders dan of zij slaven waren. Voor San Cristobal gebeurde het dat Meeuw en alle matrozen op het achterschip kwamen en den eigenaars zeiden dat zij de mishandeling niet verdroegen aan te zien en het schip verlaten zouden als veertig mensen, al twee dagen zonder voedsel in het voorruim opgesloten, niet dadelijk lucht en eten kregen. Kapitein Straus trok zijn revolver, maar Merrick, zijn deelgenoot, en Brouwer grepen hem bij den arm en brachten hem aan het verstand dat het schip geen enkel man kon missen. Het werd een schreeuwende ruzie, waarin Merrick en Brouwer zeiden dat zij liever den kapitein dan de bemanning van boord zagen gaan. Straus bedwong zich, hij beval den inboorlingen voedsel te geven en het luik te openen. Toen allen overboord sprongen, terwijl de matrozen stonden te kijken, riep hij dat Merrick en Brouwer verantwoordelijk waren voor de schade.

Op Yzabel kwam een nieuwe lading inboorlingen, die met meer slimheid vastgehouden werden tot het schip in zee was, veel had Straus niet verloren. Kort daarop liet hij overal naar Merrick zoeken, die nergens te vinden was; de mannen knipoogden en iemand wees naar twee haaien die het schip volgden.

Nadat er nogmaals, varende naar Fiji, tusschen den kapitein en Brouwer ruzie was geweest over de behandeling van de koelies, bleven Every en de Franschman altijd nabij Brouwer op de hondenwacht. Wie vroeg om verklaring, op die eilanden waar de scheepspapieren niet werden onderzocht, wanneer er een zeeman verdwenen was? Brouwer kon voor zichzelf zorgen en had de bewaking niet noodig, maar hij liet het toe nadat hij op een nacht gezien had dat de kapitein onder de trap stond te loeren. Achter hem zong Every, de groote John stond naast hem.

Daar de kapitein hem ongewoon vriendelijk behandelde begreep Brouwer dat hij niet met hem kon blijven varen, zij zouden den een of anderen dag elkander toch te lijf gaan en hij zou het schip kwijt raken, zooals toen in de Oostzee. Voor Apia liggende bood hij thans een som voor den koop, maar het werd geweigerd.

Gedurende een paar weken lagen zij werkeloos op de reede, de kapitein gaf geen enkel bevel en lading kwam er niet. Brouwer ging iederen dag aan wal, omdat de wond in zijn zijde hem weer ongemak gaf en hij

meende dat het voor de afwisseling goed was op den vasten grond te loopen. Toen hij met Prins en Every wandelde tusschen de stad van de blanken en de wijk van de inboorlingen en op een brug over een beek stond te kijken, kwam kapitein Straus langs dien weg met een ander. Hij bleef staan en vroeg Brouwer hoeveel hij voor het schip had geboden. Brouwer noemde het bedrag, waarop de kapitein antwoordde dat hij er honderd dollar meer voor had gekregen.

Was het schip verkocht aan een ander? en de belofte? de handslag? Hij hoorde de heeschheid van zijn stem, hij sloeg de oogen neer met de gedachte: hij was meer dan zestig jaar, het schip bijna veertig, hoe lang zou het nog misbruikt worden en hij bedrogen? De oogen opslaand zag hij dat Straus verder wilde gaan. Zijn vuist sloeg op het hoofd, de leuning van de brug kraakte. Straus lag achterover op de steenen in het water. Brouwer veegde zich het zweet af en Every sprong naar den oever om te zien of de kapitein nog kon opstaan.

XVII.

Het was een blauwe heldere avond, zij zaten naast elkaar op het voorluik, ieder met zijn eigen gedachten. Meeuw sprak het eerst, het was over een voorval in hun jongenstijd; na weer een poos zwijgen vroeg hij of ook Brouwer niet Amsterdam zou willen terugzien; hij had al dikwijls gemerkt dat hij te oud werd voor de zee en waar kon een man dan beter zijn dan onder de menschen bij wie hij geboren was? verwanten had hij niet, maar als hij toch niets anders te doen had dan te denken aan vroeger tijd deed hij het liever aan den Ykant, waar men ten minste Hollandsche schepen zag. Hij had er op gerekend dat Brouwer eigenaar zou worden en dat hij mee kon varen naar huis. Zijn stem klonk zacht.

Toen sprak Brouwer, diep, schor. Hij had er ook aan gedacht. Er was weinig kans, hij zou nu maar zeggen wat hij gezien had. Op de namiddagwacht was een man bijna van de voormarsera gevallen, het paard was onder zijn voeten gebroken. Brouwer wist dat het slecht wantslag was, drieduims, nieuw in Iquique, maar bruin. Meeuw had wel gezien dat hij den heelen dag

touwwerk onderzocht had. Er was er bij uit alle tijden, sommige kabels en trossen zelfs nog uit Amsterdam, die hadden heel wat gediend, toch waren zij meer te vertrouwen dan al het ander touwwerk, dat kon met een paar stormen wel bezwijken. Dit soort eigenaars besteedde geen geld aan een schip. Maar hij vreesde erger. De grootbovenbramsteng, nog uit Drammen, had een spleet twee el lang. Hij had geen hars en olie genoeg voor harpuis, hij zou het morgen zelf koopen. Als zij daarmee maar gedaan hadden. Het eenig goed zeil dat zij voeren was Amsterdamsch of Noorsch, al de rest prullerij, geknoei, katoendraad; het bovenbramzeil, dat vanmorgen te luchten hing, scheurde bij de labberkoelte, wonder dat het zoo lang mee was gegaan, uit Libau. Het was een oud schip. Meeuw kon zelf zeggen of er een gezonde lucht was aan het binnenhout. Al werkten zij dag en nacht om alles op te knappen, dan bleef er nog altijd weinig kans, het schip was oud, het kon niet veel verdragen.

Meeuw zei dat zij dan maar samen in den oceaan zouden liggen als het zoover kwam en haalde zijn harmonica. Hij speelde een oud deuntje, zij keken de sterren aan boven den berg van Apia.

Kort daarna klom de nieuwe kapitein aan boord. Meeuw, die hem op de valreep bijgelicht had, zei dat hij een leelijk gezicht had en dat hij hem meer gezien had. Toen Brouwer hem in den ochtend zag herkende

hij hem en hij sprak hem in het Hollandsch aan, maar kapitein Nash antwoordde in het Engelsch, hoewel hij hem verstond. Op de vraag van Meeuw of hij niet van Nes was, die als derde op de Johanna Maria had gevaren, antwoordde hij dat hij als stuurman zoo had geheeten, maar zich niet alle schepen herinnerde die hij gekend had. En als dit hetzelfde was waarop hij als jongmensch had gevaren, moest het een oud karkas zijn, hetgeen hij ook wel zag, veel te duur betaald, hij zou het weer zoo gauw mogelijk van de hand doen. Straus had hem bedot, hij was komen kijken en hij had betaald terwijl hij dronken was, maar op dezelfde wijze zou hij het weer aan een ander kwijt raken. Toen Brouwer zeide dat zij met het ondeugdelijk touwwerk niet in zee konden gaan, begon hij te vloeken, hij had genoeg betaald en varen zouden zij, al was het ook voor de haaien. En hij trapte met zijn hak in het dek zoodat er een groote splinter uit sprong. Brouwer wist dat het altijd een zwakke deel was geweest, in Drammen ingezet onder kapitein Nielsen. Maar hij had Nash wel een slag om zijn ooren willen geven voor zijn kwaadaardigheid.

Hendrik Meeuw herinnerde zich wat er gebeurd was op de reizen met van Nes als derde aan boord. In den Indischen Oceaen had een lichtmatroos hem afgeranseld om een aap en omdat iedereen een hekel aan hem had. Er was ook eens schade aan het grootzeil geweest en een ander had de schuld gekregen. Hij sprak

er Brouwer over en zei dat hij benieuwd was of de man zich gebeterd had, maar zijn blik beviel hem niet, hoe het scheen of hij naar een blok keek en tegelijk schuin den stuurman opnam.

Toen de Lilian Bird een lading kreeg voor Suva en gereed werd gemaakt, kwam Brouwer in de kajuit den kapitein zeggen dat hij bereid was het schip te koopen tegen den zelfden prijs die er voor betaald was. Nash vroeg of hij het was die het vroeger den Hollandschen kapitein zoo lastig gemaakt had? en waar hij het geld vandaan haalde? Op de eerste vraag kreeg hij geen antwoord, op de andere alleen dat het hem niet aanging, maar het geld lag in Honolulu. Nash zou er over nadenken.

Het schip, traag varende, had al dikwijls de reis tusschen Apia en Suva in vijf dagen afgelegd, halverwind zeilend met den passaat. Maar Nash verkoos opwerken met lange wendingen, zoodat zij na zes dagen westelijk van de Tonga-groep kwamen. Het was om het schip te sparen, zei hij. Brouwer vroeg zich af of hij niet beter wist. Bij het herhaaldelijk wenden kraakten telkens de ra's, vooral die van den fokkemast. Toen een van de schoten van het voormarszeil brak zag Meeuw dat het Nash genoeg deed, of hij alleen maar wou zien wat het tuig verdragen kon. Brouwer had het ook waargenomen. Het was hem of hij diezelfde oogen had gezien lang geleden, toen van Nes derde was en het grootzeil stuk sloeg, zijn hoofd werd warm bij de herinnering.

Nadat hij de schoot hersteld had zeide hij den kapitein niet anders dan dat een nieuwe schoot van die lengte zooveel dollars kostte.

Maar het schip verdroeg de behandeling niet. Er was geen tegenspoed, er was geen gril, toch voer het slecht. In een opkomenden bries, toen er te laat geminderd werd, viel de bovenbramsteng aan den grooten mast voorover, zij hing in twee stukken gespleten met het zeil in reepen en flarden wapperend. De steng slingerde in het fokkebramzeil, pas hersteld, en reet het open. Alle mannen moesten naar boven. Brouwer hoorde den boeg kreunen tegen de zee, nu te loevert dan aan lij. De kapitein voer onverschillig, misschien onkundig, misschien wreed, maar het schip was oud, daar viel weinig aan te helpen. De Lilian Bird kwam met gebundelde spieren inplaats van de steng voor Suva ten anker, zooals iemand die een ongeluk gehad heeft. Nash zei dat hij geen geld had voor nieuw rondhout, het was er trouwens niet te krijgen.

Toen ging Brouwer nogmaals met hem spreken; hij was bereid een schip te koopen, zei hij, niet een wrak. Hij verlangde een antwoord, ja of neen; als het neen was ging hij van boord. De kapitein stemde toe het schip te verkoopen, maar niet voor hij het geld voor zich zag, dat moest dus in Honolulu zijn. Brouwer eischte dat hij het op zou schrijven en ook hierin kreeg hij zijn zin. Toen hij met het papier in zijn zak uit de kajuit trad

moest hij even stil staan om den grooten mast aan te zien, gebrekkig, opgelapt, zooals het heele schip, maar eindelijk zou hij het kunnen geven wat hij wilde.

Er kwam een lading copra genoeg voor een rechtstreeksche reis. Niettemin hield de kapitein soms op een eiland aan buiten den koers, in de Tokelau, in de Manihiki, om een kleine hoeveelheid schelpen of tri-pang. Hij bemerkte dat Brouwer hem gadesloeg.

Nash, die naar zijn aard geleefd had, bespied, verklikt, bedot, en zoo ook ondervonden, gesard, bedrogen, geranseld, zag zich altijd omringd van slechtheid die vergolden moest worden. Dat hij vroeger met Brouwer gevaren had, of er toen vijandschap geweest was, herinnerde hij zich niet en het kon hem ook niet schelen; maar hij had te veel betaald en te veel moest hij terug hebben, dat was het eenige waarop hij zon. Wrakhout, had Brouwer gezegd. Het was niet de eerste keer dat hij zich zou wreken op een kapitein of een eigenaar door schade aan het vaartuig. Maar wanneer hij ook bij ruw weer boven kwam stond Brouwer daar, een onbeweeglijk man, en wanneer hij ook een sluw bevel gaf, zoo dat de wind anders kon doen dan hij gezegd had, werd het recht uitgevoerd en het scheen wel of alleen hij zag dat het zonderling was en er geen schade kwam. Hij liet bij te veel zeil nog de botteloef uithouden, een hout nieuw uit Antofagasta, zelden gebruikt; er was niets dan gesuis in de touwen, het schip richtte zich op en liep vas-

ter. Daarna liep hij alleen maar overal langs, dit en dat in de hand nemende en onderzoekende, en Brouwer bemerkte dat hij de zwakke plekken zocht. Hij ging dan bij hem staan, knikte en zeide dat de kapitein zelf kon zien wat het schip waard was. Meeuw zorgde er voor dat het zwakste tuig voorzichtig behandeld werd. Toch sloeg nog voor zij Honolulu bereikten het jaaghout los, maar hoewel het meer dan twintig jaar oud was, uit Drammen, kon het onbeschadigd geborgen worden.

Toen de Lilian Bird geankerd lag ging Brouwer naar den havenmeester, die op zijn verzoek den brief van eigendom liep opstellen. Daarna kwam hij den kapitein halen, met Meeuw als getuige. Maar Nash stelde nog als voorwaarde bij den verkoop dat hij met de Lilian Bird naar Apia zou varen. Brouwer had haast, hij vroeg niet waarom en stemde toe, want Perrin zou toch het bevel voeren. De brief werd getekend, met de Amerikaansche stempels er op. Het was lang geleden dat Brouwer zijn naam had gezet, hij schreef langzaam in groote letters. In de stilte, terwijl allen toekeken, telde hij dan het een na het andere bankbiljet. Terugkeerend naar het schip kocht hij drie flesschen portwijn, tabak en ananassen. Het was een Zaterdag-middag, alleen Every en John stonden uit te kijken. Brouwer, eigenaar, liet Meeuw voorgaan de valreep op. Toen hij zelf voet aan dek zette schudde hij den drie mannen de hand. Hij voelde zich flauw en wilde dadelijk een glas wijn.

Terwijl de flesch opengetrokken werd trachtte hij den brief te lezen, maar er stonden te veel letters en zijn handen beefden. Hij vouwde hem weer toe, zorgvuldig met het papier. Toen keek hij het schip aan van stuurboord naar bakboord, van bezaan tot boegspriet, hij zag niets dat hij niet kende. Toen Meeuw een glas ophield en op de gezondheid van den eigenaar dronk, herinnerde hij zich een dag in het Nieuwediep, hoe zijn voet op het dek klonk, op het nieuwe schip Johanna Maria, frisch en sterk van de werf. Hier was het, onveranderd, alleen ouder. Maar hij wilde er niet over denken zoo lang er werk te doen was, hij klonk en dronk met zijn vrienden en nam hen mee naar de kajuit om aan de tafel te zitten. Naar Apia zouden zij varen, en daarna? vroeg Meeuw. Met Perrin kapitein, wie zou dan stuurman zijn? vroeg Every. Brouwer antwoordde dat hij eerst nieuw touwwerk moest hebben en een nieuwe steng, hij zou dien eigen middag alles koopen. Hij beval Every de kapiteinshut voor Perrin in orde te maken en de stuurmanshut voor hem zelf.

Gedurende het lossen kwam er een voorraad nieuw tuig aan boord, zeil, touwwerk in verschillende soorten, houten groot en klein; voorts hars, olie, was, pek, verf, teer; pennen, nagels, schroeven, klampen, van ijzer en van koper; alles met ruime hand, zooals vroeger voor een reis van Holland naar Java. De bemanning werd met vier Kanaken versterkt, maar een tweede stuurman

was niet te vinden.

Er kwam vracht voor Suva, maar te weinig en Brouwer aarzelde of hij nog ballast zou nemen; hij deed het niet, omdat hij liever licht en snel wilde zeilen. Perrin had op hetzelfde schip zes jaar met verschillende kapiteins kunnen varen door zijn verdraagzaamheid en goedhartigheid, verstand en bekwaamheid echter had hij weinig. Brouwer bemerkte dat hij dikwijls Nash, die nu als passagier voer, om raad vroeg en hij verbood hem dit. Toen hij hem kort daarna met Nash over een kaart gebogen zag staan, waarschuwde hij hem dat hij hem het bevel zou ontnemen als hij, tegen den wil van den eigenaar, raad van een vreemde vroeg.

Maar het kwaad was gedaan. Brouwer kon zelf niet op de kaart zien, en het verschil van een paar seconden kon hij niet waarnemen. Wel meende hij dat het schip te veel westelijk koerste, maar hij was er niet zeker van.

Hij liep zelf de hondenwacht, Meeuw de dagwacht. Op een avond voor zonsondergang had hij opgemerkt dat Nash langdurig met zijn kijker langs den horizon vooruit aan stuurboord zocht en terwijl hij de trap afklim had hij hem met Perrin zien praten. Er stak een nukkige wind op, die zoozeer toenam dat hij op de hondenwacht, bij dikke duisternis ofschoon de maan in het laatste kwartier juist opkwam, de bovenzeilen liet bergen.

Toen Meeuw hem kwam aflossen verscheen ook

Nash aan dek met een jas en waterlaarzen. Waarom Brouwer in zijn hut zijn waterlaarzen onder de kooi zocht en ze aantrok wist hij niet, hij had ze in lang niet aangehad, het leer was hard, hij vond de hakken te zwaar. De kaars walmde, de pit viel om. Hij blies dat vlammetje uit. En hij hoorde het knarsend gedreun in zijn borst, hij sloeg achterover. Het schip deinsde. Meeuw en een ander riepen. Er kwam weer een slag, een geknars van een mes op het been. Hij wist dat het roer was gebroken, hij sprong en stond boven. Hij zag Nash met den roerganger aan het rad, hij hoorde hem iets zeggen, voor het eerst in het Hollandsch: twee gaten in het schip. Perrin kwam aangerend, op bloote voeten, en viel aan op Nash.

Maar Brouwer zag een derden stuurman voor zich die een grootzeil vernielde en er om lachte, hij hield hem al met de linkerhand aan de keel en iemand zeide: die man gaat overboord. En hij zette hem tegen het hek, hij hief zijn rechterlaars op en gaf hem een trap, aan bakboord, naast het roer. Toen hij den man niet meer zag viel het hem op dat zijn voet grooter was dan die waar zijn vader mee trappen kon.

XVIII.

Maar Brouwer was nu baas op het schip, een stuurloos schip met een scheur in den boeg. Toen hij met een lantaarn naar beneden was geklommen zag hij dat het een geluk was dat hij geen ballast had genomen; hij liet de lading verstuwen en in den morgen werd het gat gemakkelijk gedicht. Grooter moeite en zorg gaf het roer, dat nog aan één enkele borgketting hing. Het schip dreef hulpeloos met de boot en de sloep achter zich, de mannen werkten den heelen dag, met haaien nabij, om het roer aan nieuwe schinkels recht te zetten, maar het eenige dat zij konden voor de duisternis viel, was het te verzekeren zoodat het niet verder kon zakken. Dien avond liet Brouwer zich op de kaart aanwijzen waar zij zich bevonden, en wat Perrin zeide geloofde hij niet, volgens hem moesten zij aan stuurboord zijn van het potloodstreepje onder den naam Witch Riff, driehonderd mijl Noord-West van Apia. Waarom stond het streepje daar? Zij zouden morgen zien als Perrin opnieuw bepaalde. En hij had gelijk. De Franschman zei dat hij den kapitein die over boord was gevallen, met een potlood had zien staan.

De Johanna Maria dreef Westwaarts met den stroom. Meeuw werkte met de zwaarste mannen om het roer op zijn plaats te zetten. Er kwam een eiland in zicht, een steile rots, maar zij konden de richting niet veranderen om te naderen, en nog eer zij er voorbij waren werd er een snel zeilenden schoener voor den boeg gezien. Hoewel de afstand te groot was liet Brouwer de noodvlag hijschen en die woei nog toen de avond viel. Het roer zat nu stevig vast, zij konden het niet verliezen.

Maar den volgender dag hing het scheever dan eerst, er moest weer gesjord en getrokken worden en Brouwer veegde zich het zweet niet van de inspanning alleen, maar omdat hij het gekraak in het achterwerk hoorde en wist dat het niet pluis was met de inhouten. Er was niets te zien aan den horizon, geen zeil en geen eiland, de mannen deden niet anders dan trekken, binden, duwen, knopen, nu zachten, dan met alle kracht van handen en schouders, terwijl het schip voortdreef op de deining.

Het was warm, windstil, dag en nacht. De zee schitterde wit van de zon, de mannen liepen met de bovenlijven naakt en ook Brouwer had zijn baaien hemd uitgetrokken.

Na den vijfden dag besloot hij het noodroer toch maar te maken, zoo licht mogelijk om het hek te sparen en ook om het gauw in te nemen zoodra de barometer veranderde. Twee zestien-els spieren werden samen-

gebonden, aan het einde van twee getimmerde zijden voorzien, en uitgezet hangende aan een bok tusschen de armen van een schraag; twee man moesten de roeren met talies bewegen. Het schip lag hoog en licht en toen Brouwer de talieloozers deed doorhalen luisterde het en wendde, en onder klein zeil liep het aanstonds in een wijden boog. Meeuw wierp van vroolijkheid zijn muts op het dek, hij liet water met rum halen voor zijn dorst, zeggend dat hij toch nog in Amsterdam zou komen.

Perrin mocht den koers afzetten. Brouwer liet het schip gaan zoo nabij mogelijk met eerbied voor wind en stroom. Hij sliep niet. Als hij niet langer staan kon ging hij liggen en naar den waker kijkende wees hij den man, wien hij het opzicht over de roerbeweging had gegeven, de richting. Het was in de Fiji-groep dat er slecht weer opstak en hij met een zwaar gemoed dat noodroer moest binnenhalen.

Vier dagen en nachten zwalkte het schip hulpeloos met neergenomen boventuig, nu diep in zijn kop geslingerd, dan op zijn kant, niets dan een romp door de zeeën gedragen, gebeukt, ondergedompeld, heen en terug gerold, door den orkaan vastgehouden, geschud, omgerukt, voortgedreven. Het verloor geen hout of touw, alles stevig geborgen. Onder den grauwen hemel zagen de mannen eilandjes waar de hoornen waren afgeknaapt, lichte vlakten waar de zee met zichzelf vocht op een

koraalrif, zwarte vulkanen vaag in de lucht opdoemend en weer verschietend. Zij hadden water, telkens weer water in de kleeren, zout tot in de keel. Soms was er van regen en hagel niets van de zee te zien. Brouwer en Meeuw deden niets dan uitkijken en wachten wat het hout nog verdragen kon, wat kans zij hadden op een rif of een strand. Een romp kan niet alles verduren, al is hij nog zoo sterk gebouwd. In den storm blijven de haaien diep, het is met een man gedaan voor zij hem krijgen.

Maar voor den vijfden middag stak de zon door de lucht, binnen een uur bedaarde het en was het overal helder en blauw. Na warm eten en met droge kleeren moest er weer gewerkt worden om het schip te helpen en dien zelfden dag lag het noodroer weer klaar. Brouwer vroeg niet waar hij was, hij wilde naar de eerste kust die hij zag, recht vooruit.

Toen de ankers daar geworpen waren voor een groene strook land onder een rots, dacht hij dat het schip meer gedaan had dan het kon. Maar hij zou onderzoeken.

Behalve den scheur in den boeg, die dicht was gespijkerd, vonden zij geen onraad in de huid. Toch stond er twee palm water bij de pomp.

Brouwer liet de lading aan land zetten en het schip dicht aan het strand verhalen. Het was een geluk dat hij een groote hoeveelheid hars, olie, was en pek aan boord had genomen, want hij kon niet varen zonder

dat de heele huid binnen en buiten gekalfaat werd. Vier man kregen werk te maken, een stond bij de potten harpuis te koken, de anderen breekten zoolang er daglicht was. Er woonden weinig menschen op het eilandje, groot gebouwde visschers die in hun kano's om het schip voeren om te kijken.

Er werd hard gewerkt. Maar eens op een morgen had Brouwer te veel in het gemoed, hij liet het opzicht aan Perrin en Meeuw en hij zat alleen in de kajuit met de deur gesloten. Hij had de scheepskist opengemaakt, daar lagen nog alle papieren die er in waren toen het schip voor het eerst van het Nieuwediep vertrok. Het logboek met den naam in gouden letters Johanna Maria; het papier was geel en gevlekt, de inkt verschooten; daar stond na de eerste reis de naam van kapitein Wilkens geschreven. De Bijbel, met een lok haar tusschen de bladen. Het wetboek van de Nederlanden. De bijlbrief, eigenaars en reeders de heeren ten Hope. De meetbrief, met het wapen van Amsterdam. Er was te veel om te lezen, papieren in velerlei talen, met stempels en handteekeningen. In een koker opgerold vond hij de Hollandsche vlag van zijde, glanzend, nieuw. Een man mocht toch wel eenmaal aangedaan zijn. Hij riep Every om koffie voor hem te maken.

Mengboa heette het eilandje, het lag maar veertig mijl Oost van Suva. Toen het schip gebreeuwd en geschilderd was, met zijn eigen naam Johanna Maria aan

den boeg en spiegel en de zinspreuk Nildesperandum blinkend gepoetst, stond Brouwer nog voor de grootste moeilijkheid. Het roer was door den storm vernield, ieder deel had het nog, maar stuk, verbogen, gespleten tusschen de banden. Goed hout voor een roer hadden zij niet. Daarom moest Meeuw met de visschers naar Suva gaan om hout en ijzer te koopen dat voorloopig te gebruiken was. Hij keerde eerst na tien dagen terug, maar met zware djatti delen, beugels pasklaar gesmeed, klinkbouten en kettingen, het beste dat hij gevonden had.

Meer dan een maand had het schip achter zijn anker gelegen en toen het vertrok om in Suva de lading te brengen, zag het er sterk en helder uit, de Hollandsche vlag, door een der Kanaken uit andere vlaggen genaaid, woei gestrekt van den bezaansmast. Meeuw liep vrolijk, maar Brouwer keek ernstig vooruit in gedachten en berekening.

Een langdurige reis durfde hij niet ondernemen met een bemanning zoo onvoldoende dat bij het minste wolkje in zicht het bovenzeil geborgen moest worden, hij had zeker zes man meer nodig, en een kapitein en nog een stuurman. Daarvoor had hij nog het geld. Van Suva naar Australië zou wel lading te krijgen zijn, maar daarginds zouden de verzekeraars bezwaar maken tegen een oud schip. Hij moest zijn geld natellen om te zien wat hij voor eigen rekening kon doen.

Voor Suva bleef het schip geankerd tot Brouwer er alles voor gedaan had wat hij kon. Geen touw, van het zwaarste tot het lichtste, dat niet over de heele lengte door de hand ging en gekeurd werd door hemzelf of door Meeuw, daarna gelapzalfd en opgeschoten of, als het onbetrouwbaar bleek, door nieuw vervangen. En ieder zeil werd op dek gelegd en ieder kleed nagezien en beproefd; menig doek was zwak en daar Brouwer van het zeil hield lapte hij niet, maar getroostte zich veel werk om nieuwe kleeden in te zetten, zoodat de oogen hem soms staken in de felle zon. Hij bromde gedurig dat men tegenwoordig geen zeil meer kon maken, behalve bedriegelijk, want soms kon hij niet zien wat voor draad er gebruikt was. Maar met wat hij had en wat hij hier vinden kon kreeg het schip toch genoeg, en meer dan onder vorige kapiteins, om gerust te zeilen.

Hij kende Perrin als een gewillig man, die zijn best deed; daarom zeide hij hem dat hij hem wel niet als kapitein kon houden, wegens de averij, maar dat hij als stuurman kon blijven, omdat hij vertrouwd was met het schip, en Perrin, hoorende dat Europa de bestemming was, nam dankbaar aan. Dan ging Brouwer naar de drankwinkels om een kapitein te zoeken, en hij zag er twee, maar hij trof hen geen enkel keer nuchter aan. Ter versterking van de bemanning monsterde hij twee Engelschen, een Noor en drie Fiji-mannen, allen zware degelijke gasten.

De dagen gingen en de Johanna Maria luierde aan de ankers, omdat er geen kapitein te vinden was. Aan de kettingen was geen vlekje roest meer te zien, het dek geleet dat van een oorlogsschip, helder geschrobd zoodat de vlammen blonken in het hout, met de naden glad gepekt. De mannen hadden al hun kleren versted, er viel niets meer te doen, zij zaten een pijp te rooken en te luisteren naar de harmonica van Meeuw, met de inboorlingen rondom.

Maar eindelijk bracht Brouwer een kapitein aan boord, Evans, met wien hij vroeger uit Iquique had gevaren. Hij kende hem, hij wist dat hij onbekwaam was met een volgetuigd schip en dat hij veel dronk, maar hij kon den koers afzetten en hij was een schikkelijk man, daar had Brouwer genoeg aan. De kapitein was versuft als hij niet dronk, maar na een paar glazen werd hij weer helder en maakte hij de berekening goed; de weinige woorden die hij sprak waren tot zichzelf gericht: Evans, wat drink je weer, wat zal de vrouw ervan zeggen. Hij nam aan het schip naar Europa te brengen, omdat hij er een vrouw en kinderen had, maar hij zei eerlijk dat hij het niet zou kunnen zonder een zekere hoeveelheid rum of whisky per dag. Brouwer liet drank aan boord komen en droeg Every op den kapitein er mee te bedienen, zooveel 's morgens om hem bekwaam te maken voor het bestek, zooveel over den dag verdeeld om hem kalm te houden.

Met eenige lading en een lichten ballast kon er eindelijk zeil gezet worden. Lustig en snel voer het schip voor den wind, of het op een werf gezondheid had gekregen. Bij gebrek aan handen was er sinds lang niet meer dan het noodige gedaan kunnen worden, maar nu zorgde Brouwer ook voor zindelijkheid zooals de Johanna Maria vroeger gewend was; hij stond er op dat de bevelen gegeven werden zoo het behoorde, commando's van waarschuwing en van uitvoering, en het leek wel of zij bekende geluiden verstond, of zij wachtte tusschen het een en het ander en graag gehoorzaamde. De mannen begrepen dat dit schip niets meer had uit te staan met de verwaarloosde zwervers van den Stillen Oceaan die een kleinen handel deden en veel bedrog, waar het niemand kon schelen of er tuig stuk sloeg of een man overboord viel. Het is anders loopen op een dek dat geregeld geschrobd wordt dan op een onrein dek, anders eten als het brood helder en droog bewaard wordt dan nat en beschimmeld. Brouwer wist waar zij recht op hadden en zij gaven het schip zorgvuldig werk en netheid; het was aan hun kleeren en hun haren te zien dat zij begrepen wat zij het verschuldigd waren.

De eenige onbetamelijke aan boord was Evans, maar niemand noemde hem kapitein, en hij sprak ook met niemand dan met Brouwer, den stuurman en Every. Kort voor het eind van de voormiddagwacht liet Brouwer hem halen door den neger, die hem soms

tegenstribbelend met krachtige handen op de kampanje moest brengen. Dan raasde Evans en dreigde dat hij geen koers zou geven eer hij kreeg wat hij wilde. Maar Perrin stond met kaart en potlood gereed, terwijl Every in de kajuit een flesch opentrok en rinkelde met een glas. En Evans zweeg, deed wat hij te doen had en ging daarna weer naar beneden.

Op de reede van Sydney lag het schip weer eenige weken om de kiel schoon te krabben, er kwam een bok die het krengde. Brouwer ging met een lantaarn alle inhouten langs, ze keurend met hamer en priem. Toen hij dit gedaan had zat hij een avond te peinzen. Er was hem een lading huiden voor Londen aangeboden. De Johanna Maria zou geld verdienen, maar diep liggen. Hij moest verstandig zijn, zij waren beiden te oud om nog lang geld noodig te hebben; een reis van maanden zou het zijn van Sydney naar Londen, wie weet of zij het halen zouden. Hij mocht haar geen zware lading geven op een reis die wel hun laatste zou zijn, maar zoolang zij werken konden moesten zij het doen. Perrin kreeg de boodschap mee dat hij zooveel vracht vervoeren kon, niet meer; zij kwam en hij zag zelf toe bij het stuwen dat het schip vast en gemakkelijk lag. En de ankers gingen op voor de reis huiswaarts.

Al dadelijk voorbij Australië kregen zij een rechten bries in de zeilen, die vele dagen aanhield. Het was of de Johanna Maria zich uit jonger jaren het schuim van

den Indischen Oceaan herinnerde, de voorsteven dook krachtig in de hooge zeeën en hief zich glinsterend van het nat weer op, de mannen hoorden vooruit de spanten kraken. Brouwer durfde gerust den wind in alle zeilen geven, al het nieuw touwwerk stond stijf.

Men zag hem overal, groot en recht, bij dag en bij nacht. Hij stond toe te zien bij een uitgespreid zeil, soms nam hij zelf de priem, moeilijk bukkend wegens de stijfheid der lendenen. Meeuw zag hem op de mars met lijnen bezig in de groote handen, zooals hij hem daar lang geleden had zien staan, met vonkjes in de genepen ogen. Every, die de hondenwacht liep en van hem verstaan had hoe het schip het liefst naar het rad luisterde, zag hem gewoonlijk tot het eind van de wacht aan het dek geleund. Na zeven glazen keek Brouwer op het kompas en stuurde zelf; de Johanna Maria helde behagelijk en de zee aan den boeg maakte een licht geruisch. Maar hij gaf meestal het rad weer over en stond dan met de armen gekruist naar boven te kijken waar de hemel blonk van de sterren. En hoe verder zij voeren zoo langer bleef hij 's nachts aan dek. En voorbij de breedte van de stormen, waar de wind lauw werd en het schip nauwelijks slingerde, wees hij Every hoe een bootsman hem als jongen geleerd had met de vingers langs de toppen van alle drie masten te kijken of de streek recht bleef, een aardigheid voor oefening van de oogen.

En soms sprak hij, zonder te bemerken dat Every of een andere roerganger geen Hollandsch verstond, het waren maar enkele woorden over iets dat hij in zijn herinnering zag. Kapitein Wilkens, die vaak hier stond onder denzelfden hemel, was een braaf man geweest, die meer geleden had dan hij kwaad had gedaan; hart voor het schip had hij niet gehad, maar hij had het behoorlijk behandeld, zooals geen enkel na hem. Wat deed men ter zee te gaan als men niet bereid was het schip te dienen heelemaal, met al wat men had? Het schip is er voor ons, dat is gemakkelijk gezegd, maar wie weet het? Hout, ijzer, doek, gebouwd en samengesteld, maken het schip nog niet. Waarom wordt een zeeman be-roerd als hij een mast moet kappen? stil en treurig als hij een wrak ziet drijven? En heeft niet ieder schip zijn eigen aard? Van de Johanna Maria kon hij getuigen, hij die het weten kon: eerlijk, trouw, goedhartig, degelijk. Een deugdzaam schip dat gewerkt had heel zijn leven, ook als het mishandeld werd, gewerkt, hoeveel het ook van wind en zee te doorstaan kreeg, gewerkt voor het brood van de menschen die er op voeren en voor de menschen aan wal. En hij had ook gewerkt, dat wist de Johanna Maria, en zeker niet alleen om eigenaar te worden. Maar daarvan hoefde hij niets te zeggen, het ging niemand aan.

De roerganger hoorde hem praten en keek rustig op het kompas; Brouwer staarde over de duistere zee tot

het morgenlicht begon te blinken, tot hij bemerkte dat er iets gedaan moest worden.

In stormen toonde het schip hoe sterk het nog was, het liep snel met een enkel zeil op de hooge zeeën, licht in het stuur. Meeuw zei dat bij even zulk weer vroeger zwaarder werk was gedaan.

Aan de Kaap vonden zij een ouden scheepsgenoot. Brouwer en Meeuw waren aan wal gegaan om victualie te koopen en voor zij terug zouden keeren dronken zij een glas in een bar. Een man met een vollen witten ringbaard vroeg terwijl hij inschonk of zij hem niet meer kenden, zij hadden zeventien jaar samen gevaren op de Johanna Maria. Het was Polwijk, uit Oostenburg. En toen hij, nadat de glazen nogmaals waren ingeschonken, hoorde dat dezelfde Johanna Maria, eigenaar Jacob Brouwer, in de haven lag, op weg naar Amsterdam, wees hij dat hij een arm miste en zeide dat hij anders graag zou monsteren om mee naar huis te varen, want als hij wegens zijn gebrek toch aan wal moest blijven, was hij liever in zijn eigen buurt. Hij kon gerust meevaren, zei Meeuw en Brouwer ried hem dadelijk zijn kist aan boord te brengen. Polwijk zette zijn pet op en ging uit en toen hij terugkeerde had hij zijn bar verkocht en het geld in zijn zak. Dien middag kwam hij met zijn zoontje van twaalf jaar aan boord.

De Johanna Maria zette zeil en begon naar het Noorden te stevenen. Den eersten ochtend al riep de

logger verscheiden keeren tien, eens zelfs veertien knopen, het was lang geleden dat het schip zoo kon gaan. Hoog rees de gekliefde zee ter wederzij van den boeg, de vlokken schuim vielen tot voorbij het roer. Maar onder de linie werd de wind flauw, het water slechtte af tot er geen rimpel meer ging. De oude gasten keken elkander aan, hier was het geweest dat kapitein Wilkens iederen nacht in zijn hemd aan dek kwam met zijn vuist gebald tegen de windlooze lucht. Hij was toen jong, zij waren nu oud en hadden geen haast, zij zouden den hemel van een windstilte aan de linie niet nog eens zien. Des avonds bij de maan speelde Meeuw, de mannen zaten stil, een Engelschman vertoonde een dans.

Toen eindelijk de zeilen weer konden trekken liep het schip zoo hard als het zelden gedaan had. Eens vroeg Polwijk waarom Meeuw telkens het hoofd schudde als de logger een groote vaart riep, terwijl hij er in zijn jonge jaren schik in had; het kwam omdat hij zelf te stram was om hard te loopen, antwoordde Meeuw, en Polwijk kon aan de kleur van zijn baard zelf wel rekenen dat het dezen keer, eenmaal thuis, met de zee gedaan moest zijn. De Johanna Maria mocht doen of zij nog jong was, maar een zeeman die voor het laatst vaart moest op zijn gemak aanzien wat hij vaarwel zegt.

In het Kanaal werden alle handen aan het werk gezet om schoonschip te maken.

Op een dag in Juni kwamen zij voor Gravesend.

De lading werd gelost en ballast ingenomen. Een sleepboot trok het schip weer naar buiten. Kapitein Evans hoefde dien middag geen bestek te maken.

Des nachts stak er een Zuidwester op, maar bij den dageraad ging hij weer wat liggen. De lucht zat zwaar van wolken, donkere en lichte, er liep een hooge deining. De Johanna Maria voer hard onder bolle zeilen, met het bruisende schuim hoog boven den boeg en achter zich een witte streep van het kielwater op de donkere zee. Kort na den middag werd land gepraaid. Brouwer zag door den kijker de kust in een grauwen nevel en beval de vlag te hijschen. Holland, zei Polwijk tegen zijn zoontje en verder zweeg hij, kijkend. Een poos later wees Brouwer achter een hoog woelende branding Scheveningen. Toen nam hij het roer, liet brassen en koos de ruimte, zeggend dat hij bij daglicht binnen wilde komen.

Den volgenden morgen hingen de wolken laag over een loodgrauwe deinende zee, maar de wind woei goedig en frisch Zuid-west. Nadat het dek geschrobd was wilde Brouwer dat de Johanna Maria alle zeilen zou voeren en daar de wind gunstig bleef konden ook de lijzeilen aan den voortop gezet worden. Hij zag dat zij nu waardig voor de kust kon verschijnen, het laatste der volschepen onder Hollandsche vlag.

Meeuw was het die in de voormiddagwacht naar den vuurtoren van IJmuiden wees, zeggend dat het daar

regende. Brouwer stond zwijgend, hoog boven het rad, met de oogen strak.

Een uur later lag de Johanna Maria met gestreken zeilen binnen de hoofden, de rook van een sleepboot woei over het dek.

In het Noordzeekanaal kwam Meeuw met zijn harmonica in den regen op het voorluik zitten en speelde het weemoedige lied van den zeeman die zoo wijd was gaan varen. De Kanaken keken naar het natte groene land en de koeien. Brouwer stond voor zijn rad en boven hem wapperde de vlag.

Dit kwam uit den horizon, waar hij al zijn leven heen had gevaren, te voorschijn: een ligplaats voor zijn schip in Amsterdam.

XIX.

Met stengen en ra's afgenomen lag het schip in de Dijkgracht gemeerd, nabij de plaats waar het te water was gelaten. Jongens van het opleidingsvaartuig en van de zeevaartschool, die daar kwamen roeien, hielden stil om te kijken van den boegspriet tot den spiegel. Iederen dag kwamen er bootjes met jongens uit Oostenburg en Kattenburg, kinderen van watervolk, de een had dit gehoord, de andere dat van het schip dat op alle zeeën had gevaren, dat het vroeger een zeeroover en een slavenhaler was geweest. De menschen die over de Mariniersbrug gingen stonden stil, en zij wezen en zeiden: een zeilschip, de oude tijd. Men zag er zelden iemand aan boord, alleen twee grijze mannen en een neger, en soms klonk er 's avonds muziek.

Het volk in de buurt wist dat het schip aan Brouwer hoorde, een rijken, eenzelvigen man die zelden aan wal kwam; de andere die er woonde was een vriendelijke man, die wanneer hij boodschappen haalde lang in den winkel vertellen kon van verre reizen en landen waar weinig Hollanders kwamen. De neger roeide soms

alleen naar de werf vlakbij, daar klonk heel den dag rumoer van honderde hamers op een ijzeren boot tusschen de stutten.

In den eersten tijd, zoolang het zomer was, kreeg Brouwer 's Zondags bezoek, van zijn zusters kinderen, van oude scheepsgenooten en vrienden van Meeuw. Dan werd er gepraat en gerookt in de kajuit, bij een glaasje en bij koek, door Every gebakken, en er werden oude herinneringen opgehaald. Brouwer was een gul, maar geen spraakzaam gastheer; als iemand hem vroeg waarom hij zijn leven lang in de zeilvaart was gebleven, terwijl toch alle maats van vroeger het op stoombooten beter hadden gehad, haalde hij de schouders op; als iemand op den man af vroeg hoe hij zooveel geld had kunnen verdienen om een schip te koopen, fronste hij de wenkbrauwen. Hij was een eenzelvig man, men liet hem alleen ondanks de kameraadschap.

In den herfst begon Meeuw het te stil aan boord te vinden, hij bleef lang weg met de boodschappen, zoodat Every in de kombuis zat te wachten. Op een avond zei hij tegen Brouwer dat een stilliggend schip niet goed voor hem was, hij deed beter aan wal te wonen, want de zee had hij toch niet meer. Hij ging, de harmonica werd niet meer op de Johanna Maria gehoord. Brouwer en Every woonden er alleen met de ratten. Zij hadden niets te doen dan het dek te schrobben, soms de sneeuw weg te ruimen.

De jongens van de zeevaartschool kwamen niet meer met hun sloep in de Dijksgracht omdat er niets te zien was. De jongens van Oostenburg roeiden naar de Handelskade, naar de groote stoombooten met het geratel van kettingen en kranen.

Op een dag in het voorjaar, toen het vroom, zag Brouwer dat er iets haperde aan het want, hij klom naar boven en viel uit de mars, waar ijzel lag. Twee dagen bracht Every hem voedsel in zijn hut, toen wilde hij niet meer eten en zei enkel: Johanna Maria. Hij werd naar het gasthuis vervoerd.

Every bleef alleen, hij keek iederen dag uit, een maand lang, en meer. Toen kwamen er een paar mannen die zeiden dat hij van boord moest gaan en voor hem opschreven waar de consul woonde.

De Johanna Maria was alleen, er brandde 's avonds geen licht. Op de werf klonken heel den dag de hamers in geregelde maat, daarginds kwamen en gingen de stoombooten. In den helderen zomer onder witte wolken, in den winter onder grijze lucht, in den neveligen herfst, in het waaierend voorjaar lag het schip stil, met zijn romp en zijn masten weerspiegeld in het water, in regen en wind en zon.

VERKLARING VAN TERMEN DOOR DEN SCHRIJVER

aanmonsteren, in dienst nemen van scheepsvolk voor een reis. Bij de afmonstering aan het einde van de reis wordt de gage uitbetaald.

achteruit, benaming voor het deel van het schip achter den bezaansmast, verblijf van kapitein, stuurlieden en passagiers.

afbrengen, een schip van de plaats, waar het aan den grond zit, naar dieper water brengen zoodat het vlot wordt.

afflawwen, krimpen van den wind.

afslechten, bedaren van de zee.

ankerlicht, licht dat geheschen wordt wanneer een schip ten anker ligt.

ankerspil, kaapstand, windas waar de ankerketting om gewonden wordt.

averij, schade aan schip, tuig of lading.

bagijnera, onderra van bezaansmast.

bak, voorste gedeelte van het opperdek; verblijf van de matrozen.

bakboord, linkerzijde van het schip, naar voren ziende.

barkas, het grootste der lichte vaartuigen aan boord.

beslaglijn, soort touw om de zeilen aan de ra vast te binden.

bestek, berekening van de plaats waar het schip zich bevindt.

bezaan, trapezium-vormig zeil aan den achtersten of bezaansmast.

blok, katrol, plat stuk hout met een of meer schijfgaten er in.

boeg, zoowel voor- als achtergedeelte van een schip; gewoonlijk bedoelt men er het voorgedeelte mee.

boegspriet, voorste hellende mast, uitstekend van den voorsteven.

boom, het onderste, waterpas liggende rondhout waarop de bezaan wordt uitgehaald. Ook aan fokkemast en grooten mast bevinden zich boomen.

boord, zijde van de romp.

borgketting, verbindt het roer aan den achtersteven en houdt het vast als het los mocht slaan.

boterland, wolk of nevelbank aan de kim, gelijkend op een kust.

botteloef, rondhout, zijdelings uit het galjoen stekend, op den nok waarvan de fokkehals wordt uitgehaald bij het zeilen bij den wind.

bramsteng, het tweede verlengstuk van den mast.

bras, loopend touwwerk om een ra in een horizontaal vlak te draaien; *brassen*, een ra in horizontale richting naar den wind stellen. Het in verticale richting draaien van de ra heet *toppen*.

breeuwen, zie *kalfaten*.

bundelen, de steng was uit één stuk gemaakt. In geval van nood kan men zich behelpen door dunne rondhouten, in een bundel vereenigd, voor steng te gebruiken.

buitenkluiver, tweede driekant zeil aan het kluifhout.

bijlbrief, een der scheepspapieren, bewijs van eigendom.

dagwacht, van vier tot acht uur 's morgens.

dubbeling, een huid van metaal onder de waterlijn, om de boorden tegen zeeworm en aangroei van zeegewassen te

beschermen. Het beste voor dubbeling is koper.

dwars, in de richting van de breedte van het schip.

end, stuk touw. Er wordt een groote verscheidenheid van touwwerk gebruikt.

enteren, langs het want naar boven klimmen.

fok, onderste razeil aan den voormast.

fokkemast, voorste mast op alle schepen met meer dan één mast.

fregatschip, driemaster met raas aan alle drie masten.

gaffel, een rondhout dat met het dikste einde tegen een mast rust en dient om de trapeziumvormige zeilen (bezaan, bark-, brik-, schoenerzeil) te dragen.

gang, een strook van planken in het boord van voor- naar achtersteven.

geien, door middel van de geitouwen een zeil gedeeltelijk buiten werking stellen door de onderpunten daarvan op te lichten.

glas, een half uur, dit is een achtste deel van een wacht, door een bel aangegeven. Bij acht glazen is de wacht om en komt een andere op. Vroeger gebruikte men een zandglas.

gorden, een zeil inkorten om den wind er uit te halen.

grootbramra, aan den grooten mast de tweede ra van onderen.

grote mast, op driemastschepen heet de middelste de groote mast, op brikken en schoeners de achterste.

grootzeil, onderste razeil aan den groote mast.

hals, blok of touw waarmee de onderpunt van een zeil vastgehouden wordt; *grote hals*, de hals van het grootzeil.

halverwind, de wind dwars of dwarsscheeps inkomende.

harpuis, een mengsel van lijnolie, hars en gele was, gekookt; het wordt gebruikt om de naden van de huid dicht te stoppen.

heiligidagen, plekken op het touw die ongeteerd zijn gebleven.

hek, verschaning op den achtersteven.

hondenwacht, van middernacht tot vier uur 's morgens. Aan boord is het etmaal verdeeld in zes wachten van vier uur. Een deel van de bemanning is aangewezen voor iedere wacht, gedurende welken tijd zij het gewone werk doen onder bevel van een der stuurlieden. De zeilmaker, de timmerman en de kok lopen geen wacht.

inhouten, al de houten die het geraamte van het schip vormen, waartegen de buitenhuid gevoegd wordt.

jaaghout, verlengstuk aan den boegspriet.

kabel, zwaar driestrestouw.

kabelgat, bergplaats voor touwwerk.

kabellengte, een onvaste maat, bij de koopvaardij 200 of 225 el.

kalfaten, de naden van huid planken en van het dek waterdicht maken door er werk of uitgeplozen touw in te drijven; men doet dit met korte beitels, breeuwijzers genaamd.

kampanje, kort opperdek op het achterschip, waar kompas en stuurrad staan.

Kanaken, bewoners van de Sandwich Eilanden.

kenning, grens van het gezicht.

kiel, een lange balk, of eenige balken aaneengevoegd in den bodem van het schip, zich uitstrekkend van voor- tot achtersteven.

kielwater, het schuim achter het varend schip.

killen, slap hangen van een zeil als de wind door een ander zeil onderschept wordt.

klaren, opredderen.

kleed, een baan van het zeil.

kluisgat, gat in den boeg waardoor de ankerketting gevierd of ingehaald wordt.

knoop, maat om de snelheid van een schip te bepalen. Een loglijn is door knoopjes verdeeld in afstanden van 15.43 el ($\frac{1}{120}$ zeemijl). Het aantal knoopjes dat de matroos, die de loglijn viert, door de hand laat gaan in een halve minuut, duidt het aantal mijlen aan dat het schip in een uur aflegt. Veertien knoopen werd een groote snelheid geacht. De „Noach” maakte eens in een etmaal gemiddeld $12\frac{3}{4}$ knoopen; de „Lightning”, een klipper, 18 knoopen; een andere klipper zelfs 21. Maar dit was een snelheid die door menigen nuchteren zeeman voor zeemanslatijn gehouden werd.

kluiver, driekant zeil aan een touw om den top van het klui-fhout, het verlengstuk van den boegspriet.

kombuis, de keuken, ijzeren stookplaats met ketels voor snert, voor gort, voor water.

kop, een schip heet in den kop te liggen wanneer de voorsteven te diep is gezakt.

korvijnagel, nagel of pin van metaal of hard hout, waarom een touw geslagen werd zoodat het niet kon doorschieten.

krenge, een schip doen overhellen, om de zijde die boven water komt, af te krabben of te herstellen.

kruissteng, de eerste verlenging van den bezaansmast. De kruistop is de tweede.

kwartier, het deel van de bemanning dat tezamen een wacht loopt.

lantaren, bovenlicht van de kajuit.

lapzalven, teren van het touwwerk tegen bederf.

lenzen, voor den storm wegzeilen met juist genoeg zeil om te voorkomen dat de zeeën van achteren inloopen, over het schip slaan.

loevert, zijde vanwaar de wind komt.

log, werktuig waarmee de snelheid van de vaart gemeten wordt. Een plankje zoo aan een lijn gevestigd dat het loodrecht in het water drijft.

logboek, dagboek waarin de waarnemingen, windrichting, plaatsbepaling, en de wederwaardigheden van het schip worden vermeld.

looper, touw door de blokken van een takel.

loopstag, touw waarop de matroos staat.

lij, zijde van den wind afgekeerd.

lijk, touw in den zoom van een zeil genaaid om het te versterken.

lijzeil, zeil dat bij zwakke koelte aan de windzijde van de razeilen gevoerd werd. Bij zeer zwakken wind en vast weer konden de lijzeilen aan beide zijden van alle raas gezet worden. Dit was dan de grootste oppervlakte zeildoek die het schip dragen kon, het werd de *melkmeid* genoemd.

manilla, zeer sterk grof draad gemaakt van boomvezel;

touw voor zwaar werk.

marlpriem, spitse priem om touw te splitsen.

marlijn, touw waarmee de onderlijken van een zeil omboord werden.

mars, een soort vloer op den ondermast.

marszeil, zeil gevoerd aan de marsera, de tweede ra van onderen.

meetbrief, document waarin de grootte van het schip vermeld is.

nok, de verdikking aan het uiteinde van een ra.

oorlam, borrel jenever, 's morgens en 's middags aan de bemanning uitgereikt.

opschieten, touw oprollen, al naar de soort tegen of met de zon.

opwerken, zigzagswijze naar een punt zeilen vanwaar de wind komt.

overhalen, overhellen.

overstag, een schip, dat bij den wind zeilt en wendt om over de andere zijde te zeilen, gaat overstag.

paard, touw onder een ra om op te lopen.

pardoen, touw dat den top van een steng tegen voorover buigen steunt.

peilen, de richting bepalen waarin men aan den wal een toren of een berg ziet, om daaruit de plaats waar het schip is op de kaart te bepalen.

praaien, een schip op zee aanroepen met den scheepsroeper om naar herkomst en bestemming te vragen.

ra, rondhout, over de breedte van het schip, aan mast of steng bevestigd; de ra draagt het vierkant razeil.

reef, een strook zeil die bij sterken wind ingenomen wordt.

reep, een touw.

reven, een zeil innemen door het in strooken gerold op de ra vast te binden.

rol, monsterrol, lijst van de bemanning.

rondhouten, de masten, stengen, ra's, boomen, spieren, gaffels. Op den mast staat de steng; daarop de bramsteng; daarop de bovenbramsteng. De boegspriet wordt verlengd met het kluifhout en dit met het jaaghout. Dit zijn de staande rondhouten.

schaveelen, het touw schaveelt, slijt door wrijving; de wind schaveelt, ruimt.

scheg, deel van den voorstevan waarop de boegspriet rust. Onder den boegspriet waren vele schepen versierd met een beeld, het schegbeeld.

schiemannen, redderen, rondzien waar iets hersteld moet worden, opknappen.

schieten van stengen, afnemen bij zwaar weer.

schinkel, kort eind tros.

shoot, touw waarmee de onderste hoek van een zeil vastgehouden wordt.

slag, de garens waaruit een streng gevlochten wordt.

slagzij, overhelling naar een der zijden van het schip.

slegel, houten hamer.

smak, Engels vissersvaartuig.

spiegel, boord van het schip dat het bovenschip van achteren sluit. De spiegel van de oude zeekasteelen was vlak, voorzien van vensters en versieringen. Bij een fregat meestal rond.

spier, lange dunne mast.

spriet, schuin geplaatst rondhout dat langscheeps een zeil draagt.

stag, zwaar touw dat den masttop steunt tegen den wind.

stampen, het langsscheepsche stooten van het schip op de zee; slingeren is de dwarsscheepsche beweging.

steng, verlengstuk van den mast.

stouwen, stuwen, het oordeelkundig plaatsnemen van de lading in de ruimen. Dit werk wordt onder leiding van den stuwadoor gedaan.

stormzeil, klein zeil van zwaar zeildoek.

streek, verdeling van het kompas.

stuijk, dwars afgezaagd eind van een plank.

stuurboord, rechterzijde van het schip, naar voren ziende.

stijfheid, vastheid waarmee de deelen van het schip samengevoegd zijn.

takel, samenstel van touw en blokken om grotere kracht te ontwikkelen.

talie, takel; ook het touw dat door den takel loopt.

tros, uit vier strengen gevlochten touw.

tuig, al de rondhouten en touwen van het schip.

uitleggen, in het want gaan om de zeilen los te maken.

vadem, vaam, zes voet.

val, touw om een zeil te hijschen.

valreep, touwladder of trap van smalle latten tegen het boord gespijkerd.

verhalen, een schip naar een andere plaats trekken.

verscherven, planken of houten zodanig naast elkander plaatsen dat de stuiken niet naast elkander liggen.

vlet, klein platboombootje.

vliegende zeilen, naam soms gegeven aan kluiver en buitenkluiver.

volschip, groot, volgetuigd schip met ronde vormen.

voorliggen, den steven recht houden op de aangegeven streek van het kompas.

want, de touwen die den mast zijdelings steunen.

wantslag, touw geslagen uit strengen van een groot aantal garens.

werk, geplozen touwwerk, dienende om te kalfaten.

wind, van den wind, recht met den vollen wind; bij den wind, zooveel mogelijk in de richting vanwaar de wind komt.

wreed, heet een schip dat veel slingert en stampet.

zaathout, langscheepsch verbanddeel boven de kiel, bestaande uit samengevoegde balken.

zee, golf wordt door den zeeman zee genoemd.

Colofon

Dank gaat uit naar de familie Van Schendel voor haar ruimhartige medewerking aan deze heruitgave.

De foto van de auteur is afkomstig uit de privé-archieven van de familie; ze is gemaakt door Foto Atelier Frans Hals in Den Haag.

De tekst van het boek is middels de technieken van scan en ocr afgeleid van de vierde druk, uitgegeven door J.M. Meulenhoff in het jaar MCMXXXIV.

De verklaringen van termen zijn overgenomen uit de uitgave voor schoolgebruik, veertiende druk, uitgegeven door J.M. Meulenhoff in het jaar MCMXLVI.

De oorspronkelijke spelling is hierbij gehandhaafd.

Dit boek wordt uitgegeven uitsluitend in losse katernen, bestemd voor handboekbinders en bibliofielen, die de katernen naar eigen wens kunnen laten inbinden. Maximaal 250 sets katernen zullen hun weg vinden naar de naaibanken van de handboekbinders.

De toegepaste letters zijn Garamond voor de broodtekst en Ermine voor de initialen en de titelpagina's.

Het papier is Munken Premium, 90 grams houtvrij romandrukpapier met een opdikking van 1,95.

De fabrikant is Arctic Paper Munkedals in Zweden.

De katernen zijn gedrukt bij Thieme Boekentuin te Apeldoorn.

De omvang van de katernen is op wens van veel binders gesteld op 12 pagina's.

De vormgeving is verricht door de uitgever, Rob Koch, ganzenweide.nl.

© Erven Arthur van Schendel te Amsterdam

ISBN: 978-90-77837-06-1

Uitgave van Atelier De Ganzenweide Uithoorn